

Шумарски лист

Издаје Југосл. Шумарско Удружење

Уређује редакциони одбор. — Главни и одговорни уредник:
инг. Милан Мариновић.

Бр. 7.

Загреб, 1. јула 1923.

Год. 47.

Садржај:

Prof. dr. Aleksandar Ugrenović: Projekat zakona o šumama i njegova šumarsko-politička osnova. — Закон о шумама. — Ing. Viljem Putick (Ljubljana): Nešto o približnom kubisanju stojećih crnogoričnih stabala. — Ing. Milan Marinović (Zagreb): Iskorištavanje šuma u vlastitoj režiji. (Svršetak) — Lovstvo — Literarni pregled. — Šumska industrija i trgovina. — Bilješke. — Iz Jugosl. Sumarskog Udruženja. — Službene vijesti.

Za šumske industrije i trgovce drva:

Pravi Göhlerovi
kolobroji, šum-
ski čekići, čekići
za daske, klupe
za mjerenje,
vrpce za mje-

renje, brojevi iz
ocjeli u svim
veličinama naj-
bolje vrsti,
šumske krede i
olovke — kod

ŠANDORA SCHNELLERA, rezbara
ZAGREB, Strossmayerova ulica 6.

ŠUMARSKI LIST

izlazi svakog prvog u mjesecu na 3—5 tiskanih araka.

Članovi redovni J. Š. U. dobivaju ga besplatno nakon pod-
mirenja članskog god. doprinosa od 50 Din.

Članovi pomagači a) kategorije plaćaju godišnje 25 Din.
b) " " " " " " 100 "

Članovi utemeljači i dobrotvori dubivaju ga nakon jednokratnog doprinosa od 500 dot. 3.000 Din.

Pretplata na list iznosi za nečlanove 100 Din. godišnje.

Novac se šalje za članove iz Slovenije na Podružnicu J. S. U. u Ljubljani na ček. broj 11.054 ili po poštoj nakaznici, za sve ostale pak na ček. J. S. U. 34.293 ili na adresu blagajnika: Zagreb, Kipni trg 9.

Uredništvo i uprava nalazi se u Šumarskom domu Zagreb,
Vukotinovićeve ul. 2.

Za oglase plaća se:

1. Za stalne oglase (inseerate) na:

$\frac{1}{4}$ strana 250 (dvijestopetdeset) Din.	$\frac{1}{4}$ strane 62:50 (šestdesetidva $\frac{50}{100}$) Din.
$\frac{1}{2}$ strane 125 (stodvajsetipet) Din.	$\frac{1}{8}$ strane 31:25 (tridesetijedan $\frac{25}{100}$) Din.

2. Za dražbene i sl. oglase 60% više.

Sakupljači oglasa dobivaju nagradu.

Šinje.
Skretnice.
Okretaljke.
Vagoneti.
Trukovi.
Hunte.
Točkovi.
Ležaji.
Čavli.
Šarafi.
Spojne ploče.

ZAGREB
ILICA BR. 65
TELEFON 19-12

Beograd
OBILIČEV
VENAC 36

BOGATO SKLADIŠTE

„USKOPRUGA“

Poduzeće za željezničke i industr. potreštine

Zastupstvo: R. DEŽMA I DRUG, ZAGREB, Ilica 65.

Prof. dr. Aleksandar Ugrenović:

Projekat zakona o šumama i njegova šumarsko-politička osnovica.

(Nastavak)

Da uzmognemo ovo pitanje bolje osvijetliti povući ćemo paralelu između šume zaštitne i zabrane.¹

Zaštitna šuma pokazuje ove osobine: a) ona štiti svoje vlastito stanište a u interesu javnom i općem; b) ona nosi to svojstvo već od prirode u sebi samoj a ne treba da joj to svojstvo bude tek nametnuto po državnoj vlasti; c) ona ne vrši samo zaštitu, koji je u interesu općem i javnom već i takav, koji je u interesu njenog sopstvenika. Dakle nema i ne može da bude nikakovoga otštetnoga zahtjeva sa strane sopstvenika; d) njena zaštitna funkcija je trajna — dakle je i ograničenje po zakonu trajno; e) ta se ograničenja mogu predvidjeti u samom zakonu, jer se osnivaju na spoznajama šumarske nauke uopće, a šumarske politike napose te u pravilu ne prelaze obim ograničenja propisa o krčenju i pustošenju; f) proglašenje zaštitne šume u pravilu se vrši po službenoj dužnosti (ex officio) eventualno šumarskim postupkom.

Zabrana pokazuje ove osobine: a) ona štiti objekte van svoga staništa u interesu javnom i općem a eventualno u interesu privatnom. b) Ona ne nosi tih osobina već od same prirode, nego ih dobiva povodom rada čovjeka ili države (podizanje građevina, prometa, vojnička odbrana) a na osnovu posebnog naređenja državne vlasti. c) Ta je njena funkcija u interesu javnom i općem (eventualno u interesu privatnih lica) no nije u interesu sopstvenika. Zato i ima mjesta zahtjevu na otštetu sa strane sopstvenika. d) Njena zaštitna funkcija je povremena a to će reći ona traje tako dugo, dok postoji potreba zaštićivanja nekoga objekta. Prema tomu je dakle i njeno zakonsko ograničavanje povremeno. e) Ta se ograničavanja ne mogu predvidjeti u zakonu, jer su različna prema konkretnim prilikama, te se javljaju od slučaja do slučaja, no ona mogu da pređu i onaj obim, koji je utvrđen propisima o krčenju i pustošenju. f) Proglašenje neke šume zabranom vrši se u pravilu na osnovu traženja interesovane stranke, dakle ne po službenoj dužnosti. Postupak je dakle individualan, a ne može biti šumaran.

Nemoguće je, da se kod kodifikovanja ovoga pitanja ne uzme obzira na ove razlike. Prema tome valja razlučiti i kazuistiku za-

¹ Vidi još i: Borošić-Goglia: »Zakoni i naredbe«. Zagreb 1900. Pag. 19, 20.

kona gledom na šume zaštitne i zabrane. Ona za šume zabrane ne može se uopće detaljno kodifikovati. Ona za šume zaštitne ne može svakako ići preko onih granica, koje još nije sa dovoljnom sigurnošću utvrdila ni sama nauka. U novijem šumarskom zakonstvu opaža se, da se kod zaštitnih šuma sve više izlučuju oni momenti, koji se ne mogu po svom značenju stvarno ograničiti. Ovamo spadaju naročito propisi o klimatskim obzirima, te o čuvanju od vjetra. S rečenih razloga našla se Italija ponukanom, da izrično isključi ove obzire. Tako je postupala i Švajcarska, koja je zaštićivanje od vjetra u opće izlučila iz pitanja zaštitnih šuma. Slično je postupala: Bavarska, kad je odredila (čl. 39. sl. 2 zakona od 1896), da na opasnost od vjetra treba uzeti samo onda obzira, ako se valja bojati »nerazmjernih šteta«. Obrana od vjetra u onoj formi, — t. zv. šumski plašt — kako je ona bila kodifikovana u čl. 5. austrijskog zakona o šumama od g. 1852., nikako ne može da se supsumira pod pojam zaštitne šume. A to s razloga — kako ćemo to kasnije pobliže izložiti — što je to više privatno — ekonomski momenat. Kod toga u pravilu nisu ugroženi neki opći interesi, već redovito samo interesi pojedinog privatnog lica, pa takav propis ne može spadati u isti red sa ostalim šumarsko-policijskim ograničenjima, što ih iznosimo u prvoj glavi. A ukoliko se radi o zaštićivanju objekata van šume, mogu se primjeniti propisi o šumi zabrani.

Kazuistika, što je ministarska osnova iznosi u čl. 23., u glavnome je dobra tek je valja ispravnije grupisati.

Držeći se u glavnome toga razlikovanja švajcarskih i francuskih zakona o šumama, valja među zaštitne šume ubrojiti ove:

1. Šume, koje vrše neko mehaničko vezanje tla. Ovamo dakle spadaju takove šume, koje zaštićuju tlo od odronjavanja i ispiranja a nalaze se na strmim obroncima (stranama) ili na obalama rijeka i mora. Nadalje one, što se nalaze na tlu, koje se otiskuje (kliže) (otislina, opuzina, glissement, Rutschterrain) ili koje se nalaze na tlu izvrnutom razvejavanju i raznošenju vjetrom (živi pijesak, pržina).

2. One šume, koje vrše izvjesni hidrološki zadatki. Ovamo spadaju one, koje se nalaze na planinama a zaštićuju vrela, bujična područja, regulišu pravilno oticanje vode, te tako indirektno brane od poplava i usova.

3. One šume, koje dobivaju karakter šuma zaštitnih po svome prirodnome staništu. Ovamo spadaju šume, koje se nalaze na gornjem rubu vegetacije ili po visokim planinskim položajima uopće.

Glede inicijative saglasni smo sa propisom čl. 25. no sa tom promjenom, da je potrebno i tu voditi računa o diferenciranju šuma zaštitnih i šuma zabrana.

Prema tome, treba inicijativa glede proglašenja odnosno postupka, da bude raspoređena ovako.

A) za zaštitne šume.

1. po službenoj dužnosti, a na predlog te na osnovu mnijenja šumske uprave;

2. na zahtjev vlasnika, uključujući ovamo sve kategorije sopstvenosti.

B) za šume zabrane samo na traženje interesovane stranke (ta može da bude ne samo privatno lice, već i jedan dio državne egzekutivne vlasti, kao ministarstvo saobraćaja, ministarstvo vojno).

Glede postupka prihvaćamo propis čl. 25. do 28. ministarske osnove. Dakle je za zaštitne šume nadležna sreska vlast u prvoj molbi. Za zabrane, koje predočuju u pravilu pitanje komplikovanije prirode, jer su često posrijedi i privatno-pravni momenti, neka se propiše nadležnost oblasnoj a ne sreskoj vlasti u prvoj molbi. Kod manjih površina može se sreska vlast delegovati u ime oblasne uprave.

Glede ograničenja, koja se nameću sopstveniku zaštitnih šuma i šuma zabrana, prihvaćamo načelo izraženo u prvih pet redaka čl. 30. ministarskog nacrtu. No ne možemo da prihvatimo u cijelosti i bez promjene ostali dio čl. 30. Prema tome bi ograničenja, koja držimo potrebnima za šume zaštitne i zabrane, valjalo ovako razvrstati.

A) Zaštitne šume. Ograničenja ne smiju u pravilu, da pređu onu mjeru, koju zakon predviđa za sprečavanje krčenja, pustošenja te za osiguranje pošumljenja. No k tome dolaze još ova ograničenja:

a) Čista sječa. Nije opravdana načelna zabrana, jer se njom kod umjetnog pošumljavanja (podsadnja, podsijavanje) daje često osigurati pomlađivanje a omogućuje se i uspješan izvoz produkata. No potrebno je, da je čista sječa vezana o dozvolu.

b) Uživanje medjutimnih užitaka treba da se kreće unutar granice pustošenja.

c) Sporedni užici (naročito prostirka i paša) od vrlo velike su važnosti po zaštitne šume. Najbolje je da budu kod zaštitnih šuma posvema zabačeni. No teškoća je u tome, što takova zabrana više pogađa izvjesne interesente nego samoga sopstvenika.

d) Način izvoza.

B) Šume zabrane. Za njih su potrebna jednaka ograničenja kao pod tačkom A). No ona mogu biti i jača i dublja. Ona mogu prijeći i u ograničavanje prihodne potrajnosti te ona kao takva stoje u tijesnoj vezi sa pitanjem otštete.

S naslova šumarsko-policijskih ograničenja kod zaštitnih šuma, koja se poklapaju sa pojmom ograničenja zabrane krčenja, pustošenja i dužnosti pošumljenja odnosno, koja idu za istim ciljem (čuvanje produkcijone snage tla a u interesu općenitom) nema prava na odštetu. Tu postoji potpuna analogija šumarsko-policijskih ograničenja sa onima građevno-policijskima.

No ako ta ograničenja idu dalje, — kako to može da bude kod šuma zabrana — te ograničavaju sopstvenika u redovnom uživanju njegovih šuma (sužuju godišnji prihod na glavnom i sporodnom užitku), traže od njega podizanje građevnih objekata, opravdan je zahtjev na otštetu s naslova faktične štete i izmakle dobiti.

Prema tome neispravno je gledište ministarskoga nacrtu (čl. 35.) da sopstvenik šume, koja je proglašena za zaštitnu, nema prava na odštetu, jer je uistini pitanje odštete različito prema tome, da li se radi o šumi zaštitnoj ili šumi zabrani.

Jednako je nemoguć čl. 36, koji oslobađa od plaćanja poreza š. zaštitne. Ovo se ne može primijeniti na š. zaštitne u smislu našega predloga, jer kod ovih ograničenje ne može da pređe onu opću granicu š. pol. odredaba. A ovu prelaze ta ograničenja samo kod š. zakona. Tamo je opet obligatorno plaćanje odštete sa strane interesenata, dakle mora otpasti oslobađanje poreza po državi.

Pitanje, tko ima da snosi troškove odštete, nailazi na prepreke onda, ako se pojam šume zaštitne i šume zabrane kumuluje, kako što to čine gotovo svi evropski zakoni o šumama pa i sama nauka o šumarskoj politici. Naravno, da je vanredno teško povući granicu onih interesenata, koji se koriste uplivom šume, naznačenih kod šuma zaštitnih pod tačkama 1.—3., ako se kod toga uoče i sva zemljišta van staništa zaštitne šume. Naprotiv ovu je granicu lako povući, ako se uzme na um, da su pod pojmom šume-zabrane sakupljene samo one, koje zaštićuju izvjesne objekte ili naprave, što ih je podigao čovjek, a nisu proizvod prirode.

Do kakovih apsurdnosti može da dovede ovo nediferenciranje zaštitnih šuma od šuma zabrana, najbolje svjedoči činjenica, da je u Švajcarskoj proglašenje neke šume zaštitnom te obavezno davanje odšteta i za šume zaštitne značilo u Švajcarskoj dobar i unosan posao. Naprotiv kod šuma zabrana već samom tom činjenicom, da netko traži proglašenje neke šume zabranom, dana je ako ne potpuna orijentacija a ono bar direktna, tko se ima smatrati interesovanom strankom, te tko ima da da otštetu sopstveniku šume.

U vezi sa ovim poglavljem valja se dotaći i pitanja eksproprijacije zaštitnih šuma. Moramo priznati — što smo u ostalom već jednom naglasili u javnosti — a to je načelo i po »Jugoslov. šumarskom udruženju« i prihvaćeno — da je eksproprijacija zaštitnih šuma opravdano,¹ ako državna vlast ne može da drugim načinom dođe do cilja. No mi nismo propustili da naglasimo pa to odje ponavljamo, da je potrebno

¹ Ugrenović: »Agrarna reforma i šuma.« Šumarski list 1922. Pag. 564. (Ovo je gledište piščevo prihvaćeno zaključkom upravnoga odbora u Sarajevu od 20.—23. jula 1922. Šumarski list 1922. Pag. 616.)

da eksproprijisanju prethode druga slabija ograničenja: kazna, uzimanje u državnu upravu, pokušaj slobodnoga kupa.

Eksproprijisanje zaštitnih šuma predviđa već sam ustav (čl. 41. alineja 2. i to fakultativno. Nezgodno je da ustav ne diferencira u alineji 2. čl. 41 veliki i mali šumski posjed te izgleda kao da ta alineja vrijedi za sav privatni posjed bez razlike. Iako se ne može mijenjati zakonom o šumama propis ustava, ipak se može u njemu donijeti tumačenje ove ustanove ustava onamo, da njeno provođenje ne smije da ugrožava i potkopava egzistenciju stanovnika planina (stočara), kojima gotovo čitav posjed leži na području zaštitnih šuma (Slovenija). Dakle bi tjesnogrudnim tumačenjem čl. 41. ustava, koje bi vidjelo u tim šumama samo šume zaštitne, mogao da bude izložen pogibli eksproprijacije najbitniji dio imovine planinskoga stočara, koji u svojoj šumi nalazi osnovni uslov svoje egzistencije. To bi značilo forsiranjem šumarsko-političkih i šumarsko-policijskih mjera uništiti jedan dio nacionalno-ekonomskse snage. To bi značilo u bilansi općih narodnih probitaka na račun šumarskog-političkog plusa izazvati jedan socijalno-politički minus. To nikako ne može da bude ciljem šumarsko-političkih mjera. (Vidi čl. 23. našega predloga.)

Zato moramo tražiti, da šume naših malih i srednjih posjednika, koje nose značajke zaštitnih šuma, budu posvema pošteđene od te krajnje mjere državne šumarske politike od eksproprijisanja s naslova »klimatskih i kulturnih obzira«, što ih predviđa čl. 41. ustava.

Treba dakle u tom cilju u zakonu o šumama povući jednu liniju, kojom bi se moglo markirati, da eventualnim eksproprijisanjem zaštitnih šuma ne smije biti ugrožan opstanak srednjeg i malog šumskog posjednika.

II. Glava.

(Vidi čl. 24.—39. našega predloga.)

Činima, što ih ovdje navodimo, potpuno manjka kriterij čuvanja produktivne snage tla. Manjka im i kriterij čuvanja širokih općih i javnih interesa. Radi se zapravo o zaštiti javnoga poretka i privatne svojine. Predmetom ovih propisa jest sastojina u prvom redu, a te u drugom redu tlo.

Unutar ove glave treba da razlikujemo dva zasebna dijela.

U prvi dio spadaju oni čini, što ih može da počini sopstvenik u svojoj šumi, no kojima se ne ugrožava javna bezbjednost, već samo zadire u pravnu sferu nekoga trećega lica. Ovamo spada: šumski plašt, insekti i biljne bolesti.

U drugi dio spadaju oni čini, što ih može da počini treće lice, na štetu sopstvenika u svoju korist ili bez te koristi. Ovamo spada: paša, žirovina i požar.

I. Dio A. Šumski plašt. (Vidi čl. 24. našega predloga) Ministarski nacrt ne govori nigdje direktno o šumskom plaštu kao načinu odbrane od vjetera — u koliko nije ovo pitanje sumovano pod propis čl. 23. tačka druga i čl. 24. stav. prvi. Ako je to učinjeno namjerice, te ako se na šumski plašt nije pomišljalo u citovanim propisima, onda moramo priznati, da je to shvatanje posvema ispravno. Razloge, s kojih smo isključili ovo pitanje iz područja I. glave, ukratko smo izložili već sprijeda. No radi načelne i njegove važnosti vraćamo se na ovo pitanje snova.

Prije svega ne radi se kod šumskoga plašta o nikakvom općem i javnom interesu, već isključivo o privatnom interesu susjednog sopstvenika šume. Nadalje treba naglasiti, da se klima uopće a vjetar napose kao klimatski faktor, na koga se često osvrće šumarsko zakonarstvo, danas uopće ispušta iz kodifikacije. (Vidi Švajcarski zakon od godine 1902.) Sama nauka nije posvema na čistu sa djejtvom šume na vjetar odnosno obrnuto, pa ne nalazimo dovoljna opravdanja zato, da se kodifikuje stvar, koja je i za samu nauku još u magli. Konačno, za uspješnu borbu protiv vjetera ima toliko uzgojnih i uređajnih preventivnih mjera, koje su u vlasti samoga sopstvenika šume. Provođenje ovih mjera (vođenje sječe, vjetrobriani pro-sjeci, izbor vrst drveta), od kojih se očekuje zaštita od vjetera, moramo pretpostaviti za svakog valjanog šumskog gospodara. Nepravedno bi dakle bilo tražiti zakonom ovu zaštitu samo od susjeda kao vlasnika šume.

Tko uostalom iz vlastite prakse¹ poznaje faktične uspjehe tobožnje zaštitne funkcije šumskih plašteva, ostavljenih u smislu čl. 5. zakona od 3. decembra 1852., mora priznati, da je njihova uloga posve iluzorna. U pravilu ruši opasni vjetar preostalo stabilje na površini toga — obično neko 40 metara širokoga — plašta upravo onako, kao što bi on rušio stabla susjedne tobože zaštićene šume, kad plašta ne bi bilo.

Praktični posljedak ostavljanja plašta jest taj, da od toga trpi štetu u prvom redu sopstvenik šume, koji je plašt na traženje susjedovo morao ostaviti neposječen. Taj se plašt redovito nalazi na periferiji, dakle na najudaljenijoj tački posjeda. Sopstvenik je — dovršivši sječu — odstranio svoja prometala te nema više mogućnosti da drvnu masu šumskoga plašta iskoristi. On je prinuđen da je — naročito to vrijedi za izvale i vjetrolome, koji su na ostavljenim šumskim plaštevima redovite pojave — proda pošto poto, ukoliko prije nestanu krađom. Plašt se tako neprestanim izvaljivanjem i prelamanjem stabala sve više proređuje te ne može da vrši onoga zadatka, koji mu je namijenjen, a susjedova šuma postaje uskoro upravo tako izložena vjetru kao i prije toga. Dakle on ostaje bez ikakove koristi.

¹ »Pakrac, vlastelinstvo, izlučenje šumskoga plašta prema vlastelinstvu Voiću.« (Spis kr. kotarske oblasti u Pakracu broj 15.650/1912.)

Ako je već potrebno, da pitanje šumskoga plašta udje u zakon o šumama, onda treba propisati ova tri uslova: 1. da je samo onaj posjednik šume vlastan zatražiti ostavljanje šumskoga plašta u susjednoj šumi, koji faktično dokaže, da je u svojoj šumi u pravo vrijeme preduzeo sve ove preventivne mjere protiv vjetra, što ih je svaki razumni gospodar dužan preduzeti. 2. On to može učiniti samo prije nego li njegov susjed dobije dozvolu za sječu u smislu zakonskih propisa. Gdje ishode nje takove dozvole nije propisano, nema mjesta traženju ostavljanja šumskoga plašta. 3. Širina plašta ne može biti veća od dvostruke visine stabala ugrožene sastojine.

U svim drugim slučajevima nema mjesta traženju za ostavljanje šumskoga plašta.

B. Insekti i biljne bolesti. (Vidi čl. 25. našega predloga.) Ministarski nacrt, koji govori o tom pitanju u članu 96 do 98, dobar je. Zaštita šuma od insekata i biljnih bolesti spada za pravo u one mjere, što ih preduzima vlasnik sam svojom pobudom. Ne treba ih dakle u načelu propisivati samim zakonom. To tim manje što je — da konkretno kažemo — u jednu ruku vrlo teško provesti propis čl. 96. (»Strogo paziti da se ne razmnože škodljivi insekti«), a u drugu je ruku teško utvrditi, da li je to posjednik šume doista i učinio. Dakle alineja 1. čl. 96 treba da posvema izostane.

Zahvatanju šumarsko-policijske vlasti u ovome smjeru cilj je samo taj, da se državi dade u ruke zakonsko sredstvo, kojim bi ona mogla u izvjesnim momentima da pritegne posjednika šume na vršenje potrebnih mjera ili da ih provede sama o trošku krivca.

Takovi bi momenti mogli da nastupe:

I. Kad se insekti ili biljne bolesti počnu javljati u velikim masama, a posjednik iz nehata propusti preduzeti one mjere, koje su u njegovoj vlasti. Tu je krivnju posjednika teško dokazati, zato takav propis ne uvrštavamo u naš nacrt.

II. Ako posjednik, koji vidi, da se ne može boriti sa štetnikom i zna da prijeti opasnost njegova razmnažanja te presizanja u šumu susjeda, propusti o tome podnijeti prijavu nadležnoj vlasti.

III. Ako sopstvenik ne izvrši pravomoćno naređenje državne vlasti, opravdana je prisilna provedba tih mjera po državi, a na trošak krivca.

S razloga pravičnosti ne možemo prihvatiti ustanove čl. 96. i 97., kojima se dužnost tamanjenja insekata prevaljuje samo na nedržavne šume. Riječ nedržavne valja ispustiti, jer škodljivi insekti nikako ne razlikuju šuma državnih od nedržavnih.

Ne treba u zakon unositi detalja o načinu, kako će to vlast učiniti (izaslati vještake da utvrde itd.) niti treba o tom opširnih propisa, jer daljnji rad oko ovoga pitanja leži na njegovoj gospodarskoj a ne policijskoj strani.

Čl. 98. (paljenje kore) spada u odredbe o šumskim požarima a ne ovamo.

Mi smo u naš nacrt uvrstili još i prigovore posjednika protiv naređenja vlasti, te pitanje odgovodne moći, jer bez toga ograničenja može lako svaka mjera da postane iluzorna.

II. Dio. (Vidi čl. 26.—39. našega predloga.) Ovamo spadaju oni čini, što ih može da počini treće lice u šumi nekoga posjednika, a na štetu posjednika ili u svoju korist (paša, požar) ili bez te koristi. Po našem shvatanju treba da pojam trećeg lica obuhvata i ona, koji imaju izvjesna prava šervituta u nekoj šumi.

Ministarski nacrt govori o ovim pitanjima u glavi VIII., XI.

A. Paša i žirovina. Paša odnosno žirovina u zakonskom smislu jest iskorištavanje šumske trave, bilja i plodova po stoci, koja je svojina trećega lica, no uz izključenje stabala, koja su predmetom uzgoja. Dakle paša nije identična sa košnjom trave, kako to tačno diferencira čl. 365 do 367 građanskog zakonika za Srbiju. Pitanje uživanja paše po stoci samoga posjednika posve je privatno-ekonomske prirode te nikako ne spada ovamo, gdje se radi o šumarsko-policijskim odredbama. Ako posjednik šume privede izvjesnu svoju zabranjenu šumu iskorištavanju pašom svoje vlastite stoke, onda on može počiniti prekršaj (istup) obešumljenja (pretvorbe u drugu vrst kulture) a eventualno i pustošenja, no ne može se zvati na odgovornost po propisima ove glave. I treće lice sve dotle dok mu stoka vrši pašu u šumi nekog posjednika, tačno prema ustanovama zakona o šumama ili na osnovu privatno pravne pogodbe o načinu iskorištavanja sporednih užitaka u šumi, ne počinja još nikakova prekršaja (istupa), no ono može da ga počini tek neispravnim (protupravnim) vršenjem paše.

Ove su dakle odredbe šumarsko-policijske prirode.

Treba dakle kod pitanja paše razlikovati mjere policijske od ekonomskih i kaznenih. Ekonomske su one, koje se propisuju u interesu ekonomskog iskorištavanja paše i žirovine kao sporednih šumskih užitaka, te bi kao takove spadale u treći dio našega nacrta, koji govori o gospodarenju šumama. Policijske su odredbe one, koje se u interesu održavanja nekoga općeg pravnoga poretka a u cilju preventivnom propisuju za sve kategorije posjednika jednako. Od ovih se razlikuju kaznene odredbe o paši, koje su kao i svaka kazna, represivne prirode.

Pitanje paše i žirovine nije u savremenim zakonima o šumama od nikakove osobite važnosti kao pozitivna ekonomska, već samo kao prohibitivna mjera.

Naprotiv kod nas je ta važnost paše i žirovine daleko veća. Ona se očituje i u jednom i u drugom smjeru. To je i posve razumljivo obzirom na to, da je naša država agrikulturna te da je stočarstvo odnosno pašarenje u nas običajno u najvećem dijelu naše otadžbine. Tu leži razlog, da se u ovom dijelu zakona, koji

govori o paši, možemo daleko bolje osloniti na starije evropske zakone (Code forestiere 1827.), koji je očito stvaran pod analognim prilikama, kakove su u nas danas, a manje se možemo osloniti na zakone, koji su to pitanje već skinuli sa dnevnoga reda.

Vrlo je vjerovatno, da će se oko ovoga pitanja u parlamentu prilikom donošenja zakona o šumama razviti živa debata. Šumarstvo odnosno šumsko gospodarstvo kao takovo jedva da će u parlamentu naći pobornika. Potrebno je dakle, da mi već sada pokušamo naglasiti naše gledište.

Prije svega naglašavamo, da otklanjamo ekskluzivitet u ovome pitanju. Mi ne ćemo, da u ovom času budemo samo šumari, već nam je želja, da obuhvatimo ovo pitanje u svoj njegovoj nacionalno-ekonomskoj širini i važnosti. Pridržavati ćemo se dakle načela, što smo ga iznijeli u uvodu. Poljoprivreda i šumsko gospodarstvo dvije su jednako vrijedne grane naše privredne produkcije. Ne smije se razvijati jedna na štetu druge. Svaka od ovih dviju privrednih grana ima pravo na egzistenciju sve dotle, dokle god su njene koristi veće po opće blagostanje čitavoga naroda od koristi po pojedini stalež ili lica.

Kao opće šumarsko-policijske odredbe predlažemo ove:

1. Od nijednog se posjednika šume ne smije tražiti niti mu dopustiti ugon većega broja stočnih grla, nego što to šuma obzirom na svoje stanovište, razumno gospodarenje, pozitivne zakonske propise i oblasna ograničenja trajno podnositi može.

Smatrali smo dakle potrebnim, da se član 108 Ministarskoga nacрта, koji je držao u vidu samo jedan od pobrojanih momenta, primjerno proširi.

Ovo je načelo, od kojega se ne može otstupati a da se u isti čas ne poruši i osnovka svakog trajnog iskorištavanja šume uopće. Kako je opasno ovo nepovlačenje granice znamo vrlo dobro i mi, koji smo preturili navale stočara na šume u vrijeme neposredno iza ujedinjenja.

Da je ova zakonska odredba ispravna najbolje nam svjedoči, što je već u Francuski Code forestiere od 1827. u svojim članovima 68 i 119 donio takovu uredbu.

2. Pašom i žirovinom smiju se iskorištavati samo one šume, gdje stoka ne može biti od nikakove štete za posmladaku i za uzgoj šume. To su dakle propisi, koji su identični sa onima u čl. 109. Mi smo namjerice ispustili drugi stav čl. 9., koji govori o veličini branjevina. Učinili smo to s razloga, jer je to propis, koji je više ekonomske nego šumarsko-policijske prirode, pa bi prema tome prije spadao u dio treći nego ovamo. Mi smo ga izostavili još i stoga razloga što iz vlastitog iskustva znamo, da ovakav propis, koji je u ostalom recipovan iz čl. 10. austrijskoga zakona od 3. decembra 1852., nije moguće u praksi uspješno provoditi. Ukoliko se dakle smatra potrebnim, da se

propišu i veličine zabranjene površine šume, treba to prepustiti pravilniku, a ne unositi u sam zakon.

Od čl. 110. preuzeli smo čitav prvi stav. Drugi je njegov stav suvišan, jer je njegov smisao već izražen u prvom stavu čl. 110.

Treći stav, koji govori o »službenosti popaše koza«, ne spada ovamo, već u dio treći.

3. Branjevine t. j. površine, u kojima je zabranjena paša i žirovina, dužan je posjednik šume na najvažnijim tačkama u prirodi vidljivo označiti te samu branjevinu uz tačnu naznaku njenih granica svestrano obnarodovati putem političke vlasti. To su dakle iste ustanove, koje su sadržane u čl. 109. ministr. nacрта s tom samo razlikom, da u njemu nije sadržano proglašenje takovih branjevina. A mi znamo dobro iz vlastite prakse, da je ovo još važnije nego označivanje branjevina vidljivim znacima. Ovo posljednje smatra se obično činom, koji proističe samo iz volje posjednika, dok oblasnim proglašenjem branjevina odnosno obnarodovanjem njihovih granica dobiva taj čin posjednika oblasnu sankciju i neki autoritet.

4. Upuštanje stoke na pašu u šumu a bez nadzora pastira zabranjeno je. Ovoga propisa nema u ministarskoj osnovi. Da smo se mi odlučili na njegovo unošenje u zakon, posuvali su nas važni razlozi. Na taj način mislili smo, da se može odstraniti onaj osnovni uzrok oštećivanja branjevina, a taj je puštanje stoke bez nadzora pastira. No mi ipak nismo u ovome pitanju išli do krajnje granice, a ta je propis zajedničke paše, jer držimo, da je to radi rasijanosti kuća i sela neprovedivo, a po prirodi same stvari ne bi takav propis niti spadao u zakon o šumama, već u zakon o promicanju stočarstva. Da se vidi kako smo mi zapravo još daleko od napretka u tom smjeru ističemo, da već francuski Code forestiere u svom čl. 72. propisuje zajedničku pašu.

5. Zabrana paše noću (od zalaza do ishoda sunca). Svrha je ove ustanove, da se dokine ono nesnosno zadržavanje stoke u šumi ne samo danju i noću, već mjesecima, kako je to nažalost u našim planinskim šumama vrlo običajno. Unošenje te ustanove u zakon potrebno je, da se tako preventivnom mjerom odvrati opasnost od usrtanja stoke u branjevine.

Ove ustanove u ministarskom nacrtu nema, no ona je sadržana u mnogim starim i savremenim zakonima. Obzirom na neke iznimne prilike (konjarstvo, noćna paša goveda za vrijeme žege itd.) valjalo je i ovdje predvidjeti iznimke.

6. Razlučivanje paše prema vrsti stoke. Ova je zakonska mjera potrebna zato, da se racionalno iskoristi paša (jer kako je poznato rogata se stoka nerado zadržava na zajedničkoj paši sa stokom, kojoj ekskrementi neugodno vonjaju). Tim se preventivnim propisom može indirektno da smanji poželjivost za branjevine.

Ovoga propisa nema u ministarskom nacrtu.

7. Pitanje progona stoke i pristupa k vodi (pojilima). Ovo je pitanje moralo da udje u zakon, jer je jednako važno za posjednika šume kao i za sopstvenika stoke. Poznato je da paša a naročito žirovina bez mogućnosti pojenja nema prave vrijednosti. No pored ovog ekonomskog momenta treba uvažiti, da neosiguravanje pristupa k vodi često puta indirektno sili sopstvenika stoke, da taj pristup traži i nađe makar i kroz branjevine. U tom slučaju t. j. ako se zakon ne pobrine, da za jamči sopstveniku stoke pristup pojilima, žeda je »vis maior«, koji upravo sili gospodara stoke, da si taj put traži i zabranjenom površinom.

U ostalom važnost ovoga propisa najbolje se razbire iz činjenice, da je i Code forestiere u čl. 71 i 119 regulisao pitanje pojila odnosno pristupa k vodi.

Ovaj je dakle propis u glavnome identičan sa ustanovama člana 111. no on je proširen izvjesnim mjerama, kojima se posjednik šume može da odbrani od šteta, koje bi na taj način mogle biti nanešene šumi (vješanje klepki i žigosanje rogo^{va} itd.).

8. Pitanje planinske paše treba sa šumarsko-policijske strane rješavati uvijek u vezi sa pitanjem zaštite šuma, a sa ekonomske strane u vezi sa propisima trećega dijela.

U ministarskom nacrtu nema propisa o planinskoj paši pa niti u glavi 14, koja govori o šumovitim pašnjacima. A ipak je ovo pitanje od vanredne važnosti, jer planinska paša čini osnovni uslov egzistencije planinskog stočara.

9. U spornim slučajevima u pitanju paše odlučuje šumarsko-policijska vlast na osnovu zakonskih propisa, ustanova privrednoga plana (godišnjeg predloga o sječi i uzgoju) mijenja oblasnog referenta te nakon saslušanja interesovanog stočara i posjednika šume.

Ovih ustanova nema u ministarskom nacrtu, a ipak je njihova važnost vanredno velika. Kao što se mora predvidjeti u pitanju paše borba u parlamentu, tako se mora očekivati, da će dolaziti do sporova i kod provedbe. Dakle je bezuslovno potrebno, da uđe u zakon ustanova, na osnovu koje će se moći riješavati tako nastali prije^{pori}. Samo za državne je šume učinjena iznimka, te je rješavanje pitanja paše prepušteno samoj šumarskoj administrativnoj vlasti.

B) Šumski požarevi. Ovdje treba razlikovati kaznene i policijske odredbe. Kaznene odredbe treba da uđu u kazneni zakon, kao što je namjerno podmetanje vatre, što predlaže već osnova 1884. čl. 54. No ne možemo prihvatiti gledište, da u kazneni zakon uđu i uzrokovanje požara iz nehata, kao što to čini Njemački kazneni zakon od god. 1871. Jednako ne možemo, da odobrimo ono gledište osnove od 1884. (čl. 61.), koje ide tako daleko, da predviđa dapače prijeki sud!

U zakon u šumama spadaju svakako sve preventivne i represivne mjere: ulaženje u šumu sa nezaštićenim plame-

nom (baklje, luči, buktinje), neoprezno baratanje s vatrom u šumi i uz njen rub, loženje vatre uz mjere opreza, te eventualna općenita zabrana loženja vatre za vrijeme suše i vjetrovita vremena, obaveza gašenja neugašene vatre, davanje pomoći kod gašenja požara, ravnanje gašenjem, čuvanje zgarišta, troškovi gašenja, odšteta, nadležnost, mjere opreza kod šumskog gospodarstva (paljenje uglja, spaljivanje kore, vrištine korova, ogranaka, otpadaka, iskorištavanje sporednih užitaka) produkcija vapna, cigle, kreča).

U ovoj je glavi ministarski je nacrt dobar. Treba samo pojezinim članovima učiniti neke male izmjene.

U članu 89. ispravno je unešena ustanova, po kojoj se zemljište uza šumu smatra podvrgnuto, istim propisima glede šumskih požareva, kao i sama šuma. Već smo na drugom mjestu upozorili na nedostatnost dosadanih propisa u tom smjeru,^{1 2} te na potrebu njihova nadopunjenja. Odstojanje odnosno širina ove zaštitne zone, koja je u čl. 89. utvrđena sa 20 metara, bezuslovno je premalena. Ta samo prelijetavanje iskara za vjetrovita vremena biva na znatno veću udaljenost nego 20 metara. Pa i drugi zakoni, koji su riješavali ovo pitanje, propisali su veću udaljenost. Tako osnova od g. 1884. (čl. 52.) 100 m, Code forestiere 200 m, bavarski zakon o šumama 178 m. Opetovati riječi »paliti klade, panjeve ...« posve je nepotrebno, jer je taj pojam uključen u pojam »ložiti vatru« i »postupati sa predmetima, koji bi mogli prouzrokovati požar«.

Mi smo dakle skratili propis stava 1., čl. 89 na najbitnije.

Isto tako može da izostane specifikovanje onih lica, kojima je dopušteno boraviti u šumi.

Čl. 98. fali jedna važna ustanova, a to je eventualna zabrana loženja vatre, te obustava rada za vrijeme velikih suša. Da je ta mjera u slučaju elementarnih suša neizbježiva, najbolje svjedoči činjenica, da je ona sa strane brojnih šumarskih nadležstava faktično i predlagana bila za vrijeme velikih šumskih požareva god. 1921., 1922.

Dosta je da se u zakon unese obaveza gašenja vatre za svakoga, tko je loži ili je nađe neugašenu, no posve suvišno, da se kaže se to ima načiniti i s koga razloga.

Članovi 90, 91, 92 i 93 u glavno mu su pridržani no obrađeni su konciznije.

Tek se ne možemo saglasiti sa ustanovom stava II. čl. 93., po kojoj bi se smjenjivanje radnika za gašenje moralo obavljati svakih 48 sati. Tko poznaje visoku temperaturu te vanredan osjećaj žedji, koja se javlja kod radnika zaposlenih gašenjem, taj mora odmah otkloniti ovu ustanovu kao neprovedivu. Ovaj se rok bezuslovno mora skratiti na razborit obim. U vezi sa ovom

¹ Ugrenović: »O šumskim požarevima.« Šumarski list. 1922. Pag. 715, 716.

² Ugrenović: »Les incendies en forêts de Yougoslavie.« Paris. 1923. Pag. 78.

ustanovom nijeli smo u naš nacrt odredbu, po kojoj se onaj tko upravlja gašenjem požara, dužan pobrinuti za opskrbu radnika hranom i pitkom vodom.

Čl. 94. i 95. ne spadaju uopće u šumarsku policiju, već u kaznene odredbe.

C) Štete od plina i dima. Ing. Ružić iznio je na sjednici upravnoga odbora J. Š. U., održanoj u Mariboru 25.—28. I. 1923., predlog, da se i pitanje zaštite od plina i dima uvrsti u zakon o šumama. Nikako ne možemo usvojiti ovo gledišta s razloga, što se ovdje radi o predmetu, koji po svojoj prirodi spada u područje građevne odnosno obrtne — a ne šumarske — policije te građanskog zakonika. Ako se radi o tome, da se kod podizanja takovih preduzeća, koja produciraju otrovni dim ili plin, zaštite šume, onda je potrebno, da takove zakonske ustanove uđu u zakone, koji se odnose na podizanje ovakovih preduzeća a ne u zakon o šumama.¹ Potrebno je, da se tima zakonima osigura posjedniku šume mogućnost, da bude prizvan oblasnom postupku u stvarima, koje se odnose na podizanje takovih građevina ili preduzeća u izvjesnoj udaljenosti od šume. Posjednik šume u tom je slučaju zapravo samo interesovana stranka, kao i svaki drugi susjed tih objekata pa je bez svrhe, da se ovakav propis unosi u zakon o šumama. Ako dolazi do oštećivanja šumske vegetacije nakon podjeljenja dozvole sa strane građevne policijske vlasti, onda se radi o sporu, koji spada pred sud.

TREĆI DIO.

(Vidi čl. 40.—66. našega predloga.)

Gospodarenje šumama. Prije svega je potrebno, da budemo načistu sa pojmom gospodarenja odnosno sa pitanjem što sve spada pod zakonske propisa ovoga dijela.

Ovaj pojam šumskoga gospodarstva nije nikako identičan sa pojmom istoga imena u zakonu od 3. decembra 1852. odsjek I. čl. 1. do 23. Pod tim su imenom u austrijskom zakonu skupljeni i izmješani u jednu nelogičnu cjelinu čisti šumarsko-policijski propisi (čl. 6, 7, 19, 20) sa gospodarskima (čl. 15, 16), dapače s onima o kazni i nadležnosti vlasti (čl. 18).

Zakon o šumama za Srbiju od 30. III. 1891. a i projekat od 1911. ispravno je razlučio postupanje sa šumama prema njihovim kategorijama posjeda, no neispravno su u te propise uvrštene i ustanove posve šumarsko-policijske prirode (čl. 22., 64., 77.). Po red toga je paša i žiropađa obrađena zasebno.

¹ Na osnovi ovakovoga shvatanja te na osnovu činjenice da se plinovima mogu da oštećuju voćari i vinogradi, morao bi analogan propis da uđe i u zakone o poljoprivredi. To bi bila posve kriva kompetencija.

Tačnije je to lučenje izvršeno u mađarskom zakonu od 1879., koji je to očito recipovao iz najboljeg njemačkog zakona, bavorskog. On je šumarsko policijskim mjerama dao ime »općih odredaba« čl. 1.—15. (nikako ne spada ovamo čl. 16., koji govori o načinu ustanovljivanja poreza) te ih razlučio od gospodarskih, koje je nazvao »posebnim odredbama« (čl. 17. do 24.).

Još veća zbrka opaža se u osnovi od 1871. Ova je pod imenom »uzdržavanje« šumarskih probitaka (čl. 1. do 32.) pored šumsko-policijskih i šumsko-gospodarskih uvrstila i pravne momente (čl. 3.).

Osnova od g. 1884. kumuluje u prvom poglavlju šumarsko-policijske i ekonomske odredbe (čl. 5. do 31.), dok u drugom poglavlju (čl. 32. do 39.) govori ponovno o propisima šumarsko-policijske prirode.

Ministarski je nacrt bez ikakove potrebe raskidao gradu, koja čini jednu cijelost i spada u ovaj dio, te je razradio u ovim zasebnim glavama: IV, V, VI, VII, X, XII, XIII, XXII, XXIII, XXIV, XXV, XXVII, XXVIII, XXIX. Pa niti podjela ove građe na tri glavne kategorije (državne općinske i privatne šume) nije ni potpuno ni valjano provedena.

I. Opće odredbe. Na prvo smo mjesto stavili zahtjev, da se svakom posjedniku zajamčuje sloboda gospodarenja šumom prema ustanovama ovoga zakona, ukoliko se time ne diraju prava trećih lica te ukoliko se tome ne protivi pravna priroda sopstvenika.

Ove ustanove nema uopće u ministarskom nacrtu. No ovu je zakonsku ustanovu valjalo uvrstiti na prvome mjestu s razloga, da se naglasi kako država u ograničavanju privatne svojine ide samo do one granice, koja je diktovana općim i javnim interesima te da ona ondje, gdje ta granica prestaje, u cijelosti poštiva privatnu svojinu. Baš u ovoj tački leži osnovna razlika između savremenih zakona o šumama te starih zakona i pravilnika. U ostalom ova ustanova nije drugo van član 37. ustava prenešen na šume.

Namjerice je rečeno posjednik šume, jer je taj pojam širi. On može da uključuje i vlasnika i uživaoca i zakupca. Kad se ne bi reklo posjednik već vlasnik (sopstvenik), onda bi i šuma i prava trećih lica na tu šumu mogla ostati posvema nezaštićena protiv rada posjednika.

Treba strogo lučiti pojam gospodarenja sa šumom od onoga raspolaganja sa kapitalom bilo zemljišnim bilo novčanim, koji spada šumskom gospodarstvu ili potječe od šume. I treba naglasiti, da ovo raspolaganje ne spada nikako pod zakon o šumama niti pred forum šumarsko-policijske vlasti. To je isključivo stvar sopstvenika šume, a tek za izvjesna javno-pravna lica (općine, fondovi) to je i stvar nadzorne upravne vlasti. Ovo je lučenje vanredno važno radi pitanja uprave odnosno nadzora, u kojem ćemo govoriti još u dijelu trećem.

Prava trećih lica involviraju dužnost posjednika šume, da namiruje izvjesne pravne obaveze (servitute) obzirom na iskorištavanje glavnih ili sporednih šumskih produkata.

Načelno smo protivni, da se u zakon unosi detalj propisa o samom načinu šumskog gospodarenja, kako to čini ministarski nacrt. Mi smo protiv toga u prvom redu zato, jer je to nesavremeno te se ne nalazi ni u jednom evropskom zakonu o šumama. Ovakovo razrađivanje detalja dolazilo je u starim pravilnicima, koji su bili rukovođeni posve drugim motivima (strah pred nestašicom drveta), nego što su motivi savremene šumarske politike. Slični se propisi nalaze istina i u starijim šumskim zakonima, naročito onima iz prve polovine 19. vijeka. No što se voše približavamo 20. vijeku, iščezava sve više ovaj detalj gospodarskih propisa. U najnovijim ga zakonima uopće više ne nalazimo. To uvrštavanje gospodarskih propisa imalo je raisona, dok je šumarstvo bilo pretežno empirija, pa su pravilnici bili ne samo zakoni, već u neku ruku stručne instrukcije i priručnici. Danas više ta potreba ne postoji. Tko bi danas i čime bi mogao opravdati, da se u savremeni zakon o šumama unose propisi, koji se odnose na visinu ostavljenih panjeva (Austrija čl. 16, Srbija čl. 35, 74) ili način sakupljanja suharaka (Austrija čl. 15, Srbija 33, 72). To su čisti interni gospodarski i administrativni i stručni momenti, koje treba urediti pravilnicima i uredbama a nipošto zakonom o šumama. Tu nema dakle nikakvoga općega motiva kao kod šumarske policije već samo takovih, koji izviru iz pravne prirode sopstvenika (općine).

II. Posebne odredbe. Ove smo odredbe razvrstali u glavnome prema kategorijama posjeda, te smo sačinili četiri skupine: 1. državne šume, 2. šume samoupravnih i javnopravnih lica, 3. šume oterecene servitutima i 4. šume privatno-pravnih i privatnih fizičkih lica.

A. Državne šume. U zakon treba da udju samo one odredbe, koje se staraju da se državne šume kao imovina održe, a ne propisi o tome, kako ima da se poluči taj cilj samim ekonomisanjem. U ispravnosti ovoga gledišta utvrđuje nas opće gledište nauke kao i samo zakonarstvo.

Ovdje valja upozoriti, da pitanje otuđivanja državnoga dobra — dakle i šuma — nije uređeno ustavom. No ono je važno za šumsko gospodarenje, jer može da dođe do primjene kod arondacije, komasacije, zamjene i otuđivanja, naročito malih površina nazgodnog položaja i udaljenosti, kod kojih troškovi uprave i čuvanja nisu u razmjeru sa troškovima, te kod povećavanja poljoprivrednog zemljišta. Ovamo spada i pitanje, pod kojim uslovima može to da se provodi, u kakovoj formi, kakovim postupkom (prethodno ili naknadno odobrenje parlamenta). Zatim je važno pitanje upotrebe iznosa dobivenih na taj način (nepotrošiva glavnica ili redovni prihod). Konačno je važno i pitanje sticanja (povećavanja) državnoga posjeda.

Ovo su pitanja, koja po našem uvjerenju ne spadaju u zakon o šumama, već u osnovni zakon države — u ustav — no mi ih ističemo ovdje zato, da skrenemo pažnju na njihovu važnost te da potaknemo njihovo riješenje, koje je prema duhu čl. 117. ustava ostalo otvorenim.

Težište zakona o šumama nije dakle na pitanju otuđivanja ili sticanja državne imovine, već isključivo na pitanju čuvanja i trajnog održavanja te imovine. Ukratko dakle, da kažemo težište ovih propisa treba da počiva na načelu potrajnoga gospodarenja državnim šumama obzirom na glavne i sporedne šumske užitke. Ovu potrebu ne treba tek da načelno dokazujemo.¹ Državne šume, kao i šume javno-pravnih lica uopće, nisu svojina današnje generacije, već svojina svih generacija budućnosti. Dakle propis potrajnosti nije nego jamstvo, da će se osnovni kapital državnih šuma očuvati neokrnjen pokoljenjima budućnosti. Ne treba spominjati, da ovi propisi drže u vidu samo prihodnu potrajnost. Produkcijona potrajnost zagarantovana je već šumarsko-policijskim mjerama, a ona je ujedno svagda uključena u pojam prihodne potrajnosti. Ne treba isticati na državne šume kao cijelost, a ne kao ulomke te cijelosti (po teritorijama šumarskih direkcija ili gospodarskih jedinica). Taj detalj ne treba i ne može da ulazi u zakon, jer je posve stručne prirode te spada isključivo u pravilnik.

Stoga razloga po našem su uvjerenju posve nepotrebni u ovom zakonu čl. 150 do 200, koji po svojoj prirodi spadaju u pravilnik.

Logički je ispravno najprije propisati propis o potrajnosti, a tek onda odrediti sastavljanje gospodarske osnove a ne obrnuto. Jer gospodarska osnova (privredni plan) nije drugo već matematski izraz principa potrajnosti.

Ministarski nacrt ispravno je po primjeru zakonskog projekta za Srbiju od 1911. a u čl. 38. propisao opću odredbu o potrajnom gospodarenju a na osnovu ove gospodarsku osnovu (privredni plan). Nelogično je to provedeno u čl. 1. i 14. zakona od 26. III. 1894.

Tek je neispravno bilo, da se ovaj propis kumuluje u jednom članu za sve kategorije posjednika, kad se zna, da se to ograničenje razlikuje baš prema kategorijama posjednika.

Daljnje važno pitanje načelne prirode, koje treba da nađe vidna izražaja i u zakonu o šumama, jest pitanje, da li državne šume valja gospodariti isključivo po privatno-ekonomskih principima, ili ih treba podrediti nekim općim interesima. U načelu smo za to, da se državnim šumama gospodari tako, da one odbacuju izvjesne prihode državi. No princip pravednosti traži, da i državne šume snose kao i ostali sopstvenici jedan dio tereta

¹ Ugrenović: »O potrajnosti šumskoga gospodarenja.« Šumarski list 1922. Pag. 149—154 i pag. 273—285.

(opskrba zemljoradnika drvetom, što ga predviđa čl. 41., opskrba ostalih građana) kao i svi ostali posjednici šuma. A upravo toliku brigu valja posvetiti i industriji, trgovini i drvnim zanatima.

B. Šume samoupravnih tijela i javno-pravnih lica. Kako proizlazi iz pravne prirode ovih šuma treba i njihovo šumsko gospodarenje da se osniva na principu trajnog šumskog gospodarstva. Ove šume spadaju pretežno u red onih, koje su nepodesne za sticanje, jer su vezane na pokrivanje izvjesnih materijalnih potreba. Prema tome cilj njihovog gospodarstva ne može da bude finansijski već u prvom redu materijalni. Dakle one treba da idu svojim gospodarenjem za polučanjem što većega prihoda na drвноj masi. Naravno da za one površine, koje premašuju tu potrebu, valja ostaviti posjedniku slobodan izbor cilja gospodarenja.

I ovdje je izrada gospodarske osnove (privrednoga plana) obligatorna no ravna se svagda prema označenom cilju, a po mogućnosti moraju biti uvažene želje posjednika. Gospodarske se osnove izrađuju po šumarskim stručnjacima, što ih odabiru posjednici, a na poticaj uprave te o trošku posjednika.

Obzirom na velik broj javno-pravnih lica kao posjednika šuma te na razmjerno malene površine, jednostavne prilike, potrebno je normirati obim gospodarskih osnova. Propisi zakona od 26. III. 1894. odnosno nalog od 21. aprila 1903. bezuslovno su išli u tom predaleko, jer su tražili izrađivanje tako detaljnih i preciznih osnova, kako se to može tražiti samo za objekte, kojima se vodi intenzivno šumsko gospodarenje. A prilike u našim općinskim šumama još su daleko od toga. Praktični posljedak tih propisa bio je nakon 20 godina rada taj, da je izrađen malen broj cizelovanih gospodarskih osnova, a najveći broj objekata ostao je bez ikakova elaborata. Dakle je posve promašen cilj, za kojim se prvobitno polazilo.

Ovim iskustvom treba da se poslužimo donoseći propise o izrađivanju gospodarskih osnova za šume javno-pravnih lica. Obim tih elaborata treba da je uvijek u skladu sa gospodarskim prilikama posjednika, o kojem se radi. Dosada smo razlikovali dva osnovna tipa: gospodarsku osnovu i gospodarski program. Njihova granica bila je utvrđena površinom od 100 jutara. Mi ne držimo ispravnim, da u rasuđivanju ove granice može poslužiti samo površina kao mjerilo. Kod toga su odlučne i ostale prilike. Dapače te prilike mogu da budu tako jednostavne, da nema potrebe niti sastava gospodarskoga programa, koji se do sada smatrao najjednostavnijim tipom elaborata za uređivanje šuma. U tom slučaju dovoljno je samo inventarizovanje šuma t. j. izrađivanje samoga opisa sastojina, iz kojega bi se mogao da vidi zbiljni prirast (tekući ili poprečni).

Predlažemo dakle, da se uvedu kao elaborati za uređivanje šuma tri tipa: gospodarska osnova, gospodarski program i inventarizovanje. Detalj o tome, kako će se

primjenjivati odnosno propisivati pojedini od tih tipova, treba prepustiti pravilniku.

C. Šume otorečene servitutima. Prije svega valja objasniti odnos propisa o servitutima (služnostima, službenostima) prema samom zakonu odnosno njihov položaj unutar samoga zakona. To treba učiniti naročito zato, što je taj odnos u nas nešto drukčiji nego u drugim državama pa je i prirodno, da se i kodifikacija zakona o šumama mora da osvrne na ovaj odnošaj.

Kod pitanja servituta valja razlikovati dva osnovna problema: a) njihovo uređivanje (Regelung) t. j. utvrđivanje načina, stvarnog obima, vremena i mjesta njihovog izvršavanja u skladu sa interesima trajnog šumskog gospodarstva. b) Njihov otkup (Ablösung) t. j. pitanje njihovog pravnog postojanja i prestanka. Kodifikovanje ustanova o servitutima ravna se dakle prema tome, da li ono treba, da obuhvati samo jedno ili oba ova pitanja.

Kod nas su servituti »de iure« dokinuti, jer je dokinut njihov pravni izvor, feudni odnosi (ustav čl. 42.). Oni dakle u nas pravno ne postoje. Dosljedno tome oni se kao javna i stvarna prava neće predvidno više niti pojavljivati. Ukoliko postoje ili će se pojavljivati kao privatno-pravni odnosi spada to pitanje sa pravne strane pred sudbene vlasti.

Pitanje otkupa servituta bit će svakako — obzirom na prilike u Bosni — predmetom posebnog zakona, pa nikako ne bi imalo svrhe, da se ovo pitanje s njegove pravne, agrarno-političke i socijalno-političke strane unosi u zakon o šumama.

Nas dakle mogu da servituti, koji za nas de facto postoje, interesuju po svom obimu, načinu i vremenu izvršavanja — dakle kao čisto ekonomski momenat pa ih kao takove i unosimo u dio treći.

Nisu to dakle nikako pitanja šumarsko-policijske prirode u onome smislu, kako smo ih izložili u drugom dijelu, te ona nikako ne spadaju u taj dio. Sa propisima drugoga dijela i ove glave postoji veza samo utoliko, što smo pod pojam trećih lica u dijelu drugom glavi drugoj, supsumovali i ona, koja imaju izvjesna servitutna prava.

Ta bi se pitanja mogla ubrojiti među policijska tek zato, jer ih u pravilu rješava policijska vlast (upravna vlast). No ne biva to na osnovu šumarsko-policijskih propisa već na osnovu prava nadzora, kojim policijska vlast nadzire ekonomisanje takovih šuma a u interesu zaštite onih, koji imaju izvjesna prava uživanja u tim šumama.

Da je ovo naše gledište ispravno, najbolje svjedoči činjenica, da je najsavremeniji zakon o šumama (bavarski), gdje je pitanje servituta igralo važnu nacionalno-ekonomsku ulogu, odjelio pitanje servituta od šumarsko-policijskih propisa, a unutar zakona o šumama. On ga je neposredno vezao o propise

gospodarske prirode, a uvjereni smo, da bi ono bilo posvema uklopljeno u gospodarske propise, kad u njima ne bi bilo govora i o otkupu — dakle o čisto-pravnom pitanju, koje mi moramo prepustiti posebnom zakonu.

Tu ujedno leži razlog, da mi u našoj dispoziciji nismo pitanje servituta u današnjoj njegovoj formi mogli priklopiti niti četvrtom dijelu, koji obrađuje agrarno-politička pitanja.

Ministarski nacrt obradio je pitanje servituta u glavi X. (čl. 99.—107.) a da se ne razbire, da li ih je kanio priklopiti šumarsko-policijskim ili gospodarskim propisima, jer su sva tri zbijena u prvome dijelu.

Svakako na osnovu izloženoga ne može da u ministarskom nacrtu ostanu čl. 102, 103 i 105. Čl. 103. i 105. suvišan je zato, što on hoće, da zakon o šumama riješi čisto pravničko pitanje. On hoće da utvrdi postojanje i opseg prava servituta, dakle pitanje koje po shvatanju stručnjaka-pravnika spada pred sudbenu vlast. Čl. 103. mora da posvema ispane, jer govori o pitanju otkupa, koje neosporno spada u zaseban zakon.

Zakonu o šumama ostaje dakle isključivo, da riješi pitanje odnosa servituta prema valjanom trajnom šumskom gospodarstvu, dakle da utvrdi način, vrijeme i mjesto njihova izvršavanja, a sve su to ekonomski a ne šumarsko-policijski momenti.

Zato obično sporovi, koji nastanu o načinu izvršavanja servitutnih prava, spadaju u prvom redu pred nadležnu upravnu vlast, no uz pridržaj sudbenoga pravnoga puta za one slučajeve, u kojima stranka nije zadovoljna.

Ne ćemo se zadržavati na pravnom tumačenju pojma servituta, no potrebno je, da se dotaknemo ovoga pojma utoliko, ukoliko on dolazi u obzir kod kodifikacije zakona o šumama.

Pod servitutima (služnostima, službenostima) razumijevamo stvarna prava trećih lica na šumi drugoga lica. Ovu definiciju, koja je poznata, treba doduše držati na umu i kod donošenja zakona o šumama, no ne treba je unositi unj. U zakon ne spadaju definicije već samo pozitivni propisi.

Dakle je čl. 99. posve suvišan.

Jednako je suvišno donošenje čl. 100, koji natanko izbraja kakove su sve šumske službenosti. Ovo izbrajanje posljedica je nepotpunosti shvatanja samoga pojma servituta, kako je ono unešeno u čl. 99. Da je čl. 99. označio službenosti kao »stvarna prava na šumu« a ne samo »prava«, razumljelo bi se smo o sebi, da se može raditi isključivo o iskorištavanju glavnih i sporednih šumskih produkata. Ovako je naravno ušlo posve neispravno u pojam šumske službenosti i pravo na uporabu puta za prolaz ljudi i stoke (čl. 100. toč. 8) te pravo na upotrebu pojišta i izvora (čl. 100. toč. 9), koja se mogu vršiti i na svim drugim zemljištima, te prema tome spadaju pred opći građanski zakon a ne u zakon o šumama.

Govoreći o pojmu služnosti valja istaći, da ne spada pod pojam servituta pravo uživanje zajedničkog dobra po članovima te zajednice. Ovo je važno to više, što se u nas uvukao običaj, da se oni, koji posjeduju izvjesna prava kao članovi imovnih općina, nazivaju imenom pravoužitnici (Servitutsberechtigter), ma da se tu nikako ne radi o servitutima. A tim imenom naziva ministarski nacrt (čl. 107.) i one, koji posjeduju takova prava s naslova službenosti.

Nismo našli potrebnim, da u ovu glavu — kako to čini bavarski zakon od 1896. (čl. 23.) — uvrstimo propis, da su se i svi oni, koji imaju izvjesna servitutna prava, dužni vršeci ta prava pridržavati se, šumarsko-polijskih propisa, jer smo to učinili u uvodu drugoga dijela, kamo taj propis i spada. Na to će se pitanje moći još da vrati i pravilnik.

Na čelo svih propisa o gospodarenju sa šumama, oterećeni servitutima, postavili smo princip potrajnosti. Uživanje servituta dolazi od trećih lica a ne od posjednika šume. Prema tome ne moraju se pokrivati interesi trećih lica sa interesima posjednika. Baš naprotiv, ovi se interesi ukrašavaju. No leži u naravi stvari, da uživanje servituta ne smije biti takovo, da ono priječi potrajno gospodarenje sa šumom ili preduzimanje takovih ekonomskih mjera, koje su u skladu sa prilikama staništa i ciljem, kojemu ta šuma ima trajno da služi. Tu se vidi, da je nemoguće napustiti princip potrajnosti, a da se u isti čas ne oduzme mogućnost trajnog namirivanja obaveza sopstvenika naprama onima, koji su ovlašteni. Jer napuštanjem potrajnosti moralo bi nakon izvjesnog vremena da konačno nestane osnovnog kapitala, a usljed toga morao bi da utrne i sam servitut.

D. Privatne šume. Privatna fizička lica mogu se koristiti svojim šumama, držeći se propisa ovoga zakona. Ovo je načelo, na kojem smo izgradili odnos vlasnika privatne šume naprama državi. Ono nije ništa drugo već čl. 37. ustava prenešen na šume. Tim je članom svakomu državljaninu zajamčena njegova privatna svojina. No istodobno stavljeno ograničenje, da ta upotreba privatne svojine ne smije da bude na štetu cjeline. Ova ograda t. j. čuvanje štete po cjelinu, sadržana je u šumarsko-polijskim naređenjima. Prema tome dakle onaj dio svojine te ono raspolaganje sa svojinom, od kojega ne može da bude štete po cjelinu, ne može u ustavnoj državi ograničavati vangranica udarenih članom 37. ustava niti jedan zakon pa niti zakon o šumama.

Obaveza prihodne potrajnosti bila bi analogija ograničenju, po kojemu neki privatni posjednik ne bi smio raspolagati sa svojim kapitalom već samo sa — kamatima toga kapitala. Ovakovo ograničenje lične slobode ne poznaje nijedan dosadanji evropski zakon o šumama.

Krivo je propisivati privatniku gospodarsku osnovu sa gladišta šumarsko-policijskih propisa. To su ograničenja, koja nemaju ništa zajedničkoga sa gospodarskom osnovom kao stručnim elaboratom, koji uređuje isključivo pitanje drvne mase, već se ona imaju oslanjati na faktično stanje u prirodi. Samo na osnovu toga stanja može se uglaviti eventualno počinjeni šumarsko-policijski prekršaj, a nikako ne iz tobožnjega nesklada između gospodarske osnove i stanja u naravi.

Naravna je stvar, da će svaki valjani gospodar nastojati, da izradi takav elaborat svojom vlastitom pobudom, već zato da uzmogne ispravno postupati sa svojim imetkom. No generalizovanje obaveznoga predlaganja takovih elaborata za sve privatne šume bilo bi vrlo nezgodno za onaj milijon parcela maloga privatnoga šumskoga posjeda u Sloveniji.

III. Iznošenje šumskih produkata. To je gospodarska a ne šumarsko-policijska mjera, pa je za to na ovom mjestu i donosimo. To izvire iz ova dva razloga. Prvo: Izvoz (podrazumijevajući ovamo iznošenje čovječjom i životinjskom snagom ili strojevima, vožnju, vlakom, vuču, bacanje, tumbanje, valjanje, spuštanje, točiljanje, plavljenje, splavljanje) posljedna je faza u gospodarskom iskorištavanju šume, koja vezuje šumu kao mjesto produkcije sa drvnim tržištem odnosno potrošištem. Drugo: Provedba te mjere u pravilu je u vlasti posjednika šume, jer on može da bez zapreke izvozi produkte preko svoga zemljišta, a i preko tuđega, ako je polučio sporazum sa posjednikom toga zemljišta.

Dakle zahvatanje vlasti u pitanju izvoza šumskih produkata može da bude potrebno samo u onom slučaju, ako se radi o tome, da ti produkti moraju da budu izvoženi preko tuđega zemljišta, a posjedniku šume nije uspjelo da utanači sporazum sa posjednikom onoga zemljišta, preko kojega treba produkte izvesti. Ta je mjera obično diktovana krutom nuždom t. j. činjenicom, da šume leže razmjerno vrlo daleko od javnih prometnih površina, pa bi bez ovoga »legalnoga servituta« (Goglia), bio nemoguć svaki izvoz šumskih produkata, a po tome i nemoguće i iskorištavanje šuma dakle i svako šumsko gospodarstvo uopće. To je potpuna analogija onim prinudnim mjerama za izvoz poljoprivrednih produkata, koje su regulisane zakonom »Nužnim prolazima«.

Ministarski nacrt, govoreći o ovoj mjeri, poslužio se upravo odličnim terminom »prinudni put«, koji izloženi cilj daleko bolje i jače karakteriše nego termin »nužni prolaz«.

Pojam izvoza valja razlučiti na dvije faze, koje su i vremenski i prostorno odijeljenje. Prvo je: iznošenje tj. do prema šumskih produkata sa mjesta izrade do najbliže saobraćajne površine (ceste, vode ili saobraćajnog sredstva, željeznice) za koja se izdaje zasebna građevna dozvola i saobraćajna dozvola. Drugo: transport po javnim saobraćajnim površinama

(ceste, vode) i saobraćajnim sredstvima (željeznice gravitacione), životinsku snagu na pogon strojem.

Mi smo zato, da se pod kompetenciju zakona o šumama uzme samo ona prva faza, koja ne tangira javne već isključivo privatne interese. Drugu fazu, kod koje se u pravilu radi o javnim interesima (građevna policija, obrtna policija, vodno pravo), treba prepustiti odnosnim zakonima.

Istina zakon od 3. XII. 1852., koji vrijedi za Hrvatsku, Sloveniju i Dalmaciju, prepustio je u čl. 24. pitanje izvoza kompetenciji zakona o šumama. Bilo bi krivo iz te činjenice zaključivati, da je to načelo ispravno za cijeli obim izvoza. Treba uvažiti, da je takav propis donešen u ono vrijeme samo zato, što tada još nije bilo za rečena područja posebnih zakona o građevnoj policiji, vodnom pravu i obrtnoj policiji. Prirodno je bilo, da je najstariji zakon obuhvatio ta pitanja. Danas, kad se za novu državu snova grade svi zakoni, nema više ove potrebe zbivanja.

Konačno ispravnost ovoga gledišta utvrđuje još i činjenica, da tih propisa u savremenim zakonima o šumama uopće nema.

Stojimo dakle na gledištu, da u zakon o šumama treba da uđe samo pitanje prinudnoga puta za izvoz šumskih produkata iz šume kao mjesta produkcija do obližnje saobraćajne površine. Ostalo treba prepustiti odnosnim specijalnim zakonima.

Ovakvo shvata ovo pitanje i ministarski nacrt. I on kompetenciju za izdavanje dozvola plavljenja i splavljenja daje — kao što je ispravno — upravnoj vlasti. No baš zato je po našem uvjerenju unošenje propisa o plavljenju i splavljenju u zakon o šumama posve neispravno. To je svakako predmet građevno-policijske prirode. Kod njega se radi o iskorištavanju voda, a posve je sporedno, da li se radi o javnim ili privatnim vodama, da li u cilju plavljenja, splavljanja, natapanja itd. Treba uvažiti, da se splavljanje vrši obično u gornjem toku voda dok se u srednjem i donjem mogu nalaziti vodograđevni objekti (mlinovi, brane, ustave ribnjaci itd.), za koje i tako izdaje građevne dozvole i koncesije građevno-policijska vlast. Objekti u srednjem i donjem toku interesovani su na tome, kako se postupa sa vodom rijeka i potoka u gornjem njihovom toku. Posve je dakle prirodno, da je ovo nadziranje uporabe vode potrebno sakupiti u jednu ruku i u jedan zakon, a to je zakon o vodnome pravu.

Sa strane drugova iz Slovenije iznešena bojazan, da će na taj način šumarski stručnjaci biti posvema isključeni od učešća kod izdavanja dozvola za plavljenje i splavljanje posvema je neopravdana. Treba da nastojimo, da se kod donošenja zakona o vodnome pravu osigura propis, prema kojemu će građevno-policijska vlast biti dužna, da komisijskim izvidajima radi dozvole plavljenja i splavljanja budu u pravilu prizivani šumarski stručnjaci. Dakle učešće šumarskoga stručnjaka nije vezano

samo o taj slučaj, da se podjeljivanje dozvola za splavljanje i plavljenje ostavi zakonu o šumama.

Ne možemo se saglasiti sa onim propisima ministarskoga nacarta (čl. 58.), koji predviđa mogućnost »da se dio zemljišta, oduzet za prinudni put, može otkupiti«. Mi držimo, da je prinudni put samo neka povremena zakonska mjera, kojoj je svrha, da se brzim i kratkim oblasnim postupkom omoguću izvoz šumskih produkata. Pitanje otkupa takovog zemljišta treba supsumovati pod opći zakon o eksproprijaciji, koji će predvidno radi svoje važnosti biti provođen po sudbenim a ne po upravnim vlastima.

Na osnovu izloženoga vidi se dakle, da smo u glavnome prizdržali propise članova 50. — uključivo 66., koji govore o prinudnom putu, s tom razlikom, da smo unijeli u zakon samo najbitnije ustanove.

Mi smo priznali pravo traženja prinudnoga puta jednako posjedniku šume, kao i posjedniku šumskih produkata. Ovo je važno obzirom na to, što se u dosadanjim tumačenjima propisa o prinudnom putu (čl. 24. zakona od 3. XII. 1952.) primjenjivalo ovo pravo samo na posjednika šume. Prema tome je posjednik šumskih produkata ostao van dohvata blagodati ovog propisa. A razumljivo je, da ovakav propis, koji posjedniku šumskih produkata ne daje mogućnosti da on dođe do prinudnoga puta za izvoz tih produkata, ujedno nepovoljno utječe i na visinu cijene na panju. Ovoga propisa nema u ministarskom nacrtu.

U pojam iznošenja šumskih produkata uključili smo i pojam uskladištavanja robe. Učinili smo to s razloga, jer iz vlastitog iskustva znamo, da se tumačenje pogodnosti prinudnoga puta ograničavalo samo na površinu potrebnu za iznošenje, a ne za uskladištavanje, istovarivanje i utovarivanje. Naravno da je u tom slučaju sam propis postao posve iluzoran. Vlasnik šumskih produkata, kojemu je upravna vlast priznala pravo prinudnoga puta, a ne i pravo na prostor za uskladištavanje, ostao je svagda prepušten na milost i nemilost onome vlasniku zemljišta, koje je bilo potrebno za uskladištavanje.

Da je ovo naše gledište ispravno najbolje nam svjedoči pravno tumačenje, koje se o tom smjeru razvilo u Sloveniji.

Glade štete nanešene posjedniku zemljišta zadržali smo propis čl. 51. ministarskog nacarta, koji je kao osnovno načelo sadržan u svim zakonima o prinudnim putevima i eksproprijacijama. No moramo upozoriti, da je stav 2, čl. 50. u očitoj kontradikciji sa ovim propisom.

Stojimo na gledištu da traženje naknade za nanešenu štetu može biti samo u novcu. Za ovu ustanovu govore vrlo važni razlozi. Često se naime kod prinudnih puteva i eksproprijacija zemljišta za izvoz šumskih produkata, stavljaju sa strane posjednika tih zemljišta zahtjevi, da se ošteta za upotrebljeno zemljište

dade u naravi (u drvetu, paši, žirovini), a ne u novcu. To redovito povlači za sobom vanredne komplikacije. Onaj vlasnik (posjednik) šume ili šumskih produkata, koji nema takovih produkata, kojima bi mogao otkupiti prinudni put, dolazi u položaj posvemašnje nemogućnosti, da se koristi ovom blagodati zakona.

Onaj, tko ima takovih produkata, da njima može zadovoljiti traženju posjednika zemljišta, dolazi redovito na taj način do vrlo neprijatnog servituta, što ga je gonjen nuždom morao prihvatiti.

Ostali detalj, koji se odnosi na formalnu stranu, prepustili smo mi pravilniku, dok ga je ministarski nacrt uneo u zakon.

IV. Pašnjaci (ispasišta).

Prije svega je potrebno da odredimo odnos zakona o šumama prema pitanju pašnjaka i ispasišta. Držimo da je najvažnije, da u pašnjačkom pitanju razlikujemo one pašnjake, koji stoje na apsolutno-šumskom tlu od onih, na relativnom šumskom tlu. Bitno je da za onu kategoriju pašnjaka propišemo ista ograničenja kao i za same šume, jer se i kod pašnjaka radi o čuvanju produkcijone snage tla.

Dakle za pašnjake na apsolutno šumskom tlu vrijede ista ograničenja kao i za šume, pa ne bi zapravo ni potrebno bilo, da se ona na ovom mjestu, koje govori o ekonomskim momentima, još jednoč opetuje. No ipak su dvije stvari, koje treba naglasiti, a to je zabrana krčenja pašnjaka na apsolutno-šumskom tlu — što je identično sa proširivanjem pašnjaka na štetu šume — te ograničenja dužnosti pošumljenja, kod kojega ne bi smeli policijski propisi da idu tako daleko, da tim bude oštećen interes planinskoga stočara. Iznimni položaj zauzimaju i pašnjaci na Krašu.

(Svršit će se.)

Закон о шумама.¹

(Пројекат проф. др. Александра Угреновића, прихваћен по главној управи »Југословенског шумарског удружења.«)²

І. ДИО.

Чл. 1.

Шумом (шумским земљиштем) сматра се у смислу овога закона свако оно земљиште, које је досада служило или има да убудуће служи трајној производњи шумских продуката као и све оно земљиште, које је по природи свога станишта било трајно било привремено неспособно за ма коју другу врст културе осим шуме.

Шумом (шумским земљиштем) сматрају се и сва она испаша (пашњаци), која нису потребна у друге национално-економске циљеве. Гледе сувата, који су својина државе и јавно правних лица, вриједе наређења члана 64.]³

Шумским земљиштем у смислу овога закона сматра се и све оно земљиште сопственика, које је макар и идиректно потребно за рационално економисање, управу и чување шума.

У свим спорним случајевима одлучује надлежна шумарско-полицијска власт.

Чл. 2.

Према сопствености дијеле се шуме на:

1. Шуме државне
2. Шуме самоуправних тијела
3. Шуме осталих јавно-правних лица и приватно-правних лица
4. Шуме приватних физичких лица.

Чл. 3.

Државне шуме су оне, које је држава прибавила у својину ма којим правним основом или по којем закону, као и оне, којима је држава досада као са својима (опћенароднима, итд.) не само управљала већ их и у корист државне касе експлоатисала.

¹ Vidi: »Šumarsko-politička osnovica zakona o šumama«. (Motivi.)

² На сједници у Београду од 23. - 27. априла 1923.

³ Важнији додаци, којих није било у првобитном предлогу предлагачевом стављени су у угласту заграду.

У државне шуме спадају и све оне, на које нитко до сада није законитим путем прибавио право својине.

Чл. 4.

Шуме самоуправних тијела су оне, које су законитим путем постале законита својина кога самоуправног тијела.

У ове шуме спадају: опћинске, ереске, окружне и обласне.

Чл. 5.

Шуме осталих јавно-правних лица и приватно-правних лица су оне, на које су ова законитим путем стекла право својине.

У шуме јавно - правних лица спадају: сеоске, племенске, црквене, манастирске, вакувске, фондовске те шуме имовних опћина, земљишних заједница, научних и наставних завода. У шуме приватно-правних лица спадају: шуме дионичких друштава, трговачких друштава, удружења и задруга.

Чл. 6.

Шуме приватних физичких лица су оне, на које су та лица законитим путем стекла право својине.

Као шуме приватних физичких лица сматрају се и оне, које се само привремено налазе у сувласничком односу од више лица.

II. ДИО.

Шумарско-полицијска наређења.

Чл. 7.

Сваки је посједник шуме као и онај, тко се користи неком шумом, дужан сносити ограничења и покоравати се прописима чл. 7. до укључно чл. 39. овога закона.

Чл. 8.

Без дозволе државне власти не смије се крчити шумско земљиште у циљу његовог трајног одузимања шумској продукцији.

Чл. 9.

Крчење апсолутно шумскога тла те шума заштитних (чл. 18.) и шума забрана (чл. 18.) забрањено је. О томе, да ли се неко земљиште има сматрати као апсолутно шумско тло, одлучује надлежна шумарско-полицијска власт.

Чл. 10.

Крчење релативно шумскога тла начелно се дозвољава. Ова ће се дозвола подијелити:

1. Ако се промјеном врсти културе односно употребом некога земљишта у пољопривредне сврхе фактично удовољава некој збиљној потреби, [која се на други начин не може намирити] те ако се од те претворбе може неоспорно очекивати трајно боље искориштавање тла.

2. или ако се ради о површинама испод 10 хектара, које су утрешене, уклопљене, у пољопривредно земљиште.

3. или ако се ради о земљишту, које је потребно за подизање грађевина, за изградњу саобраћајних средстава, те њихово издржавање.

4. или ако тиме нису повређена права трећих лица те ако на претворбу пристану и надлежне власти сопственика, уколико се ради о јавно-правним лицима уопће.

Чл. 11.

Тко намјерава крчити, дужан је затражити дозволу за површину до 10 *ha* од среске а за већу површину од надлежне обласне управне власти. Ова ће по претходном саслушању самоуправнога одбора одредити расправу и евентуални извиђај, позвати к томе интересоване странке и једнога непристаног вјештака, на основу свега тога изрећи одлуку и одредити рок претворбе.

Чл. 12.

Сопственик земљишта дужан је да у одређеном року изврши крчење те да то земљиште приведе наумљеној култури.

Трошкови поступка власти падају на терет интересованог молитеља.

Чл. 13.

Шумским земљиштем и шумском састојином не смије се поступати тако, да би се тиме слабила снага тла те тако стављала у опасност или онемогућавала трајност шумске продукције или узгој шуме на том земљишту.

[Чим надлежна власт опази или дозна за који случај прекршаја овога члана дужна је одмах подузети потребне мјере против кривца и одредити казнени поступак.]

Чл. 14.

Сваки је посједник шуме дужан извршити пошумљење у року од пет година без посебне одредбе власти.

Државна је власт власна у интересу трајног чувања снаге тла одредити потребне мјере пошумљења било природним било вјештачким начином:

1. За земљишта, која су искрчена без дозволе или гдје је дозвола издана, а претворба није проведена.
2. За земљишта, на којима је правоснажно и утврђено пуштење шума.
3. За редовите сјечине.
4. За поправљање и попуњавање старијих сјечина, на којима обраст није толик, да би била потпуно и трајно заштићена снага тла.
5. За необрасле површине апсолутно-шумскога тла, уколико одлука о томе није придржана самоуправним тјелима.
6. За шумске чистине и пљешине, уклопљене у шуми, кад оне дођу у низ сјечина.
7. На паљевинама.
8. Код чистих сјеча са претходним пошумљавањем.
9. На оним испасиштима, која према одлуци самоуправнога тијела нису потребна у било којем другом пољопривредном циљу.

Чл. 15.

У случају доказаних оправданих разлога може обласна управа продужити рок за пошумљење до даљних пет година.

Старе сјечине имаду се пошумити у року од 10 година откако овај закон ступи у живот. Обласна управна власт може у оправданом случају на молбу сопственика продужити тај рок још за 10 година.

За осигурање трошкова пошумљења власна је среска власт тражити, да посједник шуме положи кауцију. Ако посједник шуме не изврши пошумљење у одређеном року, дужна је среска власт обавити пошумљење о трошку и на опасност посједника.

Чл. 16.

Код зашумљавања земљишта, које прије тога није било под шумом, потребно је саслушати и непосредне сусједи те њихове оправдане приговоре уважити.

Чл. 17.

Управна је власт власна да пропише извјестан начин поступања за све оне шуме, које трајно заштићују широке јавне интересе (шуме заштитне) или да повремено заштићују било јавне било приватне интересе (шуме забране).

Чл. 18.

Међу шуме заштитне ваља убројити:

1. Оне, које заштићују тло од одрњавања, испирања и отискивања а налазе се на стрмим обронцима или на обалама вода, те оне, које се налазе на тлу изложеном развејавању вјетром.

2. Оне, које заштићују врела, бујична подручја, регулишу отицање воде та индиректно заштићују од поплава и усова.

3. Оне, које се налазе на горњем рубу вегетације или по високим планинским положајима уопће.

Са шумама, које су проглашене на основу посебнога закона природним споменицима, поступаће се као са заштитним шумама.

Чл. 19.

Међу шуме забране ваља убројити оне, које:

1. службе одбрани отаџбине

2. службе интересима шумарске науке

3. заштићују објекте изван свога станишта.

Чл. 20.

[У року од 10 година рачунајући од проглашења овога закона дужна је среска управна власт да излучи и прогласи све оне шуме, које се имаду сматрати заштитнима.]

Оглашавање шума за заштитне врши надлежна среска власт или по службеној дужности или на тражење посједника. Ријешење доноси среска власт по претходном саслушању срескога одбора према предлогу свога шумарског референта. Ријешење треба, да садржи тачно образложење оних ограничења, која се намећу посједнику шуме.

Ова ограничења не смију да пређу мјере, које су прописане, чл. 13. Изузетак од овога ограничења чини пропис последијдне актинеје чл. 18.

Чл. 21.

Оглашавање шума за забране врши надлежна среска власт само на тражење интересената. Она доноси ријешење по претходном саслушању срескога одбора, комисијском извиђају и расправи. Ријешење треба поред тачнога образложења оних ограничења, која се намећу посједнику шуме, да садржи и висину отштете своте разврстане на поједине интересенте.

Чл. 22.

Вођење чисте сјече у заштитним шумама и забранама везано је о засебну дозволу.

Чл. 23.

Укаже ли се, да се претходним кажњавањем посједника, по држављењем његове шумске управе, те покушајем слободнога купа није могло осигурати провођење мјера наређених у чл. 17. до укључно 22., односно ће се шуме експроприсати у корист државе уз праведну отштету. Власнику се шуме зајамчује право првокупа за случај продаје експроприсане шуме.

Експроприсањем не смије да буде угрожена егзистенција планинскога сточара као посједника шуме.

Чл. 24.

Сваком посједнику шуме пристоји право затражити од среске власти, да се пропишу сусједном посједнику шуме такове мјере, које ће заштићавати његову шуму од опасности вјетра.

Но молба ће се моћи уважити само онда, ако ју сусјед предложи прије издане дозволе сјече, те докаже, да је у својој шуми провео све оне мјере, које се могу тражити од ваљаног шумског господара.

Ширина плашта не може бити већа од двоструке висине угрожених стабала.

Чл. 25.

Ако се на шумском дрвећу појаве штодљиви инсекти и различне болести те од њих запријети опасност сусједним шумама, дужни су посједници шума да одмах о тому извијесте среску власт. Среска ће власт одмах наредити потребне мјере. Приговори против ових наређења немају одгодне моћи.

Ако сопственик шуме не поступи по том наређењу, може среска власт сама да изврши потребне мјере о трошку посједника.

Све остале трошкове око предузимања мјера за обрану од инсеката и биљних болести сnose посједници нападнутих и угрожених шума.

Чл. 26.

Ниједан посједник шуме не смије допустити, да се у шуму угони већи број сточних грла, него што то шума обзиром на своје станиште, разумно господарење, позитивне законске прописе и обласна ограничења може трајно да поднесе.

Чл. 27.

Пашом или жировином смију се искориштавати само оне шуме, гдје стока не може да буде од никакове штете за помладак и за узгој шуме.

Чл. 28.

У правилу забрањено је пуштати козе у шуму на пашу. Само у сиромашним крајевима, [у којима је досада обичајно држање коза], може среска власт изузетно дозволити по двије козе оним породицама, које не плаћају више од десет динара годишњег непосредног пореза.

Чл. 29.

Оне дијелове шуме, у којима је паша или жировина забрањена, дужан је посједник шуме у нарави видљиво означити те обнародовати путем управне власти а прије почетка прољетне паше тачне границе тих дијелова.

Чл. 30.

Посједник шуме властан је одредити, да се паша или жировина врше разлучено према врсти стоке.

Пуштање стоке на пашу или жировину без надзора пастира забрањено је.

Забрањена је паша или жировина од залаза до исхода сунца. [Изузетно може посједник шуме дозволити задржавање стоке у шуми и ноћу.]

Чл. 31.

Стоци, која се гони на пашу или у жировину, дозвољен је приступ к појилима само одређеним путевима. Но посједник шуме је властан, да нареди оне мјере, које су потребне, да се шума очува од општећивања по стоци.

Чл. 32.

Планинска и алпска паша на горњем рубу вегетације равна се према досадањим правним приликама. Проширивање планинских и алпских пашњака ваља просуђивати по прописима чл. 9. до укључиво 13. те чл. 17.

Чл. 33.

У спорним случајевима у питању паше или жировине одлучује у првој молби среска власт на основу овога закона а након претходног саслушања обласнога шумарскога референта, посједникове шумске управе и интересованог сточара.

[За државне шуме рјешава те спорове надлежна шумарска управна власт.]

Чл. 34.

Забрањено је ложити ватру или баратати њоме у шуми или у одстојању до педесет метара до њенога краја. Лицима, која с оправданог разлога морају дуже времена да бораве у шуми, дозвољено је ложење ватре само на одређеним мјестима те уз потребне мјере опрезности.

Тко ватру ложи дужан је прије него оде да је потпуно угаси.

За сушна времена може надлежна власт забранити свако ложење ватре.

Чл. 35.

Тко у шуми или на отстојању до педесет метара од њенога краја опази или нађе неугашену ватру, дужан је да је угаси. Тко идући путем опази да шума гори, а не може да сам пожара угаси, дужан је да о том извести прве успутне становнике. Они су дужни да то одмах пријаве најближем сеоском или опћинском органу, власти или посједнику шуме.

Чл. 36.

Сеоски старјешина или надлежна власт дужни су чим су опазили шумски пожар или сазнали за њега, да позову становнике најближега мјеста на гашење пожара. Сви становници, способни за гашење пожара, дужни су да се позиву одазову те да са потребним алатом пођу на мјесто, гдје шума гори. [И предузетници, који у шуми раде, дужни су ставити на расположење своје раднике.]

Радовима око гашења управља најстарије шумарско лице, а ако овога нема, тада надлежни старјешина.

Чл. 37.

Онога, који управља пословима око гашења, дужни су сви без изузетка и у свем слушати те његова наређења извршавати.

Када се пожар угаси, треба оставити потребан број људи за чување згаришта.

Чл. 38.

Ако се укаже потреба, дужна се среска власт побринути, да јој се стави на расположење потребан број војника за гашење и одржавање реда.

Ако гашење пожара траје више дана, морају се радници, који пожар гасе, по могућности смењивати. Они су дужни да сви остану на згаришту све дотле, док се пожар не угаси, но онај, који управља пожаром, дужан је да се побрине за њихову опскрбу.

Чл. 39.

[За случај тјелесних озлиједа или смрти некога лица услјед гашења пожара дужна је државна власт да се побрине за примјерну одштету озлијеђенога или његове обитељи. Ову накнаду плаћају размјерно и солидарно кривци пожара.]¹

III. ДИО.

1. Опће одредбе.

Чл. 40.

Сваком се посједнику шуме зајамчује слободно господарење шумом према установама овога закона, уколико се тиме не дирају права трећих лица.

2. Посебне одредбе.

А) за државне шуме.

Чл. 41.

Шумско господарство у државним шумама треба да је удешено на принципу трајног господарења, које мора да нађе свој изражај у господарским основама. Господарске основе одобрава министарство шума и рудника.

Чл. 42.

Задатак је шумскога господарства у државним шумама, да оно поштујући права трећих лица, донесе држави што веће приходе.

Чл. 43.

У случају економске нужде узети ће државне шуме учешћа у подмиривању обавеза, прописаних чл. 41. устава уколико то стање шуме и рационално газдовање шумом буде дозвољавало. Код тога могу да дођу у обзир искључиво оне потребе на главним и споредним продуктима шуме, које чине минимум егзистенције интересованог лица, уколико не могу та лица да намире тих потреба из својих властитих шума или из шума самоуправних и оних јавно-правних лица, којима су припадници. За те продукте плаћаће се њихова вриједност на пању.

Чл. 44.

Шумско господарство у државним шумама треба да узме довољна обзира и на потребе трговине и индустрије дрветом, заната и свих осталих држављана.

¹ Према схватању предлагача овај пропис спада у „Закон о осигурању радника“.

Б) За шуме самоуправних тијела, јавно-правних и приватно-правних лица.

Чл. 45.

Шумско господарство треба, да се оснива на принципу трајнога господарења. За онај дио шума самоуправних тијела и јавно-правних лица, који је потребан да се намире потребе њихових чланова на огријеву и грађи, треба да је циљ шумскога господарења производња што већега прихода од дрвета.

За преостали дио шума самоуправних тијела и јавно-правних лица те за све шуме приватно-правних лица препуштен је избор циља господарења одлуци посједника.

Чл. 46.

Сваки посједник дужан је да предложи основу о господарењу, [у року од 10 година, који се може продужити на даљих 10 година), која мора да буде израђена према установама чл. 45. о. з. и удешена према фактичним потребама посједника. Основе о господарењу израђују на потицај управе и о тронку посједника оспособљени шумарски стручњаци.

Чл. 47.

Господарске основе за површину изнад 1000 хектара одобрава министарство шума и рудника, а за површину испод 1000 хектара обласна власт.

Чл. 48.

За шуме испод 500 хектара површине, те за шуме једноставних господарских прилика, може се наредити, да се изради господарски програм па и само инвентаризовање шума.

Чл. 49.

Шуме, које служе интересима науке или наставе, нису везане нити на потрајно господарење нити на предлагање господарске основе.

Г) За шуме оптерећене сервитутима

Чл. 50.

Шумама, које су оптерећене сервитутима, ваља господарити у циљу добивања трајног прихода од шуме. Обавезно је израђивање господарских основа те њихово предлагање према чл. 47. и 48. о. з. власти на одобрење те господарење према томе. За државне

шуме отерећене сервитутима обвезно је излагање господарских основа на јавни увид интересентима. За ријешење евентуалних приговора надлежна је обласна власт.

Чл. 51.

Сервитути не смију да пријече посједника шуме нити у потрајном господарењу нити у мијењању врсти дрвета и врсти узгоја, ако то одговара приликама станишта.

Чл. 52.

Ако затражи посједник шуме или то одреди управна власт, може се на неко вријеме смањити обим оних сервитута, који угрожавају потрајност господарења, а према потреби може се уживање шума за неко вријеме посве обуставити.

Тражењу отштете од посједника шуме за повријеђено право сервитута, има само онда мјеста, ако је узрок тој штети посједник отерећене шуме.

Чл. 53.

Посједник шуме властан је да тражи, да се неодређени сервитути обрате у одређене. Трошкови поступка пребијају се на половину.

Чл. 54.

Код сервитута грађевног и огријевног дрвета, дужан је овлашћеник, да сваки пут докаже фактичну потребу, као и фактичну употребу тога дрвета.

Чл. 55.

Ако је непрепорно постојање сервитута и његов обим, одлучује у споровима о начину, времену и обиму њиховог извршавања искључиво управна власт.

У случајевима, гдје се ради о мијењању обима служности те о питању отштете, остаје интересованој странци поред поступка пред управном влашћу, отворен још и редовни судбени пут.

[О постојању и обиму сервитутних права одлучује редовна судска власт.]

Д) Приватне шуме.

Чл. 56.

Приватна физичка лица могу се користити својим шумама, држећи се код тога шумарско-полицијских прописа овога закона.

[Сваки је посједник дужан да изради господарску основу или

програм или инвентаризовање те да је предложи на увид до 1000 *ha* среској, од 1000 до 5000 *ha* обласној власти а изнад 5000 *ha* министарству шума и рудника.]

3. Изношење шумских продуката.

Чл. 57.

Посједнику шуме и шумских продуката пристоји право, да од власти затражи дозволу изношења шумских продуката преко туђег земљишта од шуме до најближег саобраћајног средства. Сваки је посједник земљишта дужан трпити, да се преко његовог земљишта врши изношење шумских продуката, ако се то не може да учини другим начином и смјером те јефтинеје.

Као изношење сматра се и ускладиштавање, истоваривање и утоваривање дрвета.

Чл. 58.

То изношење мора да се врши на такав начин, да штета нанесена посједнику земљишта, преко којега се врши изношење, буде мања од користи посједника шуме. Штета, која се изградњом принуднога пута и изношењем шумских продуката нанесе посједнику земљишта, мора се овоме потпуно накнадити. Ову накнаду може посједник земљишта тражити само у новцу.

Чл. 59.

Ако не дође до споразума између посједника шуме или шумских продуката и посједника земљишта, одлучује на тражење посједника шуме или шумских продуката надлежна среска власт по претходном комисијском извиђају, саслушању странака и стручњака. У овом ријешењу утврђује се смјер пута, начин и обим употребе, рок трајања права употребе принуднога пута те висина одштете. [Одлука мора бити донешена у року од 30 дана рачунајући од дана предане молбе.]

Чл. 60.

Чим одлука о принудном путу буде изречена, висина одштете утврђена, одштетна свога положена те издана евентуална дозвола грађевних и саобраћајних области, не смије се бранити изношење шумских продуката.

Чл. 61.

Трошкове обласног поступка сноси онај, који тражи принудни пут.

Чл. 62.

Странци, која се у погледу одштете не осјећа задовољена одлуком управне власти, остаје отворен и редовити суд.

Чл. 63.

За просуђивање штета, које буду посједнику земљишта учињене изнисињем шумских продуката, а које нису биле узете у обзир код доношења ријешења среске власти, вриједе постојећи закони.

4. Пашњаци (испасишта.)

Чл. 64.

Пашњацима (испасиштима) сматрају се она земљишта која служе или само сточарским циљевима или сточарским циљевима заједно са производњом шумских производа. [Бригу око сувата, који су својина државе и јавно-правних лица, воде оне власти, које руководе газдовање шумама тога сопственика.]

Чл. 65.

Пашњаци (испасишта) испод горњег руба шумске вегетације, (планински пашњаци, шумовити пашњаци), пашњаци (испасишта) на апсолутном шумском тлу без обзира на то, да ли су дрвећем обрасли или нису подлеже ограничењима чл. 7.—39.

Чл. 66.

Забрањено је таково поступање с пашњацима (испасиштима), којим би се ови проширивали на штету шуме.

Пошумљавање данашњих пашњака на горњем рубу шума не смије да буде на штету планинског сточара.

(Свршит ће се.)

Ing. Viljem Putick (Ljubljana):

Nešto o približnom kubisanju stojećih crnogoričnih stabala.

Poznato je, da se može drvna masa ili sadržina stojećih igličastih stabala proračunati — strukovno točno, odnosno samo približno točno — po različitim formulama te metodama šumarske dendrometrije. U tu je svrhu najprije potrebno da ustanovimo merodavne dimenzije stojećeg stabla. Na taj način možemo po jednoj ili drugoj formuli, slično kao i za ležeća debala, proračunati sadržinu stojećeg stabla.

Za kubisanje ležećih debala bez vrška, odnosno više od 10 m dugih komada debala, znamo u šumarskoj praksi deset formula, koje su teoretično ispravne, a u praksi jedna više druga manje uporabive.

Od dotičnih se formula odlikuje osobito Huberova radi svoje praktične uporabe.

»Za Huberovu formulu znamo, da točno kubiše valjak te potpuni i kusati paraboloid. No jer je ova formula od svih kubicijskih formula najjednostavnija i najpraktičnija pa zato s pravom u šumarskoj praksi najvećma obljubljena i kao takova opće raširena, to se i ona naravno upotrebljuje također za kubisanje cijelih i nešto prevršenih debala.«¹

U svakom slučaju treba znati za ustanovljenje drvne mase bilo običnog trupca, motke ili ležećeg debala, bilo stojećeg stabla merodavne dimenzije i neke brojeve, pomoću kojih na osnovu dotične formule izračunamo potrebnu sadržinu. To zna svaki šumarski inženjer i stručnjak.

No pored toga inženjer i šumar ima često i jednu važnu naročitu zadaću, to jest da zna brzo i približno točno iz glave ustanoviti sadržinu pojedinih drveta, motki, trupaca, ležećih debala i stojećih stabala.

Najpodesniju praktičnu metodu, po kojoj se to može provesti, kušaćemo objasniti u sledećim izvodima:

I ta je metoda za približno i brzo kubisanje stabalaca, motki, trupaca, gotovih komada ležećeg debala itd. utemeljena na Huberovoj formuli.²

¹ Tim jasnim rečima označuje Huberovu formulu Dr. Antun Levaković, profesor na gospodarsko-šumarskom fakultetu u Zagrebu, u svojoj novoj knjizi »Dendrometrija«, Zagreb 1922., str. 32., čl. II. Razmatranje o Huberovoj formuli.

² Vidi: »Ein forstliches Einmaleins«, Viljem Putick, Centralblatt für das gesammte Forstwesen, Wien, 1885, pag. 91.

Obzirom na osnovu te metode napominjemo, da nam za obične slučajeve potpunoma dostaje kao običajna tačnost za približno kubisanje pojedinih komada debla jedan stoti deo kubnog metra.

Po Huberovoj je formuli ($v = \gamma \cdot l$) sadržina, proračunana u stotinama kubnog metra, $= \frac{\delta^2 \pi}{400} \times l$; pri tome je » δ « promjer u sredini dužine » l « debla.

Označimo li nadalje $v = b \cdot l = u$ stotinama kubnog metra, onda je » b « relativni broj, koji daje putem multiplikacije metarskom dužinom » l « kao produkt sadržinu debla u stotinama kubnog metra.

Ustanovimo li nadalje $\frac{\delta^2 \pi}{400} \times l = b \cdot l$, i proračunamo $\pi = \frac{22}{7}$, onda je $\delta = 11.28 \sqrt{b}$; na taj način možemo n. pr. za brojeve:

» b « = 0.5, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10,

približno ustanoviti:

» δ « = 8, 11, 16, 20, 23, 25, 28, 30, 32, 34, 36 cm

kao promjer u sredini debla. Jednako je za:

» b « = 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20,

» δ « = 38, 39, 41, 42, 44, 45, 47, 48, 49, 51 cm.

Gori označena metoda biće za mnogu priliku u šumarskoj praksi dobro uporabiva. Ona samo zahteva od šumarskog stručnjaka, da zna na p a m e t upotrebiti određene relativne brojeve za približno brzo kubisanje debla. A to nije tako teško, kako u prvom trenutku izgleda.

U tome obziru nužno je da naučimo najprije polagano sledeće relacije:

8 cm sred. deb. daje polovič. dužinu u metr. kao stotn. kub. metra;

11 " " " " jednokrat. " " " " " " " "

16 " " " " dvokratnu " " " " " " " "

20 " " " " trokratnu " " " " " " " "

23 " " " " četverokr. " " " " " " " "

25 " " " " peterokr. " " " " " " " "

28 " " " " 6-kratnu " " " " " " " "

30 " " " " 7-kratnu " " " " " " " "

32 " " " " 8-kratnu " " " " " " " "

36 " " " " 10-kratnu " " " " " " " "

Po toj metodi ima 8 cm u sredini debela i 6 m duga motka
 $= 0.5 \times 6 = 0.03 m^3$ sadržine;

istotako ima 11 cm u sredini debela i 7 m duga motka
 $= 1 \times 7 = 0.07 m^3$ sadržine;

16 cm u sredini debela i 7.5 m duga motka
 $= 2 \times 7.5 = 0.15 m^3$ sadržane;

- 20 cm u sredini debela i 8 m duga motka
 $= 3 \times 8 = 0.24 m^4$ sadržine;
 23 cm u sredini debeo i 8.5 m dug komad debela
 $= 4 \times 8.5 = 0.34 m^3$ drvene mase;
 25 cm u sredini debeo i 6.6 m dug trupac
 $= 5 \times 6.6 = 0.33 m^3$ drvene mase;
 28 cm u sredini debeo i 7 m dug trupac
 $= 6 \times 7 = 0.42 =^3$ drvene mase;
 30 cm u sredini debeo i 5.7 m dugi trupac
 $= 7 \times 5.7 = 0.40 m^3$ drvene mase;
 32 cm u sredini debeo i 6 m dug trupac
 $= 8 \times 6 = 0.48 m^3$ drvene mase;
 34 cm u sredini debeo i 6.8 m dug trupac
 $= 9 \times 6.8 = 0.61 m^3$ drvene mase;
 36 cm u sredini debeo i 5.4 m dug trupac
 $= 10 \times 5.4 = 0.54 m^3$ drvene mase.

Pomoću interpolacije možemo iz glave proračunati i za druge debljine, od 9 i 10, 12—15, 17—19, 21 i 22, 24, 26, i 27, 29, 31, 33, 35 cm, sadržinu motke, odnosno trupca i debela.

N. pr.:

13 cm u sred. deb. i 7	m duga motka	$= 1.4 \times 7$	$= 0.10 m^3$
18 " " " " " 8	" " "	$= 2 \frac{1}{2} \times 8$	$= 0.20 m^3$
21 " " " " " 9	" " "	$= 3 \frac{1}{3} \times 9$	$= 0.30 "$
24 cm u sred. deb. i 8	m dug trupac	$= 4 \frac{1}{2} \times 8$	$= 0.36 m^3$
27 " " " " " 6	" " "	$= 5 \frac{2}{3} \times 6$	$= 0.34 "$
29 " " " " " 6.6	" " "	$= 6 \frac{1}{2} \times 6.6$	$= 0.43 m^3$
31 " " " " " 8	" " "	$= 7 \frac{1}{2} \times 8$	$= 0.60 "$
33 " " " " " 6	" " "	$= 8 \frac{1}{2} \times 6$	$= 0.51 "$
35 " " " " " 6	" " "	$= 9 \frac{1}{2} \times 6$	$= 0.57 "$

Nadalje odgovara približno:

38 cm sred. deb. . . .	11	=	kratna dužina u metrima kao stotnina	m^3
39 " " " " . . .	12	=	" " " " " " "	"
41 " " " " . . .	13	=	" " " " " " "	"
42 " " " " . . .	14	=	" " " " " " "	"
44 " " " " . . .	15	=	" " " " " " "	"
45 " " " " . . .	16	=	" " " " " " "	"
47 " " " " . . .	17	=	" " " " " " "	"
48 " " " " . . .	18	=	" " " " " " "	"
49 " " " " . . .	19	=	" " " " " " "	"
51 " " " " . . .	20	=	" " " " " " "	"

Te brojeve možemo jednako upotrebiti pri kubisanju ležećih debala kao i stojećih stabala.

Na jednom ležećem, nešto prevršenom deblu ustanovimo na pr. sledeće dimenzije:

$$\begin{array}{l} 0 \quad - \quad 2 \, m \quad - \quad 4 \, m \quad - \quad 6 \, m \quad - \quad 8 \, m \quad - \quad 10 \, m \quad - \quad 12 \, m \\ 26 \, cm - 22 \, cm - 20 \, cm - 18 \, cm - 16 \, cm - 14 \, cm - 11 \, cm; \end{array}$$

tako ima ovo deblo 12 m dužine tvorivog drveta. Isto deblo meri u polovici dužine 18 cm debljine. Po gori navedenoj metodi ima to deblo $= 2\frac{1}{2} \times 12 = 0.30 \, m^3$ sadržine tvorivog drveta.

Tu sadržinu možemo ustanoviti i po sekcijama:

$$\begin{array}{l} 22 \, cm \text{ sred. deb. i } 4 \, m \text{ duž.} = 3.66 \times 4 = 15 \text{ stotina } m^3 \\ 18 \, " \quad " \quad " \quad " \quad 4 \, " \quad " = 2.5 \times 4 = 10 \quad " \quad " \\ 14 \, " \quad " \quad " \quad " \quad 4 \, " \quad " = 1.6 \times 4 = 6 \quad " \quad " \\ \hline \text{Ukupno } 0.31 \quad " \quad " \end{array}$$

Tako iznosi pogreška sadržine naprama gori proračunanoj sadržini $= 0.30 \, m^3$ samo $0.01 \, m^3$ tvorivog drveta.

Celo je deblo imalo 20 m dužine i u polovici, t. j. u desetom metru dužine, 14 cm debljine; sadržina debla sa vrškom iznosila bi dakle $= 1.6 \times 20 = 0.32 \, m^3$ drvene mase.

Na drugom ležećem a neprevršenom deblu ustanovimo na pr. sledeće dimenzije:

$$\begin{array}{l} 0 - 2 - 4 - 6 - 8 - 10 - 12 - 14 - 16 - 18 - 20 - 22 - 24 \, m; \\ 33 - 28 - 27 - 25 - 23 - 21 - 20 - 17 - 14 - 11 - 7 - 3 - 0 \, cm. \end{array}$$

Cijelo deblo od 24 m dužine ima u polovici, t. j. u 12-tom metru dužine, 20 cm debljine; ima dakle $3 \times 24 = 0.72 \, m^3$ drvene mase.

Uporabivog drveta ima to deblo do 18 m dužine; u polovici te dužine, t. j. u devetom metru od panja, meri taj komad debla 22 cm promera; sadržina tvorivog drveta iznosi dakle $3\frac{2}{3} \times 18 = 0.66 \, m^3$.

Tu sadržinu možemo proračunati i po sekcijama:

$$\begin{array}{l} 28 \, cm \text{ i } 4 \, m = 6 \quad \times 4 = 24 \\ 25 \, " \quad " \quad 4 \, " = 5 \quad \times 4 = 20 \\ 21 \, " \quad " \quad 4 \, " = 3\frac{1}{3} \times 4 = 13 \\ 15 \, " \quad " \quad 6 \, " = 1.8 \times 6 = 11 \end{array} \left\{ \begin{array}{l} \text{ukupno: } 68 \text{ stotina } m^3 = \\ = 0.68 \, m^3 \text{ tvorivog drveta.} \end{array} \right.$$

Prema gori ustanovljenoj sadržini $= 0.66 \, m^3$ iznosi dakle pogreška $0.02 \, m^3$ tvorivog drveta.

Iz tih se primera vidi, da po toj metodi ustanovljena drvena masa iskazuje relativno vrlo malene pogreške od tačno proračunane sadržine.

Po toj metodi dobivamo dakle za obične taksatorske radove praktično vrlo dobro upotrebljive drvene mase stojećih stabala.

A upravo za te i za mnoge druge šumarske radove ova je metoda a priori namenjena.

Samo vežbom i kontrolom približnog kubisanja ležećih debala možemo relativno tačno proračunati sadržinu stojećih stabala. Na pr.:

U prsnoj visini stojećeg stabla ustanovljen promer iznosi 37 cm, a stablo ima sa vrškom 28 m visine. Bez vrška ustanovljeno je 22 m kao visina tvorivog drveta. Sad je pitanje, koliki je promjer u 11tom metru visine stabla nad panjem?

No iz gori označenih dimenzija obiju debala vidimo, da se je u našem okolišu šume i slučaju kubisanja ležećeg debela pojavio neki stalni oblik za deblo i stablo. — Taj oblik vredi, samo se po sebi razume, kao krajevno prosečan. Naš je oblik takav, da se promer stabla za svaki pojedini metar visine umanjuje za jedan cm od promera u prsnoj visini.

Ta prosečna redukcija promera vredi samo do polovice visine stabla, ispod vrška!

Na osnovu tog oblika ustanovimo u predstojećem slučaju potreban promer u 11tom metru visine stabla nad panjem, odnosno u 10tom metru visine nad prsnim promerom = $37 - 10 = 27$ cm.

Sad već iz pameti znamo ustanoviti sadržinu tvorivog drveta stojećeg stabla = $5\frac{2}{3} \times 22 = 1.25 m^3$. Za vršak proračunamo po iskustvu 4 % od tvorivog drveta, t. j. $0.05 m^3$. Po tome ima celo stablo (bez granja) $1.30 m^3$ drvene mase.

Konačno n. pr.: Stojeće stablo sa vrškom ima 32 m visine nad panjem. Za tvorivo drvo ustanovimo 26 m visine; kao vršak ostane 6 m visine.

U prsnoj visini stabla iznosi promer 43 cm. Po navedenom obliku ima stablo u 13tom metru nad panjem, odnosno u 12tom metru nad prsnom visinom = $43 - 12 = 31$ cm debljine.

Sadržina tvorivog drveta ima dakle: $7\frac{1}{2} \times 26 = 1.95 m^3$. Vršak ima približno samo 3 % od tvorivog drveta, t. j. $0.06 m^3$. Celo stablo meri $2.01 m^3$ drvene mase.

Ing. Milan Marinović (Zagreb):

Iskorištavanje šuma u vlastitoj režiji.

(Svršetak.)

6. Režija s narodnog gospodarstvenog gledišta.

Svrha proizvodnje je stvaranje produkata veće vrijednosti od onih, koji su utrošeni u proizvodnju. Ako se to polučí, onda se govori o rentabilnosti i produktivitetu proizvodnje, koja je ovisna o vrlo važnom faktoru proizvodnje o — radu.

Naprijed smo vidjeli, da u šum. privredi rad nema onako važne uloge, kao u obrtnoj proizvodnji; uza sve to je rad i u šumarstvu vrlo važan faktor, jer se radom uz pomoć kapitala oduzimaju proizvedene vrijednosti najvažnijem faktoru prvotne produkcije — tlu. Na taj faktor može se u šumarstvu uplivisati i povećati njegovu produktivnost baš radom (n. pr. šumsko uzgojne mjere za pojačanje kvalitativnog i kvantitativnog prirasta kod raznih stupnjeva naravnog pomlađivanja i proreda), dočim se to drugdje n. pr. u poljoprivredi može postići u prvom redu pomoću kapitala (umjetno gnojenje, savršeni strojevi itd.).

Uslovi za produktivitet rada jesu subjektivne i objektivne prirode. S općeg gledišta dolaze uobzir ovi potonji, a to su organizacija i usavršavanje rada, kojima je osnovni temelj — podjela rada.

Nacionalni ekonomí označuju podjelu rada jednim od glavnih faktora gospodarskog i kulturnog napretka. U obrtnoj produkciji usavršuje se tehnička organizacija rada sve više, a u novije vrijeme postavljena je i na znanstvenu bazu (Taylorov sistem podjele rada). U socijalnom pogledu rezultira iz podjele rada cijepanje cjelokupnog ljudskog djelovanja na različite skupine, koje sačinjavaju stališe i zanimanja. Posljedica podjele rada vide se u specijalizovanju pojedinaca te u racionalnom iskorištavanju prirodnih sposobnosti, što ima za posljedicu veći efekat rada u kraće vrijeme.

Promatrajući sa stanovišta podjele rada šum. privredu, nalazimo u njoj tri glavne grupe: proizvodnju sirovina (šumarstvo u užem smislu), preradu sirovina (šum. industriju i obrt) te prometanje produkata (šumsku trgovinu). Iako su ove grupe upućene na zajedničku suradnju, svrha i djelokrug su im u svakom napredinjem gospodarstvu točno ograničeni. Zato smo vidjeli, da samo u prvim počecima stvaranja šuma jedno te isto poduzeće vrši proizvodnju sirovina provodeći potrebnu izgradnju prometila i obavljajući sve radnje eksploata-

cije od rušenja do izvoza, zatim prerađu sirovina na vlastitim obrtnim postrojenjima i prodaju prerađenih produkata. *Višu etapu gospodarenja karakteriše već podjela posla tako, da šumari vrše sve poslove oko proizvodnje i oduzimanja sirovina od prirode, a šum. industrija dot. trgovina njihovu preradbu i prodaju.*

Ova je diferencijacija posala naravna posljedica osjećaja potrebe za racionaliziranjem rada. Sve tri grupe gospodarstvene djelatnosti šum. privrede zahtijevaju takovu množinu naročitog stručnog znanja i spremne, da njihovo miješanje mora biti na štetu tako svake pojedine grupe kao i cjelokupnog gospodarstvenog uspjeha. Podjela posla donosi mogućnost usavršavanja u vlastitoj struci i iskorištavanja svih momenata, koji će povećati efekat rada.

Takova podjela rada moguća je u šum. produkciji samo onda, ako se eksploatacija šuma i s njom skopčano stvaranje šuma odijeli od ostalih gospodarstvenih djelatnosti šum. privrede, koje zasijecaju u djelokrug preradbe i prometa šum. produkata t. j. ako se šume iskorišćuju u vlastitoj režiji. Samo na taj način osiguran je potpun gospodarstveni uspjeh tako pojedinoj grupi kao i cjelini, promatranoj s općeg narodno gospodarskog gledišta. S tog gledišta govore za režiju osim principa racionalne podjele rada još i mnoge druge okolnosti.

Nacionalni ekonomisti svih škola priznaju iznimni položaj šuma u narodnom gospodarstvu. Naročito se to priznaje u novije vrijeme, kada je dokazana velika uloga šuma u čuvanju tla. Uslijed te velike važnosti šuma daje državna vlast naročitu zaštitu šumskom gospodarstvu te i šume privatnih lica podvrgava naročitim zakonskim stegama. Ako dakle država postavlja privatnim licima stanovite uslove u gospodarenju s njihovim šumama, onda se nadaje sama od sebe dužnost, da to gospodarenje bude uzorno i u svakom pogledu besprikorno u državnim šumama to više, što su zakonski propisi za gospodarenje s drž. šumama daleko stroži, propisujući za njih prihodnu potrajnost, koja već involvira u sebi produkcijonu potrajnost, propisanu za privatne šume.

Unatoč toga vidjeli smo, da je eksploatacija državnih praznina — vođena na način, koji je ugrožavao dapače i samu produkcijonu potrajnost. Ako dakle državne finansije ne dozvoljavaju, da sama država otvara svoje šume, nego to prepušta privatnoj inicijativi, onda zahtijeva nacionalno-ekonomski princip održanja i zaštite šuma, da taj prolazni period ekstenzivnog gazdinstva bude što kraći, da se šum. uzgojni momenti što bolje osiguraju i da se čim prije prijeđe na višu etapu gospodarenja na — režiju, u kojoj jedinoj ima država jamstvo za osiguranje produkcijone snage šumskog tla.

Uz opću zadaću očuvanja produkcijone potrajnosti imadu državne šume i privatno-trgovačku svrhu — davanje prihoda drž. financijama. Promatrajući s toga gledišta gospodarenje s drž. šumama, mora mu se unatoč privatno-pravnog karaktera naročito poduzeća priznati kriterij, koji to gospodarenje uzdiže nad ostala privatna poduzeća. Taj mu kriterij daje svrha gospodarenja. Ona nije određena interesom pojedinih lica, nego svih građana; povećanje prihoda drž. šuma imade svakako upliv na bilancu drž. budžeta, što opet imade znatnih ekonomsko, i socijalno-političkih posljedica.. Radi toga mora država nastojati oko povećanja prihoda svojih šuma, u koju svrhu se može poslužiti šum. uzgojnim i gospodarsko-tehničkim mjerama. Ove posljednje su preduvjet za provedbu prvih, a sastoje se uglavnom u otvaranju šuma stalnim prometima.

Vidjeli smo već, da se oboje može postići samo otvorenjem šuma vlastitim sredstvima. Samo po vlasniku šume izgrađena stalna prometala imadu pravu narodno gospodarstvenu važnost, jer se kod otvaranja šume ne mora držati u vidu samo korist dot. eksploatacionog objekta, već se može uzeti obzir i na ostali dio posjeda te na opće ekonomske i socijalne prilike okoline. *Samo u drž. režiji i u svrhu režijskog poslovanja izgrađena prometala mogu se graditi tako, da služe uz šumsko-gospodarske svrhe još stočarstvu, naročito planinskom gospodarstvu, obrtu i industriji, turistici i prometu stranaca itd.; u te svrhe može žrtvovati samo onaj, tko je dužan da podupire opći, narodno-gospodarstveni prosperitet naroda, a to je — država.*

Reasumirajući sve ono, što je do sada rečeno, vidimo, da su temelj naprednog gospodarstva po vlasniku šume izgrađena stalna prometala, koja omogućuju dizanje intenzivnosti šum. gospodarenja i racionalno iskorištavanje šuma u režiji. Taj način iskorištavanja daje stalnu zaradu okolišnom narodu; omogućuje upotrebu onog drveta, koje je do sada propadalo u šumi; industriji daje siguran kvantum takovog materijala, što se prodajom na panju rijetko proizvodi (drvo za celulozo, tanki proredni materijal itd.); šumsku industriju lišava brige oko eksploatacije, omogućuje joj nesmetani razvoj i usavršavanje; isključenjem rizika utječe na stabiliziranju cijena šumskih proizvoda; opskrbljuju se javne institucije i siromašnije klase naroda jeftinim drvetom; drž. šum. osoblju vraća se volja za rad, podstrekava se na plemenito natecanje uz jamstvo bolje nagrade; drž. fiskus dobiva veće prihode od drž. šuma uz bolju garanciju za očuvanje njihove supstancije — jednom riječju, vlastita režija imade posljedice, koje su od velikog gospodarsko-političkog zamašaja.

Vidimo dakle, da i narodno gospodarstveni momenti govore u prilog režije. Promatrajući režijsko poslovanje s gledišta privatnika konzumenta i pojedinih klasa ili s općeg gledišta, koje

nivelira interese pojedinaca i podređuje ih probicima općenosti, dolazimo do osvjedočenja, da će *jedino iskorištavanje naših drž. šuma u vlastitoj režiji, kao druga etapa u razvoju našeg gospodarenja sa šumama — dati državi onakove prihode, koji će biti u skladu tako s potrebama pojedinaca i drž. fiskusa kao i s općim zahtjevima za održanje produktivne snage šumskog tla i svim ostalim zahtjevima, koji se vežu o šumu kao opće narodno dobro.*

III.

U II. dijelu promatrana je režija u snošaju prama različitim faktorima, koji uplivišu na gospodarenje sa šumama. Dokazana je posvemašnja njezina *teorijska* opravdanost kao naravne posljedice razvojnog procesa u iskorištavanju šuma.

Sada nastaje pitanje, kada, gdje i uolikoj mjeri se može taj način iskorištavanja *praktički* primijeniti na naše državne šume?

Promatrajući to pitanje po pojedinim pokrajinama vidimo najraznoličitiije prilike. U nizinskim krajevima su izgledi za režiju mnogo povoljniji nego u brdskim krajevima, u kojima se režija već na prvom koraku spotiče o pitanje izgradnje komunikacionih srestava.

Tako u nizinskim šumama Slavonije i Vojvodine pitanje prometala ne čine gotovo nikakvu zapreku uvađanju režije; slično je i u drž. šumama Slovenije, gdje je prilično izgrađena mreža šumskih i javnih prometala.

Veću poteškoću nalazimo u brdskim šumama Slavonije te u području zagrebačke i sušačke direkcije šuma, naročito u Lici, Gorskom kotaru i sjev. zapadnoj Hrvatskoj, gdje su šume ili posve zatvorene ili nedostaju priključci šum. komunikacija na javna prometala. U tim krajevima može se režija uvesti bez većih investicija samo u bliže krajeve.

U Bosni je ogroman dio drž. šuma vezan 5—25 godišnjim ugovorima i u tim područjima može se prijeći na režiju tek nakon izminuća dot. ugovora. U šumama, koje nisu vezane ugovorima, potrebne su gotovo posvuda veće investicije za izgradnju prometala.

U tom pogledu osjeća se najveći nedostatak u Srbiji, gdje se je tek počelo sa otvaranjem šuma. Nažalost, ti prvi počeci osnovani su na privatnom kapitalu.

Iz rečenoga slijedi, da je vrlo malo krajeva, gdje bi se moglo odmah početi s režijom bez većih investicija, a u ogromnoj većini slučajeva potrebne su velike investicije za otvaranje šuma pomoću mreže stalnih komunikacija. Posrijedi je dakle *finansijsko* pitanje — *nestašica novca*. Uza nj se nižu i druge zapreke *administrativne i tehničke* naravi, u pr-

vom redu današnja organizacija službe i nedostatak potrebnog broja osoblja.

Sadašnja organizacija temelji se na kombinaciji raznih sistema, uobičajenih u pokrajinama, koje sačinjavaju današnju našu državu. Dvojni sistem predratne Srbije (okružna šumska uprava i ministarstvo) po kojem su sve važnije odluke bile izricane u ministarstvu, nije ni i u današnjoj velikoj državi mogao da se otrese tradicija te mnoge poslove, koji po svojoj naravi ne bi smjeli dalje od druge inštanције, prenosi i sada, kraj trojnog sistema (šumska uprava, direkcija, ministarstvo) — na najvišu inštanciju.

Austrijsko-njemački sistem pretjeranog ejepidlačarenja i krutog birokratizma, za koji je dobro rekao Charbula, »da je građen odozgo dolje umjesto odozdo gore« te je izvršno karakterizovan u djelima tamošnjih naprednijih šumara, koji su osjećali svu »olovnu težinu« tog sistema,¹ — ne uzdiše se mnogo nad sistem madžarske šablone, koji je manje više kopija svih rđavih strana napred spomenutog sistema. Jedan pisac slikovito karakteriše taj sistem riječima:² »Množina papira valja se poput bujice od šumarija direkcijama i odande natrag, a poplava utrošene tinte pokapa veliku produktivnu snagu, znanje i sposobnosti crarskog šum. organizma. Koliko god imamo izvršnih muževa na istaknutim mjestima, svima njima trice i sitničavost troše i uništavaju sposobnost i radnu snagu; pa ipak bi bio sasvim drugi životni poziv tih ljudi: promicanje i unapređivanje viših, narodno-gospodarskih ciljeva.«²

Izrasao iz bolesnih sistema nije čudo, da i naš sadašnji sistem drž. administracije trpi na ovim bolestima svojih predšasnika. Administrativni centralizam zatrpava ministarstvo mnoštvom poslova, koji bi se morali riješiti već po organima drugog stepena. Je li onda čudo, da ministarstvo umjesto vodstva, davanja generalne direktive, te proučavanja organizatornih odredaba i zakonskih predloga — postaje više manje još i kontrolni organ drugog stepena? Dosljedno tome smanjuje se vlast i djelokrug direkcija, koje postaju većinom tek posrednik između izvršnih organa i najviše vlasti.

Težište rada u šumarijama preneseno je u pisarnu, gdje se šablonski poslovi tako rapidno množe, da se upravitelj šumarije stavlja pred dilemu: pisarna ili šuma! Pošto su pisarnički poslovi terminirani, a po brzini njihovog rješavanja ocjenjuje se »mjera sposobnosti«, to obično trpi šuma. Gubeći se dakle u moru akata rijetko dopijeva upravitelj šumarije u šumu, pa što

¹ F. Charbula: Zur Reform der österreichischen Staatsforstverwaltung. 1909. i Otto v. Benthaim: Das Oberförstersystem in den deutschen Staatsforstverwaltungen. 1908.

² Lonkay A.: A házi kezelés és az ügyvitel egyszerűsítése. (Vlastita režija i ujednostavljenje administracije.) Erd. L. 1906. 983.

da ga i vuče onamo? Sve one djelatnosti, koje karakterišu njegovo zvanje, a to je iskorištavanje sječina, o kojemu ovisi sav uspjeh naravnog uzgoja šuma, zatim izgradnja prometnih naprava, izvoz drveta itd. — sve je to prepušteno uvidavnosti kupca i njegovih radnika; čitav njegov djelokrug sužen je na policijski nadzor točne provedbe ugovora, a to je u stanju izvršiti i jeftiniji organ — lugarsko osoblje. Unovčenje šumskih produkata prepušteno je direkciji, a tajnu bilance i uspjeha gospodarenja sakrivaju njemu zatvorene knjige šumarskog računovodstva. Zvuči ironično, a ipak je nepobitna činjenica, da kraj tolikog pisarničkog posla, vođenja bezbroja knjiga i očevidnika, upravitelj šumarije na mnogo mjesta nema pravog pojma ni pregleda o uspjehu i konačnom rezultatu gospodarenja u svojoj upravi! On je obični radnik velike tvornice, lišen prava kritičkog prosuđivanja i inicijative, vezan tek na šablonu i naredbe.

Uobičajeni oblik prodaje drveta također ne pogoduje režiji. Kod režije se naime pretpostavlja izrada manjih količina drveta, koje se po potrebi i potražnji prodaju pojedince ili se skupljaju u veće skupina i tek onda iznose na prodaju. U našim prilikama u pretežnom broju slučajeva (naročito kod drveta, namijenjenog za pokriće potreba bliže okolice) — bolje odgovara prodaja manjih grupa tako potražbi konzumenata kao i samom vlasniku. Trgovački princip, da novac ne leži ni časa izvan prometa, mora se uvesti i kod režijskog poslovanja *pa se ne smije pustiti, da se kapital kupi u drvnim zaliham, već novac treba godišnje po više puta premetati, da donosi što veći prinos obrtnom fondu.* Za to se ne smije čekati na kumulativne prodaje drvnih zaliha više šumarija, da se onda prodaja održi u središtu direkcije, *već se prodaja može održati za stanovite partije i kod same šumarije u prisustvu centralnog činovnika, koji ju odmah potvrđuje, ako odgovara svim uslovima dražbenih uvjeta.* To je jedan od preduvjeta za brzo pokriće potreba, iskorištavanje konjunktura i porast obrtnog fonda, koji je princip već davno prihvaćen i s uspjehom se provodi kod svih država, u kojima je uvedeno režijsko poslovanje. Konzumenti ga svagdje rado prihvaćaju, jer prišteđuju gubitak vremena i trošak putovanja u središte direkcija.

U tom smislu trebalo bi izmijeniti pravilnik za prodaje drveta kao i zakon o drž. računovodstvu, naročito ominozni čl. 91., koji zahtijeva tri nadmetača dražbe; *ako se taj članak bude protezao na dražbe režijskog drveta, onda je najbolje već sada obustaviti svaki rad u režiji.*¹

Uz te i druge poteškoće administrativne naravi, stoje danas na putu režiji u većem opsegu još mnoge tehničke zapreke. Tuđinski duh, koji je u ovim krajevima pogodujući stranom

¹ Nemogućnost i štetnost toga čl. na licitacije šum. produkata prikazana je pobježe u Jugoslavenskoj šumi br. 24 i Drvotršču br. 561 god. 1923.

kapitalu negdje smanjivao obim režijskog poslovanja (Bosna), drugdje opet nije našao srestava ni volje za uvođenje modernijeg gazdovanja (Hrvatska), zadovoljujući se ogromnim prihodom prodaja starih hrastika (Slavonija), taj tuđinski duh mnogo je skrivio, da se danas osjeća prilična oskudica na osoblju, koje bi imalo valjanog iskustva u režijskom poslovanju. Za to se ne može baciti krivnja na naše predšasnike, koji su u svakom danom momentu znali upozoriti na finansijsku štetnost tadašnjeg načina prodaje na panju i upozoriti na režiju, kao unosniji način iskorištavanja šume.

Odlični stručnjak pok. J. Kozarac tražeći uzroke, što se u Spessartu prodaje u režiji izrađena hrastovina daleko skuplje nego u Slavoniji, pledira za tamošnji sistem i veli doslovno: »U ovaj čas sastoji se sva naša vještina u unovčivanju hrastovine u tome, da ju prodajemo dražbom na panju, ne pitajući se, ne bi se na koji drugi način moglo više dobiti?« On nalazi, da naši šumari imaju malo trgovačkog znanja; preporuča komercijalni kurs za drž. šumare, kakovi postoje u Austriji i na koncu poziva imovne općine, da prave pokuse s režijskom izradbom hrastovine poput Turn-Taksisove uprave u Lekeniku.¹

Poznata je i borba bosanskih šumara za režiju, koja se je po obimu smanjivala samo uslijed toga, što se je našlo uvijek ljudi, koji su za volju vlasti napuštali svoje bolje osvjedočenje.

Pa i u Srbiji, gdje je pitanje narodnog oslobođenja potiskivalo u pozadinu ekonomska pitanja, javljaju se glasovi o režiji. M. Dr. Marković prikazuje propadanje šuma uslijed eksploatacije po privatnom kapitalu i nalazi jedini izlaz u režijskom poslovanju.² Kasniji događaji i dugotrajni ratovi, u kojima se je borilo za narodni opstanak, ostavili su ovo pitanje na riješenje boljim vremenima.

Sve su te prilike uzrokom, da je kadar režijskog osoblja sastojao iz vrlo ograničenog broja stručnjaka. Upravo je neznan broj vještih stručnjaka za izvađanje tehničkih naprava. Taj se je broj još većma smanjio, kad je nakon oslobođenja napustio drž. šum. službu znatan broj stranaca, koji su dotle priječili našim ljudima ulaz u to zvanje. Rezultat svega toga očitovao se u činjenici, da su na samostalna mjesta šum. upravitelja, za koja se zahtijevala svojedobno 8—10 godišnja praksa, dolazili početni stručnjaci bez praktične sprema dapače i bez praktičnog ispita. Razne okolnosti doprinijele su, da su takovi mladi stručnjaci dolazili i u direkcije, dapače i na odgovorna mjesta u samom ministarstvu, na koja mjesta je nekad pozivana elita sta-

¹ J. Kozarac: Kratka razmatranja o prodaji hrastovine u jeseni 1905. Šum. list 1906., str. 41—49.

² М. др. Марковић: Експлоатација држ. шума у сопственој режији Шум. Гласник 1911, стр. 9.

rijih stručnjaka, vrsnih specijalista s naročitom organizatornom sposobnošću.

Imajući u vidu sve te okolnosti, stala je i lanjska skupština J. Š. U. u poznatoj rezoluciji¹ na stanovište »postepenog uvađanja vlastite režije«, koju treba proširivati uporedo s izgradnjom prometala, a »sada je omogućivati i pospiješavati na svim mjestima, gdje to prilike dozvoljuju.« To su šume, koje već spomenuti: »Pravilnik o rukovanju fonda za poslovanje u vlastitoj režiji u drž. šumama Kraljevine SHS«, izdan naredbom Minist. šuma i rudnika od 10. III. 1922., br. 28.620/21, označuje rječima: »u kojima je dobava drva laka i jeftina i gdje je po tome dobit sigurna.« Jasno je, da su to šume, u kojima je ili već izgrađena mreža prometala ili koja su blizu općih komunikacija te se u njima može raditi bez većih investicija za izgradnju ili popravak puteva.

Svi su zagovaratelji režije složni u tome, da se na takova mjesta može koncentrisati i višegodišnja sječa, odakle bi se eksploatacija postepeno proširivala u dalje dijelove šume, u kojima se do izgradnje prometila mora obustaviti eksploatacija. Tako n. pr. imadu šume Gorskog kotara, gdje je svojedobno provedena neuredna preborna sječa, veliku množinu suvislih kompleksa, na kojima gust pomladak željno očekuje oslobođenje, a po novim gospod. osnovama ne bi na njih došao red još dugi niz godina. Eto polja rada vlastitoj režiji, koja bi progalmnim sijeckom u kratkom roku prošla kroz te šume bez većih investicija, jer te šume nisu udaljene od javnih prometala, a za valjanu izgradnju potrebitih puteva lahko bi se dobili i vlasnici ostalih šuma (zem. zajednice), od kojih sada svaka za sebe jednako kao i kupci pojedinih sječina, bacaju velike svote novca za momentani popravak cesta, koje prva voda opet razruši.

U našoj državi imade više ovakvih krajeva, koji se mogu nazvati domenom režijskog poslovanja; u njima može vješta ruka ambicioznog upravitelja u kratkom roku proizvesti normalne odnošaje i stvoriti uzorne objekte, kao što ih može uništiti nasavjestan eksploatator. Takove šume, odabrane u raznim krajevima države, morale bi uz one slovenske, vojvodanske, slavonske i bosanske šume, u kojima se već provodi eksploatacija u državnoj režiji, sačinjavati jezgru racionalne eksploatacije i sigurnih prihoda državnih šuma, odakle bi se ona postepeno proširivala i na ostale krajeve. No i takovoj režiji stoje na putu spomenute administrativne i tehničke zapreke. Zato može forsiranje režije prije, nego li se te zapreke uklone, samo škoditi. Poslovanje će pokazivati slabe uspjehe, dapače i neuspjehe, što će iskoristiti svi oni, kojima režijsko poslovanje ne ide u račun, dokazujući, kako je i sama ideja režije štetna. Ako ne želi

¹ V. Šumarski list 1922. str. 701—703.

limo, da uslijed rdave provedbe pokopamo i samu veliku ideju reorganizacije u iskorištavanju državnih šuma, potrebno je ukloniti sve zapreke tehničke i administrativne naravi prije, nego li se prijede na režijsko poslovanje u većem obimu.

Preduvjet je režijskog poslovanja u drž. šumama:

1. Reorganizacija drž. šum. službe »in capite et in membris«. U eksploatacijom odjelenju ministarstva ima se u tu svrhu osnovati naročita referada. Na to mjesto treba postaviti starijeg praktičara s obilnim iskustvom i organizatornim duhom, koji će sve svoje sile i vrijeme posvetiti organizovanju, proučavanju i podupiranju toga pitanja, stavljati predloge, forširati brzo riješenje predloga direkcija, hitnu potvrdu većih dražba itd. Isto tako treba organizaciju i nadzor sveg režijskog poslovanja kod direkcija predati u ruke naročitom, iskusnom referentu. Drž. šum. vlast treba posvetiti osobitu brigu tome, da potraži, skupi i razdijeli po važnim mjestima ljude, koji imaju smisla i volje za taj posao te su danas rasijani po cijeloj državi.

S reorganizacijom drž. šum. administracije ne smije se dalje čekati. Bez administrativne dekoncentracije nema uspješnog službovanja ne samo kod režijskog nego ni kod ostalog šumarskog poslovanja. Centralizam u tom pogledu isključuje svako uspješno djelovanje, jer je pravi uspjeh zagarantovan samo povećanjem djelokruga, čime se povećaje odgovornost i svijest. Šumarije moraju postati samostalne finansijske jedinice s vlastitim budžetom. Unutarnju i vanjsku manipulaciju treba postaviti na trgovačku bazu. U tu svrhu treba pozvati sve upravitelje, koji rade u režiji, da svoja iskustva i predloge preko svojih direkcija stave na raspoloženje naročitoj komisiji, koju će sastaviti praktičari sa zadaćom, da donose što prije moderan pravilnik za režijsko poslovanje. Uporedo s time treba smanjiti upravne površine ili povećati broj osoblja u režiskim šum. upravama.

U poslovanje treba unijeti gipkost i brzinu; kretanje mora biti u određenim granicama po sve slobodno, osnovano na povjerenju pretpostavljenih.

2. Osnivanje uzornih šumarija za režiju. Ove treba osnovati na svim karakterističnim točkama drž. šuma sa zadaćom, da vođene ambicioznim ljudima dadu pravu sliku uzornog šum. gospodarenja. Ovamo bi trebalo dodjeljivati mlade stručnjake i pomoćno osoblje. Direkcije bi ovamo vodile sveukupno svoje činovništvo radi stručnih anketa, tu bi se održavali »komercijalni tečajevi« za praktične šum. stručnjake, kao i za pomoćno osoblje, skupštine odbora, sekcija šumarskog udruženja, naučne ekskurzije slušatelja šumarstva itd. — jednom ri-

ječju, to bi bila žarišta za širenje oprobanih i dokazanih načela za pojedine faze režijske prakse.

3. Pojedinim direkcijama trebalo bi pridijeliti one stručnjake, koji imaju iskustva, sposobnosti i volje za tehničke radove, koji su temelj režijskom poslovanju, a to su građnja prometala, zgrada za činovnike, ostale namještenike i radnike. Za prvi početak ne bi se smjelo zazirati ni od primanja civ. inženjera u drž. šum. službu (analogne slučajeve imamo i u Čehoslovačkoj) i dodjeljivanja svršenih šum. inženjera u privatnu praksu na $\frac{1}{2}$ —1 godine dana.

Za pomoćno osoblje kod režijskog poslovanja treba uvesti trgovački princip privremenog namještanja uz pravo otkaza. Lučgarsko osoblje nema sada još svuda dovoljne prakse ni rutine.

4. Trgovačka izobrazba šum. osoblja za izradu i unovčenje šum. produkata. Za prvo treba poznavati običaje i potrebe okolišnog i svjetskog tržišta, da se prema tome prilagodi izrađivanje sortimenata, a za drugo treba poznavati sve one okolnosti, koje uplivšu na porast cijene drveta, a ovise o vremenu, mjestu i načinu prodaje te o količini drveta, iznijetog na prodaju.

Današnji način iskorištavanja šuma skrivio je, da je u većine naših šumara zahirilo u školi stečeno trgovačko znanje, jer ga u praksi obično ne trebaju više, nego li svaki drugi inteligenat. Ako ozbiljno mislimo na promjenu sistema u iskorištavanju šuma, onda se mora pomišljati i na reformu školske naobrazbe u tom pogledu prema našim naročitim prilikama. Stolica za uporabu šuma na zagrebačkom gosp. fakultetu, u čiju kompetenciju spada ovaj predmet, imade danas pet predmeta, koji bi mogli apsorbirati sile upravo trojice nastavnika (uporaba šuma sa šum. trgovinom i industrijom, šum. politika, obrana i uprava). (Na tu je okolnost već upozorio i naš uvaženi profesor za uporabu šuma naglašujući potrebu dijeljenja šum. politike, uprave i obrane od uporabe šuma.)¹ Ne zalazeći u detalj podjele ove stolice želimo samo naglasiti, da uz ogromni materijal predavanja, koji se imade svladati, čekaju nastavnike ovih disciplina u našoj državi još i naročite zadaće. Profesor šum. politike te uprave i organizacije šum. službe mora aktivno učestvovati kod izrade najvažnijih šum. zakona i davati najkompetentnije mišljenje pri riješavanju mnogobrojnih pitanja naše šum. politike, a prof. trgovine dužan je uzimati udjela kod znanstvene prerade statističkih podataka naše unutarnje, a naročito spoljne šum. trgovine s cijelim kompleksom carinskih i tarifalnih pitanja.² Stolicu za uporabu

¹ Prof. dr. A. Ugrenović: Bilješke s puta u inostranstvo. Š. L. 1923. str. 139.

² U zemljama sa središnjim prilikama reagira se na svaku i najmanju fluktuaciju diagrama spoljne trgovine i pišu se opsežne rasprave o potrebnim mjerama, dočim kod nas nije objelodanjena u stručnoj obradbi još ni točna statistika dosad. izvoza drveta kao najvažnijeg eksportnog artikla.

čekaju još počeci mnogobrojnih radnja, skopčanih s pokusnim postajama, u prvom redu oko istraživanja tehničkih svojstava našeg najvažnijeg drveća. Kraj takovih okolnosti isključeno je, da bi se vježbe i predavanja iz uporabe mogla održati u onom opsegu, kakav zahtijeva povećanje režijskog poslovanja, a šum. trgovina da obuhvati sve ono, što je potrebno da nauči praktičan šumar trgovac za organizaciju vanjskog poslovanja te nadzor ili vođenje uredskog trgovačkog knjigovodstva.¹

Ako si mi već dozvoljavamo taj luksus, da imademo dva gospodarsko šumarska fakulteta, onda se mora naći srestava i za to, da se preopterećene stolice rasterete i omogućiti specijalizovanje i znanstveni rad u pojedinim disciplinama. Proširivanje režijskog rada zahtijeva ne samo proširenje predavanja spomenutih disciplina nego i održavanje seminara, a sadašnje državne potrebe traže saradnju šum. nastavnika u javnom životu — što sve ne može obaviti jedan čovjek ni na račun vlastitog zdravlja. Slično je i sa izobrazbom pomoćnog osoblja. Danas se trg. manipulativno osoblje kreira iz vještijih radnika, te se već odavna osjeća nedostatak škole za izobrazbu ovog osoblja, na kojemu počiva teret cjelokupne manipulacije u sječinama i pilanama.² Teoretsku i praktičnu izobrazbu moglo bi dobiti ovakovo osoblje ili u produžnim tečajevima lugarnica, (gdje bi se imao uzeti naročiti obzir na ove potrebe) ili u samostalnim školama prema spomenutom predlogu.

5. Osiguranje materijalnih srestava. Osnivanjem naročitog fonda za režijsko poslovanje udaren je kamen temeljac daljnjeg rada. Obim režijske izrade ovisi o drž. dotaciji toga fonda, no godišnji porast fonda nije ovisan o drž. budžetu, nego o načinu prometanja kapitala, kao što je već i naprijed spomenuto. Akoprem su na dlanu sve koristi režije, ipak će ministarstvo finansija biti suzdržljivo sve dotle, dok režijsko poslovanje ne pokaže napadne finansijske uspjehe. Zato bi trebalo reformom načina prodaje izrađenog materijala položiti najveću važnost na to, da obrtni kapital čestim prometanjem donese što veći prinos. Tek onda, kad mjerodavni faktori uvide rentabilnost uloženog kapitala, dat će se skloniti na povećanje obrtnog fonda u granicama drž. budžeta.

¹ Proširenje režijskog poslovanja zahtijevat će naročitog knjigovodu, kraj kojeg upravitelj šumarije mora i sam biti upućen u sve detalje trg. knjigovodstva. To će voditi decentralizaciji direkcijskog računovodstva, koje je danas velika prepreka brzog uređivanja. Poblize V. Marinović: Načela šum. organizacije str. 41.

² Između ostalih zaslužuje pažnju u tom pogledu i predlog za osnutak takove škole u Drvaru. V. Миливој М. Савић: Стругаре у Босни и Херцеговини. Нови живот год. XII. св. 2.

U današnjim oskudnim finansijskim prilikama i kraj velikih drž. potreba malo je nade, da bi se u drž. budžetu mogla osigurati kakova veća svota za investicije u svrhu otvorenja šuma. I tu treba da si šumarstvo samo pomogne. Čl. 13. Pravilnika o rukovanju režijskog fonda određuje, »da se sva čista dobit i napose naplaćena šumska taksa za izrađena i prodana drva imade uplatiti kao čisti prihod u državnu kasu.« Mala korektura toga člana riješila bi veliki problem režije. Ako bi se samo polovica čiste dobiti ulagala u naročiti investicioni fond za izgradnju prometala, to bi se za par godina prikupila znatna svota, koja bi bila temelj otvaranja naših šuma (predpostavivši, da bi se zakonom osigurala upotreba toga fonda samo u naznačene svrhe). Po sastavljenom programu gradile i popravljale bi se prometne naprave ispočetka u bližim krajevima, kamo bi se na račun udaljenih krajeva koncentrisala sječa, koja bi se prema napretku izgradnje mreže šum. prometala pomicala prema udaljenim krajevima. —

Sada nastaje pitanje, može li se čekati sa prastarim šumama do vremena, kada naznačenim putem evolucije naše šumarstvo bude spremno, da na svim linijama preuzme u svoje ruke njihovu eksploataciju? Prije svega potrebno je ustanoviti, da se s toliko naglašavanom količinom prastarih šuma pretjerava. Po kraj sve oskudnosti naše šum. statistike može se ipak ustanoviti, da se danas siječe preko prirasta t. j. da se zadire i u samu glavnicu. Naročito stradavaju privatne šume u svim krajevima države. Državne šume u najšumovitijem kraju — u Bosni opterećene su velikim etatima za podmirenje dugotrajnih ugovora i sa servitutima, a uz to je na dnevnom redu krčenje i uništavanje šuma doduše u manjim količinama, no te su krčevine razasute po svim krajevima i poput crva rastaču veliko tijelo tih prašuma. U Srbiji su dugotrajni ratovi silno umanjili površine šuma,¹ a u Sloveniji je individualna podjela šuma dovela do produkcije drveta ponajviše tek tanjih dimenzija. U Hrvatskoj i Slavoniji nalazimo suvisle komplekse starih drž. šuma poglavito samo u Lici i Gorskom kotaru, no i tu je nekadašnja preborna sječa znatno snizila obrast.

Ako dakle nastavimo u svim krajevima s forsiranom eksploatacijom starih sastojina, kakova se provodi u nekim krajevima, onda smo za desetak godina svršili sa svim prastarim šumama. A što zapravo i sili državu na taj brzi tempo? Tu može

¹ Dr. Đ. Jovanović u djelu „Србија у имовном погледу пре, за време и после светског рата 1914—18, Женева 1918“, на стр. 37. цијени, да у Србији нема више од 900.000 *ha* šume i šumskog zemljišta, a uzevši normalni sklop, da ne bi površina zauzela više od 500.000 *ha*. Na str. 62. veli: »Pitanje o racionalnom gazdovanju biće vrlo teško rešiti, jer su mnoge šume u ovome ratu potpuno upropašćene i devastirane, a mnoge će još, a naročito one bliže saobraćaju, neprijatelj poseći i materijal iz njih odneti.«

biti više razloga: stručni, finansijski, nacionalno ekonomski, socijalni, a često puta mogu se umiješati pod vidom javnih interesa i privatni, političko-partijski interesi.

Kao najvažniji stručni razlog spominje se propadanje sastojina uslijed starosti i preporuča se što skorija sječa. Po spomenutom načinu režijskog iskorištavanja odgodila bi se sječa tih šuma tek na kratko vrijeme, koje ne može proizvesti nikakovo bitno pogoršanje kvalitativne vrijednosti tih sastojina.

Finansijski razlozi otpadaju onim časom, čim se uvaži, da su šume zatvorene, pa da one same moraju snositi troškove za izgradnju prometala. Dokazali smo već opetovano, da je najlošije riješenje toga pitanja, ako se izgradnja prometala prepusti kupcu, jer se u tu svrhu mora žrtvovati toliko šume, da drž. fiskus ostaje kratkih rukava. Privatne i partajsko-političke interese ne trebamo pobijati stručnim dokazima i ostaju nam još samo nacionalno ekonomski i socijalni razlozi. Ovi su i jedini, koji u danom momentu mogu zahtijevati veću brzinu u otvaranju šuma radi potrebe prometala u druge gospodarske svrhe, davanja zarade siromašnom žiteljstvu itd. Ti razlozi nastupaju u vrlo rijetkim slučajevima, no i onda se nalazi drugih načina, da se narodu pomogne, a u koliko je potrebna izgradnja prometala, pozvana je za to u prvom redu država. Lijepo veli M. Dr. Marković u spom. članku:¹ »Kad privatni kapitali uloženi u ovakovo preduzeća donese zavidnu rentu u eksploataciji ove vrste, onda zašto se ima plašiti, da se državni uloženi kapital u drž. preduzeću, dakle u njenom malu, neće isto tako i još sigurniji rentirati?« Po nama predloženi investicioni fond bio bi realna podloga za podignuće većeg anuitetnog zajma, pomoću kojega bi se mogla postići brzina u izgradnji prometala u krajevima, gdje tu brzinu zahtijevaju navedeni više, opći interesi. U državnom gazdinstvu nema lukrativnijih i sigurnijih investicija, nego li su one, uložene u otvaranje šuma. Samo treba stručnjaka, koji će znati htjeti, da to dokažu mjerodavnim faktorima!

Ako je kod toga potrebno sudjelovanje priv. kapitala, onda je s gledišta, koje smo zastupali u ovoj raspravi, još najbolji izlaz takova kooperacija s privatnikom, kod koje država učestvuje s polovicom dionica i obavlja sve poslove u sječinama po svojim organima, kakova je kooperacija predviđana bila svojedobno za bosanske ugovore. Isto se tako može država radi podupiranja industrije, slabe prode drveta itd. obavezati kratkotrajnim ugovorima na alimentaciju nekog preduzeća, ali samo s gotovim, iz šume izvezenim drvetom. Vrlo je štetno alimentiranje većih i manjih poduzeća na taj način, da poduzeća sama obavljaju eksploataciju. Potpuno se slažemo sa spomenu-

¹ O. c. str. 17.

tom rezolucijom J. Š. U., koja je uopće protiv ovakovih ugovora, a ukoliko ipak dođe na dnevni red koji ovakav slučaj, da se uz službene organe sasluša i nepristrano mišljenje nezavisne javnosti, u prvom redu J. Š. U.

*

Time sam se približio kraju ove rasprave, u kojoj sam želio dokazati, da država može povećati prihode svojih šuma uz izgradnju prometila još i prelazom na drugu etapu iskorištavanja, na vlastitu režiju. Pokušao sam dokazati, da režija ne samo da nije na štetu pojedinim društvenim klasama, nego da odbacuje najveću moguću korist državnoj kasi bez štete za ostale gane šumske privrede, kojima je samo u režiju omogućen pravi razvoj i procvat. Nadamo se, da će naša šumska trgovina i industrija uočiti sve te koristi te će i sa svoje strane podupirati režijsko poslovanje nastojeći, da se sporazumnom suradnjom uklone one štete, koje mogu nastajati iz poteškoća svakoga početka. Iznosivši i sve one zapreke, koje su danas na putu proširenju režijskog rada, uvjereni smo, da će ih državna vlast u vlastitom interesu što prije ukloniti te poduzeti sve sile, da naše šumarstvo iz svog primitivnog stadija krene za korak napred i dostigne one narode, koji su samo u toliko pred nama, što su im prilike omogućile nesmetan razvoj u vrijeme, dok smo se mi borili za opstanak. Nije ni tamo sve išlo glatko i bez poteškoća. I ondje je bilo borbe protiv režije, dok ih nije rdavo stanje šuma prisililo na režijsko gazdovanje.

Vrlo dobro opaža to M. Dr. Marković riječima: »Posmatrajući, dakle, ovo vreme u prošlosti na Zapadu, gde su principi savremene šumarske nauke već davno odomaćeni i privedeni u delo, doći ćemo do sledećih rezultata. Da je faza, u kojoj se nalazi danas naše šumarstvo, bila pre izvesnog niza godina i na Zapadu označena tada kao akutna kriza u šumarstvu. Protivu toga i takvog stanja moralo se tada i na Zapadu ratovati. Principe savremenog i modernog šumarstva morali su i tamo, isto kao i danas kod nas, nesavremene i neprilagodne, a u isto vreme nepraktične ideje, sejane od ljudi slabe sprema i vrlo kratke uvidavnosti posmrčavati, dokle kroz prorešetano zelenilo tamošnjih šuma nije najzad prodrila jaka svetlost šumarske istine, prave istine gazdovanja po principu trajnog i rentabilnog gazdinstva. I ako prilično dockan, Austrija, a najpre Nemačka, posle dosta rdavog iskustva i veoma zlih posledica po njihovu državnu šumu, datu u eksploataciju privatnicima, izbacuju do tada uobičajni sistem gazdovanja i neposrednog uvođenja privatnih kapitalista u državnu šumu i preduzimaju eksploataciju u sopstvenoj režiji.«

Veli se, da je prošlost učiteljica budućnosti. Hoćemo li se naučiti čemu iz prošlosti šumarstva drugih naroda?

Lovstvo.

Nauka o lovu na šumarskom Fakultetu.

Lov ne sačinjava svagda u praksi sastavni dio šumarova zvanja. Istina, postoje slučajevi, da neki dolaze na šumarske nauke iz želje, da se kao šumari mogu baviti što intenzivnije lovom. No istina je i to, da mnogi ne dolaze radi toga, već bilo iz ljubavi prema velebnjoj šumi, najljepšem daru prirode, a mnogi dolaze i iz onoga motiva, što ga supsumiramo pod pojam: uhljeblje.

Nema sumnje, da praktični šumar po svome položaju dolazi u priliku, da mnogo puta aktivno sudjeluje u lovu. Velim mnogo puta, jer su rijetki slučajevi, navlastito danas, da stručni posao u užem smislu dopusti šumaru, da može bezbrižno tumarati dulibama, vrebajući sa diljkom u ruci na lijepoga rogona. U doba, kada se riješavaju ponajvažniji problemi u šum. gospodarstvu, rijetki su, doista, petki, kad je i najoduševljenijem lovcu-šumaru moguće, da se otrgne od posla i da luta stazama Nimrodovim, moleći se ocu Hubertusu.

No iz razloga, da naše šume i lugovi daju ne samo produkte drva, nego što šuma i kao lovište ima da daje prihod, a da se i ne osvrnem na stare tradicije šumarovog zvanja, svakako je potrebno, da šumar bude upućen u lov i sve što je s time u vezi.

Kako se i sam ponosim time, što pripadam onom krugu šumara, koji u danoj prilici vole omrknuti na šumskim proplancima, da sačekaju ukras naših planina, lijepoga šestarca, čudim se doista mnogim drugovima, da ne vole lova.

Ne vole puške, ne vole lova. Ali možda i nije tako! Oni možda ne vole onako, kako mi lovci volimo. Nema sumnje, da i oni imaju zasebne ljubavi za svoje zvanje — a ta ljubav je možda centrirana u zasebnoj iskrenoj ljubavi prema šumi.

Ja mislim, da je dijelom odgoj, a dijelom i prirodna osebina čovjeka uzrokom, da jedan više, a jedan manje voli lov. To se ne da naučiti iz knjige.

Mislim, da g. drug ing. Turkalj ide malko daleko, kad traži za onoga, tko će poučavati o lovu na našem fakultetu, da je prokušao sve modalitete lova. Ne smijemo zaboraviti, da sa šumarskog gledišta kod nas lov daje danas sporedni prihod. Pa ako bismo tražili da onaj, tko bi poučavao o lovu naše mlade drugove na šumarskom fakultetu, bude prokušan baš u svemu, što pripada u opseg te discipline, da je dakle sâm i sve moguće modalitete lova oprobao, što bismo morali tražiti od onog profesora, kji predaje o glavnim šumskim produktima? Od njega bismo valjda, prema tome, morali tražiti, da je sam obavljao sve moguće poslove u šumi, što ih raznovrsne kategorije naših šumskih radnika obavljaju. I u jednom i u drugom slučaju nije to moguće, a nije ni potrebno.

Uzmimo lov na raznovrsnu divljač. I najbolji, najoduševljeniji lovac, koji je svoj vijek proboravio u ravnici, a nije imao prilike da boravi u visokim planinama, nije okušao lov na tetrebove i divokoze. Mi, koji smo veći dio svoje službe proveli u planinskim visokim krajevima — ne poznamo — iz prakse — lov na onu divljač, što se u ravnici nalazi itd.

Nema sumnje, da će onaj, koji je sam preslušavao pijevea, koji se je sam k njemu krio i posrpivši se tražio granu, na kojoj je možda zadnju svoju roman-

cu u prvim trcima zakrvaljene zore, otpjevao zaljubljeni pjevač — ljepše znati to sve opisati i prikazati. No za to se ne može od predavača tražiti, da je on prokušao i sve modalitete penjanja gvoždja itd. itd. Tražeći takvoga lovca, možda bismo došli do raznih rezultata.

Držim, da se imade mladim slušateljima prikazivati važnost lova sa nacionalno-ekonomskog gledišta, a s time dakako i s estetskog gledišta uz pripomenku, da je svaka, a navlastito plemenita divljač naših planina ipak — ipak najljepša, dok je živa... S time u vezi imade biti jedna od glavnih tendencija: regeneracija naših lovišta, koja su, sigurno je, po cijeloj državi za vrijeme rata, a navlastito za vrijeme prevrata — stradala. Uzgoj fazana, trčaka, u kraškim pak krajevima uzgoj gotovo ponestala jarebice kozenjarkje, pa uzgoj divokoza, jelena, srna itd. pripada među prve zadatke, koji će se imati provesti. Dakako, da ovo sve stoji u logičnoj vezi sa zakonom o lovu, koji će imati da obaveznim normama pripomogne spomenutoj regeneraciji lovišta.

Poučavanje o lovu, odnosno o oružju i o spravama za lov držim, da bi se moglo provesti onako, kako je to u svoje vrijeme bilo na bivšoj visokoj školi u Ščavnici. Tamo je bilo ovako udešeno: redovni slušači, slijedeći red predavanja, kako je bio preporučan po visokoj školi, imali su u drugom semestru svake subote pucanje na streljani visoke škole.

Visoka je škola imala velik broj pušaka raznovrsnih sistema, navlastito na kuglu. Pušku za sačmu bio je dužan svaki slušatelj sam nabaviti. Adjunkt ili asistent, a katkada i profesor nauke o lovu poučavao je slušatelje ponajprije o sistemu pušaka, a za tim o pucanju. Gđalo se kuglom u cilj, a sačmom u staklene kugle, što ih je zaseban stroj bacao.

U sedmom semestru bile su iz nauke o lovu i oružju 3 sata na nedelju predavanje, a 4 sata vježbe i to subotom. Vježbe su bile dijelom u dvorani — pregledanjem pušaka, otisaka tragova itd., a dijelom se održavao lov u šumi, što je pripadalo visokoj školi. Lov se je održavao s pogonićima.

Ovaj bi raspored, doveden u sklad s ostalim predmetima, držim, posve odgovarao našim prilikama.

Da je u svoje vrijeme ovaj raspored odgovarao za slušatelje ščavničke škole, držim, da su tome bili ovi razlozi: Smatralo se s pravom, da je većina slušatelja oduševljena za lov i prema tome, da će već kao slušatelji za vrijeme praznika dolaziti u priliku, da sudjeluju u lovu.

Da ipak ne budu posve neorijentirani, u koliko već nije pojedinac donio od kuće stanovito znanje u tom pogledu, imao je svaki odmah u drugom semestru priliku, da upozna oružje i da se izvježba u pucanju kuglom i sačmom.

Kad su otpočela predavanja iz nauke o lovu u sedmom semestru, bio je već svaki u glavnom na čistu s oružjem. A to je i potrebno i logično.

U vezi s ovim ne držim zgodnim, da se u sedmom semestru predaje »o lovu« a u osmom semestru o »oružarstvu«. To bi bio neke ruke »filius ante patrem«.

Slažem se, da je potrebno, da slušači polažu pojedinački ispit iz nauke o lovu i oružju, što bi se prema navedenom u sedmom semestru predavala. Pohodanje vježbe u pucanju u drugom semestru testiralo bi e u indeksu.

Ing. Josip Balen.

Literarni pregled.

Dr. Đuro Nenadić: **Računanje vrijednosti šuma i šumska statika.**

Velika potreba na stručnim šumarskim knjigama, ne samo za slušače šumarstva, nego i za šumare u praksi, ponukala je šumarsko Udruženje, da preuzme brigu oko izdavanja takovih knjiga.

Ove su godine, nakladom toga društva, izdane dvije knjige, pa ćemo se ovom prilikom ukratko osvrnuti na djelo g. sveuč. prof. dra. Đure Nenadića: **Računanje vrijednosti šuma i šumska statika.**

Prije svega moramo konstatovati, da se izdavanjem te knjige ostvarila jedna naša davna želja i potreba, jer sad imamo na svom jeziku napisanu stručnu knjigu, što je već samo po sebi napredak. Time su ujedno udareni prvi temelji za daljnji razvoj naše savremene stručne literature.

Na našem jeziku mi već imamo otprije jedno djelo o računanju vrijednosti šuma, a to je prevod knjige G. Heyera, kojega je god. 1883. izdao prof. F. Kesterčanek. Međutim, tečajem vremena, ta se nauka toliko razvila, da to djelo nije ni izdaleka odgovaralo zahtjevima savremene nauke, pa se osjećala neodgovorna potreba nove obrade te discipline.

Svi se još živo sjećamo, s kolikim smo trudom, za vrijeme predavanja, pravili bilješke iz tog predmeta, radeći uz to i po Endresovom i Stötzеровom djelu na njemačkom jeziku, nastojeći da savladamo i taj predmet s množinom kompliciranih formula.

Sad, kad imamo knjigu na svom jeziku, ne čini nam se ta disciplina onako suhoparnom, kakova izgleda u skriptama, već cijeli predmet postaje preglednijim i jasnijim tako, da će slušačima biti omogućeno, da se potpuno zadube u tu nauku. Ma koliko vladali stranim jezicima, studij na materinskom jeziku je neprispodobivo intenzivniji, dublji i korisniji.

Što se tiče same metodike u obradi gradiva, koje spada u ovu disciplinu, smatramo, da tu svakako ima stanovitih poteškoća.

Iako u nauci o računanju vrijednosti šuma nailazimo na razna mišljenja o bitnosti i visini šumskog kamatnjaka, o međusobnom odnosu prekidnog i potrajnog gospodarenja obzirom na efekat rada, već prema tome, da li se polazi od cjeline, šume ili od sastojine, kao i uopće o metodici same discipline (Glaser, Hönlinger, Schiffel), to kraj svega toga stoji nepokolebivo princip, da vrijednost tla ovisi o visini prihoda, kojega je neka stojzbina u stanju da trajno odbacuje.

Na tom ispravnom principu bazira Faustmannova formula prihodne vrijednosti zemljišta, koja je ujedno temeljem čitave discipline.

Daljnijim razvijanjem, a pod utjecajem radova Presslera, G. Heyera i Fr. Judeicha, čitava je ta nauka uzela neki stalan pravac, koji je sada najbolje izražen u Endresovom djelu o računanju vrijednosti šuma i šumskoj statici.

Pojedine partije te nauke, mogu da u svojoj obradi teksta više ili manje diferiraju, nu matematskim je sadržajem čitavoj disciplini dan neki stalan smjer, od kojega je zaista teško odstupati.

Uz takove je prilike teško potpuno se emancipovati od strane literature, koja uostalom i nije odviše velika i heterogena i napisati nešto sasma novoga, pa s toga smatramo, da je g. pisac dobro učinio, što se oslonio na poznato Endresovo djelo — što i sam navada u predgovoru — koje je obzirom na metodiku i sistematiku, priznato kao najbolja obrada te discipline.

Time se i sam g. pisac priklonio Endresovoj ideologiji u pogledu raznih prepornih pitanja u toj disciplini, pa knjiga zastupa stalan pravac, što je i razumljivo, uvažimo li njenu zadaću i svrhu.

Stručna literatura i šumsko gospodarstvo svakako stoje u nekoj relaciji. Naše je šumsko gospodarstvo još na dosta početnom stadiju, pa ono ne može da daje dovoljno gradiva za ovakovu disciplinu kao što je ova, o kojoj je riječ. Sa razvojem gospodarstva, razvijat će se uporedo i literatura, pa ćemo tek vremenom moći da stvorimo našu vlastitu stručnu literaturu. Za sada još, u prvo vrijeme stvaranja, nosit će sva naša stručna literatura znakove kompilacije stranih djela, što moramo uvažiti, ocjenjujući pojedine radove.

Sama unutarnja obrada i podjela građe, analogna je onoj Endressovog djela, pa je prema tome opće poznata. Neke partije, a naročito one o otkupu servituta, obrađene su prema Riebelovom djelu: *Waldwertrechnung und Schätzung von Liegenschaften*, Wien 1912.

Uza sve to ističemo, da je knjiga g. prof. dr. Nenadića mnogo opširnija od Endresove, jer je naročito narodno-gospodarski dio, kao uvod u samu disciplinu, opširnije obrađen, a pogotovo poglavlja o kapitalu i zemljištu, kod čega se g. pisac zgodnim načinom osvrće i na naše specijalne prilike.

Iako je djelo, prema riječima g. pisca, u prvom redu namijenjeno slušačima, dobro će doći i mnogim praktičarima, jer obiluje brojnim primjerima. Time i sam sadržaj knjige ne ostaje jedino apstraktnim, akademskim razlaganjem predmeta, već primjenom u praksi polučuje svoju pravu svrhu.

Između ostaloga ističemo primjere iz prakse, kao: određenje anuitetnog iznosa, otplatna osnova, amortizacija kapitala, uloženi u izgradnju prometila. Svi ti podaci moći će da posluže kao rukovod kod riješavanja raznih praktičnih primjera.

Nadalje, primjeri o ustanovljenju kapitalne vrijednosti servituta paše, žirovine, drvarenja i prava sabiranja stelje, dobro će doći u praksi, jer u nas ima još mnogo takovih prava služnosti, koja će vremenom trebati otkupiti.

Dok su se prije servituti otkupljivali pomoću jednostavnijih metoda, to sadanji postupak bazira na prihodnoj vrijednosti zemljišta, pa je zato neophodno nužno potpuno vladanje tom disciplinom.

Jednako je i poglavlje o obračunu otšteta opširno obrađeno, pa su uz ostalo navedeni i specijalni slučajevi kod upotrebe šumskog zemljišta za ribnjake i rudokope, što u ostalim djelima o računanju vrijednosti šuma ne nalazimo. Pretvorba šumskog zemljišta u ribnjake, provedena je i kod nas kod nekih vlastelinstava, pa će raspravljanje toga pitanja doprinijeti pravilnom riješenju najboljeg iskorištavanja podvodnih i močvarnih stobina.

Rasprava o odredbama za naknađivanje šumskih šteta, dobro će doći u praksi kod sastavljanja predloga za visinu otštetnih cijenika.

Kod riješavanja tog pitanja postupa se katkad odviše šematski, kad se uzima, da sve stavke slabijeg vrijednosnog razreda moraju biti niže od ana-

lognih, višeg ili boljeg pojasa. Tako je potpuno ispravna konstatacija na 259. strani, da su »otštete po cijeniku u boljim vrijednosnim pojasiima redovno veće a u lošijim manje od troškovnih vrijednosti«, jer troškovi pošumljenja, a prema tome i troškovna vrijednost sastojina i pojedinih biljaka, u glavnom rastu sa udaljenosti od naselja.

U drugom dijelu raspravlja se o šumskoj statici, kao nauci, koja proučava ravnotežu u šumskom gospodarstvu između prihoda i izdataka. Ta je disciplina isto važna, jer ispituje gospodarske momente proizvodnje i pokazuje onaj način gospodarenja, koji prolazno ili trajno daje najviše prihode.

Šumska statika raspravlja o rentabilnosti gospodarenja sa raznim vrstama drveća, načinu pošumljenja, smjesi, pa je i za praktično gospodarenje od velikog zamašaja. Statičkim ispitivanjima pojedinih elemenata šumskog gospodarenja posvećuje se u stranim zemljama naročita važnost, pa je H. Martin 1918. izdao posebno djelo o šumarskoj statici. Toj disciplini posvećuje se u nas premalena, gotovo nikakova pažnja. Na I. bonitetima ostavljaju se da rastu čiste bukove sastojine, a da ništa ne poduzimamo, da ih pretvaramo u mješovite sa hrastom. Uz takovo gospodarenje veliki nam kapitali, koji leže u tlu, odbacuju malene kamate. Bilo bi uopće od interesa, kad bi pojedina naša šumska gospodarstva statički ispitivala svoj rentabilitet; uvjereni smo, da bi u tom pogledu došli do rezultata, koji nas ne bi baš zadovoljili.

Statika proreda je opširno obrađena, što je potpuno na mjestu, jer to pitanje zaslužuje najveću pažnju. Sastav mnogih naših gospodarskih jedinica je potpuno abnormalan, jer manjkaju stariji i najstariji dobni razredi. Glavno vrelo prihoda jesu proredi, pa na istraživanja o postotku zrelosti i na statiku proreda treba polagati veću važnost.

Promatramo li čitavo djelo kao cjelinu, to moramo priznati, da ono svakako znači dobit, ne samo za stručnu literaturu, nego i za čitavo šumarstvo.

Računanje vrijednosti šuma je bila jedna od onih disciplina, koja je šumarstvu otvorila vrata univerze i koja ga je digla sa nivoa običnog zanatstva i empirije na visinu, u kojoj se operiše znanstvenim metodama. Stoga nam je drago, što i na našem jeziku imamo knjigu takovog smjera. Kod prosuđivanja vrijednosti ovog djela, moramo naročito istaknuti, da se konzekvencije ove discipline ne smiju shvaćati odviše tjesnogrudno i doktrinarski.

Školastičko shvaćanje i provadanje ideja ove nauke, ne bi vodilo pravom cilju; njene konzekvencije treba da smatramo više kao neki putokaz i regulator kod prosuđivanja ostalih gospodarskih mjera.

S toga sasvim dobro navada g. pisac, da je kod prosuđivanja vrijednosti ove nauke odlučan duh, koji proizlazi iz njenih principa, pa nalazimo, da slijedeći navodi toga djela na strani 342., potpuno odgovaraju njenim namjerama:

»Nema toga šumskog stručnjaka, na kojega ne bi učinilo nikakova dojma upoređenje rezultata sadanjeg gospodarenja o rezultatima idealnog stanja, a da on ne bi u prosuđivanju različitih gospodarskih pitanja bio savjesniji i oprezniji. Zbog toga je od velike koristi svako istraživanje u financijalno gospodarskom smislu, bilo ono ma kako jednostavno. Gdje želimo gospodarenje voditi u financijalnom ravnotežju, tu moramo računati. Ako se istraži samo postotak prirasta vrijednosti pojedinih stabala ili sastojina, već se time dobije sigurno uporište za prosuđivanje uspjeha gospodarenja u bliskoj budućnosti. Odrjeđivanje financijalne ophodnje i ondje, gdje se u njoj s različitih razloga ne

može šumarsko gospodarenje voditi, uvijek je snažno sredstvo protiv nesistematskog vođenja gospodarenja i protiv subjektivnoga shvaćanja pojedinca u vođenju gospodarenja. Pred matematički čvrstim i neoborivim temeljima nauke o najvećoj zemljišnoj renti iščezava šumsko gospodarenje, koje se osniva na neznanju i udobnosti, koje podržaje šumu samo šume radi. I ako zbog postojećih prilika nije moguće voditi šumsko gospodarenje u smislu načela najveće zemljišne rente, to će si ipak upravitelj šuma nastojati računom predočiti, za koliko gospodarenje njegovo zaostaje za najboljim gospodarenjem, koje bi se moglo voditi. U pitanjima izvlaštenja i oštete može samo financijalna ophodnja interesa vlasnika šume zaštititi.

Taj duh računa i pozitivizma želimo da prožme i naše šumsko gospodarenje i da u ovom prestane rad prema osjećaju i od slučaja do slučaja. Taj se sistem, istina, ne da naprećac i posvuda zavesti, ali nam nitko ne brani, da naše gospodarenje udešavamo, koliko je moguće, prema tim principima i da nastojimo, da ga učinimo što intenzivnijim, jer je to glavna namjera ove nauke.

U tom nastojanju svakako će nam biti od znatne pomoći i ova knjiga, pa se nadamo, da će zdravi principi ove nauke i u našem šumskom gospodarstvu, u budućnosti dolaziti do veće primjene, nego li je to do sad bivalo.

Cijenimo nastojanje i rad g. pisca, koji nam je pružio djelo ovakovog smjera, ali uza sve to ga smatramo svojim dužnikom, jer očekujemo od njega daljnji rad, koji će biti logičnom konzekvencijom ovoga, a to je, dobra knjiga o »Uređivanju šuma«. Takovo djelo nam je preko potrebno, pa se nadamo, da će g. profesor iznijeti pred našu javnost, jedno »Uređivanje šuma« ne samo općenite vrijednosti, nego i takovo, koje će se uz to baviti i s našim specijalnim prilikama.

Od naše šumarske javnosti očekujemo, da će znati i materijalno da podupre nastojanje Šumarskog Udruženja oko izdavanja stručnih knjiga, jer ćemo samo takovom zajedničkom suradnjom moći da dalje razvijamo našu stručnu šumarsku literaturu.

Ing. Žarko Miletić (Zagreb).

Nove knjige njemačke stručne literature.

Dr. F. Grundner — Dr. Schwappach: *Massentafeln zur Bestimmung des Holzgehaltes stehender Waldbäume und Waldbestände*. 6. izdanje 1922. Nakon smrti Dr. Grundnera izdao je Dr. Schwappach novo izdanje bez promjene. C. 288 Mk.

E. Böhmerle: *Franz Pollaks Katechismus des Forstschutzes*. 2. izd. C. 44 Mk + dopl. 12.200 K.

Dr. Endres: *Handbuch der Forstpolitik*. 2 izd. 1922. Osnovna c. 20 Mk.

Dr. Levaković: *Die Bestandesmassenaufnahme mittels Probestämmen*. 1922.

Dr. Ing. Bub-Bodmar u. B. Tilger: *Die Konservierung des Holzes*. 1006 str. s 4 tab. i 253 slika. Parey 1922.

Dr. Georg Müller: *Der gesunde Hund*. 4 izd. Parey. 5400 M.

Dr. Udo Müller: *Lehrbuch der Holzmesskunde*. 3 izd. Parey 1923.

Josef Abeles: *Handbuch der Technik des Weichholzhandels* (Fichte und Tanne). 3 izd. Parey. Osn. c. 15.2.

Weeger-Gerl: *Die Aufzucht der Forelle*. 4 izd. O. c. 2.5.

R. Amon u. Friedrich Trauth: *Der Lainzer Tiergarten einst u. jetzt*. A. Haase 1923. 24.000 K.

J. Berecny u. J. Doležal: *Zusammenstellung der Holzdeklaration u. Holztarife auf den tschechoslov. Staatsbahnen*. (U českom i njemačkom izd.) J. Berecny Prag 1923. 20 Kč.

Heubachs *Tabelle über den Kubikinhalte des im Baugewerbe gebräuchlichsten Schnitts, Kants u. Rundholzes*. Prez. Chr. Märkte. O. c. —50.

Ing. V. Jöbstl: *Grundregeln für den Weichholzverschnitt*. C. 1.35 šv. fr.

E. Tewsens u. K. Schulze: *Fährten und Spuren*. 2 izd.

Fr. Sachs: *Walutarechenschieber*. Ein unentbehrliches Behelf für Kaufleute u. Landwirte etc. C. 5000 K.

Dr. Hans Dock: *Photogrammetrie und Stereophotogrammetrie*. 1923. 2. izd.

Dr. Otto Porsch: *Schlüssel zum Bestimmen der für Österreich forstlich wichtigen Laubhölzer nach den Wintermerkmalen*. C. Gerold's Sohn, Wien 1923.

Schwidland: *Volkswirtschaftslehre*, 43 Vorlesungen. 3 Bd. 3. izd. 1922.

Abeles: *Die Technik der buchhalterischen Organisation im Sägebetriebe*.

Šumska industrija i trgovina.

Uvozna carina na drvo u Španiji.

U Španiji postoji zaštitna carina za uvoz robe iz država sa slabom valutom. Ova je carina bila uvedena još prije 2 god. kad se je radilo o tome, da se na taj način zaštite interesi španjolske industrije, koja radi visokog stanja svoje vlastite valute nije mogla konkurisati industriji država sa slabom valutom. Među države sa slabom valutom ubraja se po tom zakonu i Jugoslavija tako, da roba jugoslavenske proveniencije plaća 80% višu carinu od robe država sa jakom valutom. Carina je udarena generalno na sve artikle, koji se uvažaju iz tih država, bez razlike, da li isti faktično dolaze u sukob s'interesima španjolske industrije ili ne.

Naš je glavni i jedini eksport za Španjolsku — drvo; u prvom redu bukovina, onda jelovina pa hrastovina. Španjolska, kako je poznato, nema skoro nikakove drvne industrije, te mora drvo uvažati. Dakle zaštitnom carinom na uvoz drveta iz država sa slabom valutom ne štiti se nikako njihova domaća industrija, već naprotiv pogadaju se time vlastiti interesi španjolskih državljana, koji moraju drvo za toliko skuplje plaćati.

Eksport našeg drveta za Španiju odvija se preko Trsta, Rijeke, Bakra, Gruža itd. Italija na svakom koraku kuša dovesti našu državu na što veću ekonomsku ovisnost od sebe, pa favorizirajući u svakom pogledu svoje trgovce i eksportere na našu štetu, našla je puta i načina, da i ovu naredbu izigra. Obzirom na to, da Jugoslavija plaća na svoje artikle 80% višu carinu od Italije, izdaju trgovačke i obrtničke komore na Rijeci i u Trstu uverenja, na temelju kojih se dokazuje, da je drvo tovareno u tim lukama talijanskog porekla. Takova uverenja tih trgovačkih i obrtničkih komora, očita je obmana, jer sve drvo, koje dolazi u Trst i na Rijeku isključivo je jugoslavenskog porekla, a uverenja po kojima se dokazuje, da je drvo talijanske proveniencije,

idu za tim, da talijanski trgovci zarade masne svote na štetu Jugoslavije i Španjolske.

Španjolski konzuli na Rijeci i u Trstu, koji imaju da legaliziraju ta uverenja, vrlo dobro znadu, da je to drvo jugoslavenskog porekla, ali pošto mi, koji smo u prvom redu pozvani, da protiv toga protestujemo, štitimo, prelaze i oni mučke preko toga. Naglašujemo, da ta uverenja ispostavljaju talijanske trgovačke i obrtničke komore samo talijanskim trgovcima iz Trsta i talijanašima iz Rijeke.

Naši trgovci, u koliko isti eksportiraju drvo za Španiju preko Trsta, Rijeke, Bakra, Gruža i drugih manje ili više važnih luka u eksportu drva, mogu dobiti uverenje o poreklu robe samo sa strane jugoslavenske trgovačke i obrtničke komore, koje se uverenje opet vidira po španjolskom konzulatu u Zagrebu. Razlika u naplati carine između uverenja koje je izdano po talijanskim vlastima i uverenja izdanog po našim vlastima, iznaša 12 peseta po kubičnom metru, t. j. po današnjem kurzu ca. 36 Lira. Ova je svota tako visoka, da je uspješna konkurencija naših drvarskih eksportera sa talijanskim preprodavaocima potpuno isključena. Talijani mogu, jer su u stanju pribaviti si ovakove falsifikate, našim producentima plaćati uvijek najmanje 10 Lira po m^3 više, nego što može jedan naš eksporter postići izravnom vezom u Španiji, a kraj toga još uvijek zasluhuje najmanje diferenciju od 26 lira po m^3 ili 500 K.

Na taj način naši su eksporter i sa strane talijanskih vlasti potpuno izigrani na tržištu u Španiji, dok naprotiv talijanski prekupci sa našim vlastitim proizvodom zahvaćaju sve veći korijen i stiču sve bolje veze. Mjesečno se izvaža za Španjolsku preko Trsta i Rijeke prema zadnjim statističkim podacima ca. 15.000 m^3 bukove, jelove i hrastove građe naše, jugoslavenske provenijence. Trst i Rijeka zasluhuje dakle samo na sumnjivom poslu oko tih uverenja o poreklu ca. 5—600.000 lira mjesečno, što godišnje znači 6 milj. lira.

U borbi protiv ovake nesolidne konkurencije, koja je poduprta sa strane talijanskih vlasti, pojedinci su potpuno nemoćni, te bi morala naša država diplomatskim putem uzeti svoju trgovinu u zaštitu. Uvjereni smo, da bi španjolska vlada ažio uvozne carine na drvo jugoslavenskog porekla smjesta ukinula, kad bi se energično nastupilo, tim više jer smo dokazali, da ona nema od toga nikakve koristi, već time samo favorizira Talijane. Naprotiv, ako se ažio ukine, dobit će njezini državljani robu jeftinije, jer će naši eksporter i moći direktno izvažati bez posredovanja nesolidnih talijanskih prekupaca.

Ovaj slučaj jasan je dokaz, kako Italija misli, da nam oduzme svako značenje u svjetskoj trgovini i da nas prisili, da kao u svakom pogledu, tako i u trgovini ovisimo od nje i njenog posredovanja.

U toj stvari mora se intervenirati ne samo radi gornjeg slučaja, koji moguće ne znači ništa za širokogrudnu toleranciju naše vlade, već radi toga, da Italija uvidi, da ćemo mi budnim okom paziti na svaki sličan pokušaj.

Ambicija svakog producenta i eksportera ide za tim, da svoje produkte pod svojim imenom u svijetu placira. Svatko nastoji, da se uvede na svjetskim tržištima i da stekne svojoj firmi ugled kao i solidne i dobre veze. Svaki producent hoće da obide prekupce, pa da direktno radi s raznim tržištima.

Ova nastojanja mora država podupirati, jer je trgovina onaj pijonir, koji donša blagostanje. Čim veće cijene postizavaju naši trgovci za svoje produkte, tim više će država imati od toga korist. Engleska n. pr. i te kako pazi, da uzdrži

stare svoje veze, da stvori nove, a baš u zadnje vrijeme vidjeli smo, kako znade njihova vlada energično nastupiti, ako se učini ma i najmanja nepravda pojedinome trgovcu Englezu u stranoj državi.

Na ovakav način izigrava se cijela jedna grana naše industrije, pa držimo da će kompetentna mjesta uvidjeti zamašnost ovog slučaja i poduzeti shodne korake kod španjolske vlade u zaštitu naših interesa.

Dragan Lončarić, vlasnik tt. J. Lončarić, Sušak.

Cijene na zagrebačkom drvnom tržištu.

(ab vagon stanica u Slavoniji (tvrdo) ili Gorski kotar (meko drvo).

Vrst drva, način izradbe i količina	Espèce de bois, ravail et quantité	Cijena prema kval. Prix sel. la qual.
		Dinara
Hrastovi trupci I. raz. .	Chêne en grume I b. .	2000 - 2600
Hrastovi trupci II. „ .	Chêne en grume II b. .	1600— 2000
Hrast. trupci z. furnire .	Bois ch. d. placage . .	2400— 2700
Fina hrastova roba . .	Chêne sur dosse . . .	3000— 3500
Hrastov. na zrcalni rez .	Chêne sur quartier . .	4000— 5200
Hrastov. izabrana roba .	Lambris de chêne . . .	5000— 6000
Hr. daske do 5 cm. obr.	Pls. bds. cp, j à 5 cm .	2500 - 3000
Hr. „ pr. 5 „ „	Dito, au-d'sus d. 5 cm. .	2600— 3200
Hrastovi bouli	Boules de chêne . . .	2500 - 3000
Hr. neobr. pl. isp. 8 m .	Ps. ch. non av sous 8 m.	2200 - 2600
Hr. „ „ izn 8 „ .	Dito, au dessus de 8 m.	2500— 3200
Bačv. roba akov nj. izr. .	Mer., all., p. seau . . .	80 - 120
Franc. duž., 1000 kom. .	Douelles fran. 1000 pcs.	15000 -18000
Surovi frizi (za eksp.) .	Frises non travaillées .	1300 - 1600
Staflj	Chevrons	1700 - 2200
Bukovi trupci I. raz. . .	Hêtre en grume, I q. .	400 - 500
Buk. pilj. I. r. (parena) .	H. scié & étuvé, I q. .	1400— 1900
Buk. „ I. „ (nepar.) .	H. scié, I q. (n. étuvé) .	1300 - 1800
Bukovi frizi	Frises de hêtre	750— 850
Javorovi trupci I. raz. .	Erable en grume, I q. .	650— 800
Jasenovi trupci I. „ .	Frêne en grume, I q. .	650 - 800
Brijest. trupci I. „ .	Orme en grume, I q. .	500 - 650
Meka tesana roba . . .	Bois tendre équarri . .	350— 450
Meka piljena „ . . .	Bois tendre scié . . .	550— 650
Stup. za brzjav, hrast .	Poteaux télégr., ch. . .	50 - 70
Stup. za „ jela . .	Poteaux „ sapin . .	40 - 60
Željez. pragovi, hrast .	Travs. de ch. d. f., ch. .	60 - 80
Željez. „ bukva . .	Travs. „ „ h. . .	40 - 50
Ogrjev, buk. I. raz. v. .	H. d. chauff. I q., p. wag.	2800 - 3150
Ogrjev, „ II. „ „ .	Dito, II q., p. wag. . .	2200— 2400
Ogrjev, miješana roba .	Bois de-chauf. mêlé w .	2400 - 2700
Drveni ugali, vagon . .	Charbon d bois p. w. .	12000—14000

Bilješke.

Praktični drž. šumarski ispit.

Prema oglasu Šumarskog odsjeka, Ministarstva šuma i rudnika u Zagrebu, održan je praktični državni šumarski ispit, na koji je bilo pripušteno 18 kandidata.

Ispitnoj komisiji predsjedao je šef šumarskog odsjeka u Zagrebu zemaljski šumarski nadsavjetnik Ing. Vilim Čmelik, a ispitni povjerenici su bili za:

I. skupinu kr. sveučilišni profesor Dr. Andrija Petračić.

II. skupinu zemaljski šumarski nadsavjetnik Ing. Bogoslav Kosović.

III. skupinu inspektor »Krndije« d. d. za šumsku industriju Ing. Petar Rohr.

IV. skupina kr. šumarski nadsavjetnik Ing. Andrija Perušić.

Prije samoga ispita pregledavala je komisija dne 2. i 3. juna t. g. pismene domaće radnje t. j. opažanja o poslovima, kojima su se kandidati bavili tečajem dosadanjeg službovanja.

Dne 4. i 5. juna t. g. bili su pismeni ispiti u šumarskom domu za koje je komisija odabrala slijedeća pitanja:

Zadatak iz I. skupine. (1. Iz uzgoja šuma.)

Na kakovim stajalištima morate odgajati preborne šume? Opišite način sječe i s njom spojenog pomlađenja kod takovih šuma, da vam naravno pomlađenje bude uvijek potpuno osigurano. Koje su prednosti a koje su mane ovakovog oblika pomlađenja spram naravnog pomlađenja pod zastorom oplodnom sječom.

(2. Iz uporabe šuma.)

Stavljeni ste pred konkretni zadatak, da provedete sav rad oko provizije ogrijevnog drveta, potrebnoga za aprovizaciju nekoga grada. Radi se o iskorištavanju 80 godišnje čiste bukove sastoje, sposobne isključivo za ogrijev, sa drvnom masom 10.000 m³.

Prikažite kronološki i detaljno sav prethodni i faktični rad oko organizacije, tehnike i administracije toga posla tako, da uprava grada, koja sastoji od nestručnjaka, a želi, da se rad provede u vlastitoj režiji, uzmogne stvoriti o tome radu i količini sortimenata jasnu sliku, te da na osnovi toga uzmogne uvrstiti u svoj proračun sve potrebne izdatke i primitke.

Gradska se uprava obvezala, da će nabaviti potrebne orude i aprovizionirati radnike živčanim namirnicama. Ovu okolnost treba napose osvijetliti.

Zadatak iz II. skupine. (Iz uređenja šuma.)

U jednom kompleksu bukove šume od 475 ha površine obavljene su vanjske predradnje te sastavljena skrižaljka dobnih razreda, koja se sastoji:

Čistine	1—20	21—40	41—60	61—80	81—100	godina	ha
	50	60	76	115	42	132	ha.

Šuma raste na I. razredu Grundnerovih prihodnih tabela za bukvu. Drvena masa dvaju najstarijih dobnih razreda ustanovljena je izbrajanjem stabala te iznosi u posljednjem dobnom razredu 350 m^3 po ha, a u pretposljednem razredu 296 m^3 po ha. Sastojine ostalih dobnih razreda jesu dobroga obrasta.

Na osnovu ovih podataka provedite uređenje ove šume uz 100 g. ophodnju po onim propisima, koji vrijede za onu šumsku upravu kod koje služite. Ne ima li takvih osobitih propisa, odaberite sami najshodniju metodu. Naročito imate iskazati prihod za I. periodu i za svaku godinu toga razdoblja, te u kratko opisati bitnost dotične metode gledom na izračunavanje prihoda, te dijelove, iz kojih bi se gospodarska osnova imala sastojati.

Prije same procjene trebalo je po Vama obaviti omeđavanje šume i izmjeru nutarnjeg razdjeljenja. Opišite koji je način za to najshodniji.

Zadatak iz III. skupine.

1. Neka kandidat opiše, što su popuzine (usjeline), kako nastaju, koji im uzroci mogu biti, kako se uređuju i uklanjaju?

2. 2 km ispod nekog šumskog objekta A, koji leži u brdskom terenu, prolazi šumsko industrijska željeznica sa rastečinom od 76 cm vlasništvo trgovačke tvrtke »N«.

Ova tvrtka stoji pred završetkom svojih opsežnih eksploitacionih radnja, te će i ovu svoju prugu najdulje za daljnjih godinu i pol maknuti. Cijeli položaj tog objekta gravitira toj željeznici. Obzirom na dobru konjunkturu na drvnom tržištu i gornju činjenicu odlučila je Vaša nadležna uprava toga šumskog objekta A, da ga eksploatiše u vlastitoj režiji, tim više što je sa t. t. »N« utanačila vrlo povoljne uvjete za izvoz tih drva njenom željeznicom.

Potrebna je ali izgradnja priključne krilne pruge do objekta A, koju će izvršiti sam vlasnik objekta, dok će t. t. »N« staviti uz neznatnu odštetu na raspolaganje sav za tu izgradnju potrebiti željezni materijal.

Pruga će prolaziti u sam objekat još $1\frac{1}{2} \text{ km}$ daleko tako te će se parnim pogonom moći voziti svega $3\frac{1}{2} \text{ km}$ duljine.

Biti će potrebna izgradnja i jedne koturače u postrani jedan dol, u duljini od 500 m.

Vama je povjeren nadzor i izvedba svih potrebitih radnja, a napose Vam je izdan nalog da ustanovite i obrazložite potrebu.

a) Svekolikog potrebitog željeznog materijala koji će Vam prema sporazumu ustupiti t. t. »N«.

b) Svekolikog drvnog materijala koji će Vam staviti na raspoloženje Vaša uprava.

c) Svega drvenog ili inog potrebitog materijala obzirom na činjenicu da bi Vam traca morala križati na 1 mjestu potok 3 m širok, 2 m dubok, obični bez ili sa tek malo vode. Visina velike vode 1 m. Nadalje što će Vam traca da pređe 3 uvalice.

d) Navedite u kratko sve ostale tehničke radove koji Vam predstoje u terenu.

e) Ustanovite nagib pruge, ako je mjesto priključka na postojećoj pruzi 120 m nad morem a na kraju $3\frac{1}{2}$ km duljine u objektu A a 190 m nad morem, i nagib trace za koturaču, ako je relativna visinska razlika između višeg i nižeg joj kraja 20 m.

f) Ustanovite potrebitu količinu šljunka ili pijeska za stelište i navedite potrebite dimenzije zemljoradnja u tjemenu ispod stelišta bez obzira, da li se nalazi u otkopu ili nasipu.

g) Kako se ima organizovati opseg izvoza obzirom na ograničenost vremena izvoza (18 mjeseci) ako je drvna masa objekta A označena sa 30.000 m³.

h) Navedite sistematskim redom sve one radnje koje će biti potrebite kod izvedbe ove pruge, onako kako će se posao razvijati.

j) Kako ćete zemljoradnje same trace osigurati od vlage i vode?

Zadatak iz IV. skupine.

Koja bi glavna načela zakonskih propisa o šumama valjalo zadržati u novom zakonu o šumama, a koja izmijeniti i na koji način s naročitim obzirom na onu kategoriju vlasništva gdje Vi služite? —

Dne 7. i 8. juna t. g. održani su ispiti na terenu i to prvoga dana u fakultetskoj šumi kod Kraljevca sesvetskog, a drugog dana u fakultetskoj šumi Maksimiru kod Zagreba. Svakog dana ispitano je po 9 kandidata.

Dne 9. do 12. juna t. g. održani su usmeni ispiti u domu Jugoslavenskog šumarskog udruženja.

Od kandidata 13 su bili apsolventi gospodarsko šumarskog fakulteta u Zagrebu, 3 su bili slušači visoke škole za poljoprivredu u Beču, a 2 apsolventi šumarskog kursa škole L'Ecole national des Eau et Forêts u Nancy-u.

Uspjeh ispita je razmjerno slab. Samo dvojica kandidata su položili ispit s odlikom (Mihajlo Mujdrica šumarsko inžinirski pristav Zagreb i Josip Herzman šumarsko inžinirski pristav Sušak).

7 kandidata je proglašeno sposobnim jednoglasno, 4 kandidata većinom glasova, dočim 5 kandidata nije udovoljilo zahtjevima te imaju ispit da ponove.

Tečajem ispita je na žalost opaženo, ne samo da su nekoji kandidati došli na ispit potpuno nespremni, nego da su im unatoč dokaza o polasku nauka, nekoji važniji pojmovi šumarske nauke djelomice manjkavi i nejasni dapače i skroz nepoznati.

Nadalje je ponovno utvrđeno, da jednogodišnja praksa propisana dosadašnjom privremenom naredbom Ministarstva Šuma i Rudnika broj 15.462 — 1919. nije dovoljna, da kandidati mogu steći potrebno praktično znanje i sigurnost, da teoretsku spremu stečenu na visokoj šumarskoj školi u pojedinim konkretnim slučajevima valjano upotrebljuju, a prema potrebi znadu i svoj rad jasno obrazložiti.

Stoga bi se u buduće svakako moralo zahtijevati, da kandidati moraju bezuslovno imati potpunu dvogodišnju praksu, i to ne kakavu god pisarničku praksu, nego praksu pravog šumarskog stručnjaka.

Prema tome se kandidati uopće ne bi smjelo po kancelarijama niti stalno niti privremeno dodjelivati pojedinim šumarskim nadležstvima, za kakove spe-

cijalne jednostrane poslove, te smatrati kao samostalne stručnjake, već bi ih trebalo barem svake pol godine naizmjenice premještati i dodjeljivati pojediniim šumarskim nadležnostima u raznim krajevima države, gdje se upravo vrše kakovi opsežniji poslovi. Kao pomoćne sile imali bi prilike da vide što nova i stečenu teoriju praktično upotrebljavaju i nadopunjuju. Time bi im znatnije postalo opsežnije i ustaljeno, a oni sami bi postali okretniji i rutinirani, te bi o mnogim strukovnim stvarima dobili jasan pojam i potrebnu spremu za brzi praktički rad.

Nova naredba o praktičnom državnom šumarskom ispitu koja se momentano kod Ministarstva šuma i rudnika pripravlja, morala bi tu potrebu po mogućnosti svakako uvažati.¹

Što se samoga ispita tiče, to bi na isti trebalo pripuštati uvijek samo omanji broj kandidata, a naročito bi se ispitivanje na terenu moralo da obavlja mnogo temeljitije, nego što to propisuje dosadašnja naredba.

U tu svrhu trebalo bi se također staviti u zadatak kombinovane praktične poslove, koje bi dotični kandidat imao sam da izvodi, pod kontrolom komisije, gdje bi kandidat ujedno pokazao, da li se u istinu na terenu znađe da snade.

Za pismene zadatke trebalo bi također davati više vremena, ali bi se sami zadaci morali uzeti iz praktičnog života. Bilo bi još dobro da svaki kandidat dobije posebnu radnju, koja bi ga primorala da po mogućnosti potpuno samostalno misli i radi.

V. Čmelik.

Josip Ressel.

K proslavi stotridesetgodišnjice rođenja velikoga izumitelja i našeg stručnog druga.

Veliki izumitelj vijka za parobrode Josip Ressel rođio se je dne 29. junija 1793. god. u Chrudimu u Češkoj kao sin siromašnih čeških roditelja. Po svršetku osnovne škole u rodnom mestu izučio je gimnaziju u Lincu, topničarsku školu u Budjeovicama, zatim, po kratkom posećivanju predavanja na univerzitetu u Beču, šumarsku akademiju u Mariabrunnu s izvrsnim uspehom. Dne 16. marta 1817. godine dobio je mesto distriktnog šumara kod šumske uprave u Pleterju na Dolenjskom, gdje je poslovao do god. 1820. Nato je bio jednu godinu kod direkcije državnih dobara u Ljubljani, a godine 1821. bio je premešten u Trst. Tamo je dovršio svoje epohalno iznašasće, koje je dne 11. februara 1827. god. bilo patentovano. Iza uspešnih pokusa izradio je jednu ladu za egipatskog potkralja Mehmeda. Pokusi s parnim strojem nisu uspjeli radi defektnosti stroja, tako da je policija zabranila dalje izvođenje.

Tu počinje križni put izumiteljev. Srestava nije imao, pa je pošao u Pariz i tamo stupio u vezu s tvrtkom Rivier, Piccard & Malar, koja se je za izum interesovala. Izgradio je jednu tvornicu za proizvodanje vijaka (propešera), a za sav trud dobio je jedva toliko, da se je mogao povratiti u Trst u svoju službu.

¹ Novu naredbu vidi u istom broju na str. 459. Op. Ur.

Tu su opet njegovi bivši kompanjoni digli tužbu proti njemu te je zapao u dugove. Njegov trud, da si pribavi prioritetu i nagradu za izum, izjalovio se je usled nebrizljivosti austrijskog poslaništva u Londonu. No toga razočaranja nije više doživio. Umro je na šumarskom inspekcijskom putovanju dne 9. oktobra 1857. godine u Ljubljani, gdje je sahranjen na groblju Sv. Krištofa.

Ressel je punih 40 godine služio u šumarstvu u našim krajevima, i to u Pterju, u Ljubljani, u Motovunu u Istri, u Trstu, u Mlecima, te opet u Trstu. Po smrti svoje prve družice iz obitelji Orebić u Bakru oženio se ljubljankom Kastelič, koja ga je sve življenje vezala na našu slovensku zemlju. Jedna od najljepših ljubljanskih ulica krštena je njegovim imenom.

Prilikom stogodišnjice njegova rođenja dne 28. juna 1893. godine bio mu je podignut krasan spomenik u Mariabrunnu. A dne 17. juna 1911. god. otkrilo mu je na svečan način bivše »Kranjsko-primorsko gozdarsko društvo« krasnu spomenploču na crkvi u Pterju, tik uz granicu šume, kojom je on upravljao. Nadgrobni spomenik u Ljubljani podiglo mu je bivše centralno austrijsko šumarsko udruženje, a spomenuto kranjsko-primorsko društvo brinulo se oko njegovog održavanja.

Po oslobođenju preuzela je tu skrb Československa obec u Ljubljani, koja je spomenik renovirala i grob okrasila.

Na njenu inicijativu vršila se je dne 27. juna 1923. godine skromna proslava stotridesetgodišnjice rođenja tog proslavljenog slavenskog genija i našeg velikog druga.

Jugoslovensko šumarsko Udruženje bilo je zastupano po upravi Podružnice Ljubljana, koja je položila venac na njegov grob s napisom na državnoj trobojnici: »Velikome šumaru — Jugoslov. šum. Udruženje«. Ing. R.

•

Žrtv vestnega službovanja. V državni gozdni drevesnici v Ljubljani so ponoči sumljivi ljudi ponovno lomili plot. Ponoči dne 17. juna t. l. je okrajni gozdar Franc Kalan, ki stanuje v drevesnici, zopet čul, da nekdo trga ograjo ob Tržaški cesti. Podal se je ven in je prijel zlikovca. V tem pa ga udari drugi zlikovec preko oči najbrž z odtrganim remeljnem tako nesrečno, da je moral takoj iskati zdravniške pomoči. Sedaj leži v bolnici. Levo oko je bilo vsled udara tako poškodovano, da so mu ga morali odvezeti.

XI. интернационални конгрес за агрикултуру одржан је у Паризу од 22. до 28. маја о. г. Нашу су државу заступала господа Миодраг Стаменковић, начелник министарства шума у Београду, и др. Александар Угреновић, професор универзитета у Загребу. Господа делегати узели су уједно официјалног учешћа на конференцији »Лиге земаља средоземског мора« у Паризу. На повратку посјетили су наши делегати високу школу у Нанцију, тамошњу опитну станицу и институтске шуме у близини Нанција.

Детаљни ћемо извјештај донијети у наредном броју.

Први доктор шумарства наших факултета. Ових је дана друг Јосип Бален, шумарски савјетник у Сењу положио усмене строге испите на загребачком шумарском факултету, којима је припуштен био на основу апробоване дисертацијоне радње »Бура и њезино значење за пошумљење Краша«.

Ми се од срца радујемо овом догађају и колеги Јосипу Балену честитамо! Жеља нам је, да ово буде само први корак правога његовога стваралачкога рада, који сада тек треба да отпочне. Држимо да и с правом то од њега и очекујемо, јер у њега су и сви услови за тај рад.

Краш је најдрње и најтеже питање нашега шумарства. Он је уједно и велики проблем наше привреде и благостања уопће. Поред све те његове важности ми као да га нити не видимо. То питање тражи заиста засебан научни истраживачки рад, пресуђивање његове национално економске стране, посебни закон те ваљане и потпуне људе за његову provedбу. Само на основу заједничког рада науке, ваљане шумарске политике, на основу ваљаног закона и еписоном администрацијом — а никако не пустом шумарско-полицијском гестом — кадри смо ријешити ово големо а у исти час тужно питање.

У том циљу треба да за времена образујемо потребне раденике, који ће не само кренути већ и испунити тај задатак. На првом мјесту долазе у обзир људи ваљане стручне спреме, у којих поред тога има и љубави за ствар. Треба из њих ваљаним образовањем створити специјалисте за Краш. Верујемо да у колеге Јосипа Балена има услова за то.

Теорија је учинила своје. Сад је ред да и пракса рекне своју. Треба да сад проговори одлучну ријеч — министарство шума!

Угреновић.

Iz Jugoslov. Šumarskog Udruženja.

Občni zbor podružnice Ljubljana J. Š. U.

V smislu čl. 18. podružničnih pravil se mora vršiti vsako leto vsaj en mesec pred glavno skupščino Udruženja — ki bo letos v dneh 18.—21. avgusta t. l. v Ljubljani — letni zbor Podružnice. Občni zbor Podružnice se bode vršil v soboto dne 7. julija t. l. ob 9. uri v Ljubljani v prostorih gostilne pri »Mraku«, Rimska cesta 6, z nastopnim

dnevni redom:

1. Poročilo Uprave (preds., tajn., blag.).
2. Poročilo nadzorstva.
3. Predlog budžeta za l. 1923.-24. Event vpeljava posebne članarine za Podružnico.
5. Volitve: a) tretjine članov odbora ter člana redakc. odbora, b) dveh članov redakc. odbora, c) članov častn. soda v smislu čl. 46. gl. pravil, d) članov Glavne uprave, e) članov v odseke.
6. Glavna skupščina Jugosl. šumarskega udruženja v Ljubljani:
 - a) prireditelj, poroč. nač. posam. odsekov,
 - b) predlogi in stališče k programu.
7. Šumarske šole. Samostalni predlogi.
8. Eventualnosti.

Pravico do udeležbe imajo vsi člani; *prisostvovati so pa dolžni vsi člani iz Ljubljane in okolice ter člani odsekov za pripravo skupščine.*

UPRAVA.

V Ljubljani, dne 19. junija 1923.

Tajnik: *Ing. Ružič s. r.*

Predsednika zastopa: *Šivic s. r.*

Glavna godišnja skupština

održat će se ove godine u Ljubljani u mjesecu augustu. Program zbora s prijavnicom razaslao je pripravní odbor u Ljubljani svakom pojedinom članu s pozivom, da prijavi svoje učešće najdalje do 10. jula. Tko nije primio programa, neka ga reklamira, da uzmogne za vremena odgovoriti na sve detalje prijavnice.

Po tom programu bit će 18.—19. sjednice glavne uprave i odsjeka rada, 20.—21. zasijedanje glavne skupštine, 22.—23. izleti.

Detaljan program same skupštine bit će izrađen na sjednici glavne uprave 16. jula i objelodanjen u 7. broju Šum. lista.

Upozoruju se gg. članovi, da u smislu pravila podnesu pravovremeno svoje predloge za glavnu skupštinu dot. za pojedine odsjeke rada.

И С К А З

уплаћене чланарине и претплате у мјесецу априлу и мају
за год. 1922, 1923, 1924.

Редовити чланови.

Ђирић Стјепан, Суботица 50 Д (за г. 1913.); Пипан Рудолф, Бјеловар 50 Д (за г. 1923.); Премужић Анте, Кобаш 50 Д (за г. 1913.); Грлић Ђуро, Лудбрег 50 Д (за г. 1923.); Шуњеварић Миленко, Битол 50 Д (за г. 1923.); Лукач Стево, Сарајево 25 Д (за г. 1923.); Бунић Петар, Лозница 30 Д (за г. 1923.); Јевтић Живојин, Крушевац 50 Д (30 Д за г. 1923. и 20 Д за г. 1924.); Шокчевић Ђуро, Моровић 50 Д (за г. 1923.); Влаховић Илија, Винковци 12.50 (за г. 1923.); Брикси Стјепан, Вараж. Топлице 30 Д (за г. 1923.); Мифка Крешимир, Подгорач 50 Д (за г. 1923.); Веисенцел Едуард, Питомача 50 Д (за г. 1923.); Перушић Андрија, Винковци 50 Д (за г. 1919. Д 2.50, за г. 1920. Д 30.—, за г. 1924. Д 17.50); Јелача Ђорђе, Алексинац 50 Д (за г. 1923.); Першић Никола, Загреб 20 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Маркић Миховил, Винковци 50 Д (30 Д за г. 1922. и 20 Д за г. 1923.); Делач Славко, Рујевац 80 Д (30 Д за г. 1922. и 20 Д за г. 1923.); Деметровић Ђуро, Загреб 50 Д (за г. 1923.); Роттер Иван, Тополовац 50 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Королчак Иван, Загреб 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Слијепчевић Илија, Загреб 50 Д (за г. 1923.); Тоцауер Адолф, Церје 50 Д (за г. 1923.); Штефовић Јосип, Грубишнопоље 50 Д (за г. 1923.); Коип Драгутин, Сирач 50 Д (за г. 1923.); Васић Миливоје, Београд 50 Д (за г. 1924.); Борошић Јосип, Београд 50 Д (15 Д за г. 1920. и 35 Д за г. 1921.); Илић Никола, Вараждин 50 Д (за г. 1923.); Герстман Арнолд, Карловац 30 Д (за г. 1922.); Хајек Богослав, Н. Градишка 50 Д (за г. 1923.); Словић Звонимир, Окучани 50 Д (за г. 1923.); Мајер Мирко, Бјеловар 50 Д (за г. 1923.); Милошевић Анте, Дервента 50 Д (за г. 1923.); Билић Павао, Сарајево 50 Д (за г. 1923.); Савин Јован, Коњиц 30 Д (за г. 1922.); Леви Марко, Сјетлина 50 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Асанчаић Иво, Левањска В. 100 Д, (за г. 1922. Д 35.—, за г. 1923. Д 50.—, за г. 1924. Д 15.—); Дрић Милан, Загреб 50 Д (за г. 1923.); Ђукић Душан Винковци 50 Д (за г. 1923.); Виловић Никола, Н. Градишка 30 Д (за г. 1923.); Богићевић Александар, Панчево 50 Д (30 Д за г. 1923. и 20 Д за г. 1923.); Лончар Милутин, Дугосело 50 Д (за г. 1923. и 20 Д за г. 1923.); Бенак Винко, Петриња 25 Д (за г. 1923.); Јежић Мирослав, Нови 50 Д (за г. 1923.).

Чланови помагачи.

Душан Ђафто, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Божидар Урвенчанин, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Стеван Петковић, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Свевлад

Штурн, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Ширјаков Алексиј, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Васиљев Александер, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Трифуновић Драгољуб, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Бризголин Ђорђе, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1913.); Григоријев Еугеније, Београд 25 Д 5 Д (уписнина) (за г. 1913.); Јовановић Илија, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1913.); Крстић Љубиша, Београд 25 Д 5 Д (уписнина) (за г. 1913.); Стошић Михајло, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Новаковић Марко, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1913.); Бељецки Никола, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Ковалов Петар, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Ђоковић Радован, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Терешченко Стеван, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Јовановић Тихомир, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.); Голубовић Љубивој, Београд 25 Д, 5 Д (уписнина) (за г. 1923.).

Чланови подупиратељи.

Чушковић Ратко, Велес 20 Д (за г. 1923.).

Претплатници.

Шумска управа, Жагубица 20 Д (за г. 1923.).

Službene vijesti.

S pozivom na Naredbu Br. 15.462. od 22. oktobra 1919. god. ovoga Ministarstva o polaganju državnog ispita za samostalno vođenje šumarskog gazdinstva a na osnovu ovlaštenja čl. 39. Uredbe o izmenama i dopunama Uredbe o ustrojstvu Ministarstva šuma i Rudnika od 15. marta 1919. god. i o organizaciji šumarske struke u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca od 27. juna 1921. god. te u svrhu što bržeg izjednačenja državne šumarske službe u celoj Kraljevini izdajem ovu naredbu:

Naredba.

Ministarstva šuma i rudnika, kojom se uređuje način i obaveza polaganja ispita za administrativnu i tehničku državnu šumarsku službu u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.¹

Cilj ispita.

Čl. 1.

U ministarstvu šuma ustanovljava se ispit za administrativnu i tehničku državnu službu poglavito iz poznavanja sviju zakona i propisa po struci ministarstva šuma i praktičnog sastava stručnih projekata ili stručnih radova.

Pravo na polaganje ispita.

Čl. 2.

Ispitu za administrativnu tehničku državnu šumarsku službu pušta se samo onaj:

a) ko je po položenom ispitu zrelosti gimnazija, realke ili realne gimnazije kao redovan slušalac kod nas ili na strani svršio šumarski fakultet na univerzitetu, visoku šumarsku školu ili šumarsku akademiju ranga šumarskoga fakulteta u zemlji i dobio diplomu.

Jedan od šumarskih fakulteta u zemlji jedino ispituje i ceni, da li je diploma stranog šumarskog fakulteta ravna diplomi našeg fakulteta, i

b) ko je od dana svršenih nauka pa do dana ispita barem dve potpune godine bio u praktičnoj šumarskoj službi državnoj, odnosno prema obimu i raznovrsnosti stručnih radova ovoj ravnoj nedržavnoj šumarskoj službi. Ravno pravnost prakse ocenit će od slučaja do slučaja ispitna komisija.

Strani podanici nemaju prava na polaganje ovoga ispita.

Vreme polaganja ispita.

Čl. 3.

Ispiti se polažu u mesecu maju svake godine.

¹ Donosimo tekst nove naredbe, na koju ćemo se još osvrnuti. Op. uredn.

Prijave za polaganje ispita.

Čl. 4.

Molbe za polaganje ovoga ispita podnose kandidati putem svoje pretpostavljene vlasti Generalnoj direkciji šuma za ispitnu komisiju najdalje do 15. decembra.

Naknadne prijave preko ovoga roka neće se uzimati u obzir.

Uz prijavu svaki će kandidat priložiti:

1. Svedodžbu o položenom ispitu zrelosti.
2. Diplomu o položenom stručnom ispitu prema čl. 2. tač. a) ove naredbe.
3. Potvrdu pretpostavljene vlasti o provedenoj praktičnoj šumarskoj službi iz čl. 2. ta. b)

Za kandidate u nedržavnoj šumarskoj službi ima se potvrda o provedenoj praktičnoj službi overiti i od strane šumarskog stručnjaka nadzorne šumarske vlasti.

4. Kratak opis života i rada.
5. Uverenje o vladanju, koje izdaje politička vlast.
6. Uverenje o podanstvu.
7. Opis prakse odnosno stručan rad ili projekat, po čl. 8. ove naredbe.

Odluka o prijemu kandidata.

Čl. 5.

U toku meseca decembra, januara i februara, sekretar ispitne komisije će opise prakse odnosno stručne radove ili projekte pojedinih kandidata slati članovima ispitne komisije na ocenu.

Krajem februara sastaje se komisija i donosi većinom glasova odluku, ko se pripušta ispitu.

Ovu odluku će sekretar saopštiti kandidatima preko njihovih pretpostavljenih vlasti, označujući ujedno mesto i vreme ispita.

Ispitna komisija.

Čl. 6.

Ispiti se polažu u Beogradu pred ispitnom komisijom, koju postavlja Ministar šuma na tri godine.

Komisiju sačinjavaju predsednik i četiri člana ispitivača.

Predsednik je šef šumarstva odnosno njegov zamenik pri Ministarstvu šuma i rudnika.

Članovima komisije određuju se zamenici.

Članovi komisije i njihovi zamenici moraju biti sa potpunom velikoškolskom spremom.

Komisija iz svoje sredine bira ispitivače za pojedine skupine. Njihova je dužnost, da pripreme pismene zadatke (teze), da ih pregledaju i kandidate ispituju.

Ministarstvo šuma i rudnika imenuje iz kruga svojih stručnih šumarskih činovnika sekretara ispitne komisije za vođenje administrativnih poslova.

Čl. 7.

Imenovana lica imaju u roku od mesec dana po prijemu imenovanja izjaviti pismeno ministarstvu šuma i rudnika da li se primaju izbora.

U slučaju, ako je koji član sprečen da na ispit dođe, ima o tomu blagovremeno izvestiti predsjednika, koji će pozvati zamenika, a ako bi i zamenik bio sprečen, ima predsjednik zamoliti Ministarstvo šuma i rudnika, da imenuje drugog zamenika, kojom prilikom može i predložiti kandidata.

Obim ispita.

Čl. 8.

Ispit je sastavljen iz domaćeg rada većeg obima (teza), koji je kandidat, kao gotov elaborat, dužan podneti uz prijavu i samog ispita, koji je pismen, usmen i terenski.

Domaći rad je ili opis prakse, ili kakav stručan rad odnosno projekat.

Opis prakse je domaći rad, u kome kandidat ima obraditi sve svoje stručne poslove za vreme službe u zaokruženom opisu, u kome će istaći vlastita opažanja i kritiku.

Neposredni stručni šefovi potvrđiće, da li je kandidat opis prakse samostalno izradio i da li odgovara stvarnosti.

Ko od kandidata bude hteo raditi stručan rad ili projekat, primiće zadatak u zapečaćenom zavoju od načelnika administrativnog Odeljenja generalne direkcije šuma i to 1. juna. Koncept zadatka čuva se u generalnoj direkciji šuma.

Čl. 9.

Predmet ispita sačinjavaju ove skupine:

1. Skupina: Uzgoj šuma u vezi sa naukom o tlu; šumska botanika; čuvanje šuma; upotreba šuma; šumska industrija i trgovina drvom i način iskorištavanja šuma.

2. skupina: Procena šuma; računanje vrednosti šuma; uređivanje šuma; izmera šuma.

3. skupina: Šumsko građevinarstvo (gradnja šumskih prevoznih naprava, vodo- i mostogradnje, visoke gradnje); bujičarstvo.

4. skupina: Organizacija šumarske struke u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca; zakon o šumama; zakon o lovu i ribolovu; najvažnije odredbe zakona, naredaba i propisa u koliko se tiču šumarstva.

Rukovanje ispitom.

Čl. 10.

Ispitom upravlja predsednik komisije, koji ima pravo ispitivanja iz svih predmeta. Ostali članovi ispituju samo iz one skupine predmeta, za koju su određeni.

Ispitna komisija ima pitanja saobraziti u prvom redu prema obimu kandidatove prakse.

Pismeni ispit.

Čl. 11.

Pismeni ispit traje dva dana i to svaki dan najduže po četiri sata pre i četiri sata poslje podne.

Ispitna komisija prilikom ocenjivanja opisa prakse u mesecu februaru predlaže 12 stručnih pitanja za pismeni ispit, bez obzira na podelu u skupine, ministarstvu šuma i rudnika, koje će izabrati četiri pitanja i ista svako zasebno zapečaćeno dostaviti na vreme ispitnoj komisiji.

Ova pitanja ima otvarati predsednik pojedince neposredno pred početak dotične pismene radnje.

Kao pomoćno sredstvo kod pismenih radnja dozvoljavaju se šumarski kalendari.

Za sve vreme pismenog ispita vodi nadzor po jedan član po redu, koji određuje predsednik.

Čim kandidat završi rad oko jednog pitanja, ima ga predati prisutnom članu. Po isteku određenog roka za rad imaju kandidati svoje radnje ma i ne završene predati. Kandidati, koji pre isteka određenog vremena završe pismene radnje moraju napustiti ispitne prostorije.

Usmeni ispit.

Čl. 12.

Usmeni ispit je javan. — Ispituje se redom po skupinama. Ispit jednog kandidata nesme trajati više od dva sata a ne manje od jednog i po sata.

Red, kojim će kandidat polagati određuje se kockom.

Dnevo se moraju ispitati barem tri kandidata.

Terenski ispit.

Čl. 13.

Za terenski ispit predsednik u sporazumu sa članovima bira po mogućnosti jedno uređeno i napredno šumsko gospodarstvo, u kome se može naći što više objekata za ispit.

Svaki od članova komisije obavlja ispit za svoju skupinu naizmjenice sa pojedinim grupama kandidata, u kojima svaki kandidat dobiva na rešenje praktične zadatke, koje ima izvesti samostalno.

Predsednik ispitne komisije ima se blagovremeno pobrinutu za eventualno potrebne radnike i strojeve.

Ocena uspeha i izdavanje diplome.

Čl. 14.

Komisijski se ocenjuju pismene radnje i odgovori na usmenom ispitu a sposobnost kandidatu na terenu ocenjuje svaki član zasebno iz svoje skupine. — Za celokupnu ocenu kandidatu merodavne su sve tri ocene.

Ocene su: zadovoljava, — ne zadovoljava (u brojevima izražene 1 i 2).

Članovi odlučuju većinom glasova a u slučaju ravnomernosti odlučuje predsjednik.

Čl. 15.

Kandidatima, koji polože ispit, daje se diploma sa ocenom »jednoglasno sposoban« ili samo »sposoban«.

Tekst diplome je ovaj:

Diploma.

Potpisana komisija ispita za administrativnu i tehničku državnu šumarsku službu kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca ispitala je po propisima naredbe Ministarstva šuma i rudnika br./1923, Gospodina N. N. rođenog godina u (mjesto) (srez) ... (okrug županija) ,,,, koji je kao redovan slušalac tačno po nastavnom planu završio stručne šumarske nauke na (šum. poljoprivrednom fakultetu) u (Zagrebu-Beogradu) pa je (jednoglasno) našla, da je sposoban za administrativnu i tehničku državnu šumarsku službu.

U potvrdu ovoga daje mu ovu diplomu.

U

Predsednik Ispitne komisije:

Članovi komisije:

P e č a t.

Diplomu potpisuje predsjednik i članovi komisije.

Ponovno polaganje ispita.

Čl. 16.

Ispit se može ponoviti jedan put. Ispitna komisija određuje, da li se za ponovni ispit ima podneti opis prakse ili ne.

Zapisnici ispita.

Čl. 17.

O toku ispita vodi se zapisnik, u koji se imaju zavesti sva savetovanja i zaključci komisije. Taj zapisnik potpisuje cela ispitna komisija, a predsjednik ispita predlaže ga Ministarstvu šuma i Rudnika sa zasebnim izvještajem.

U tom izvještaju istaćiće se, za koju granu šumarskog gospodarstva poz jedini kandidat ima naročitu spremu i naklonost.

Zapisnik vodi sekretar ispitne komisije.

Nagrada članovima komisije.

Čl. 18.

Članovi komisije za svoj trud oko ispitivanja kandidata i spremu i ocene teze imaju naročitu nagradu, koju će odrediti Ministar šuma i Rudnika na teret državnog budžeta.

Odsustvo za polaganje ispita.

Čl. 19.

Ako je kandidat u državnoj službi, onda za izradu domaćeg zadatka i polaganje usmenog ispita kao i putovanja od mesta stanovanja do Beograda i natrag dobiće odsustvo najviše dva meseca.

Prethodna praksa.

Čl. 20.

Da kandidat uzmogne zadovoljiti svrsi ovoga ispita ima se u početku svoga službovanja u državnoj šumarskoj upravi redovno zaposliti po godinu dana kod koga aktivnog taksacionog odseka i po godinu dana u izvršnoj i privrednoj šumarskoj službi.

Obaveza polaganja ispita.

Čl. 21.

Kandidati za državnu šumarsku službu sa spremom propisanom u čl. 2. ove Naredbe, koji nemaju pomenutog ispita, dužni su se posle priznate dvo-godišnje prakse prijaviti za prvi naredni ispit.

Ko od kandidata ne bude pušten ispitu ili ovaj ne položi, biće dužan da se ponova javi na prvi naredni ispit.

U opravdanim slučajevima za odlaganje roka rešava Ministarstvo Šuma i Rudnika.

Kandidati bez ovoga ispita ne mogu se u državnoj šumarskoj službi postaviti u viši činovni razred nego u X., isto ne mogu se unaprediti u viši činovni razred ili veću platu sve dotle, dok ovaj ispit ne polože.

Čl. 22.

Svi državni šumarski činovnici sa spremom propisanom u čl. 2. ove Naredbe a koji su posle oslobođenja postavljeni u državnoj šumarskoj službi u ma kojem kraju naše države, kao i oni koji su bili u državnoj šumarskoj službi u kraju gdje je ovaj ispit bio propisan, pa ga nisu položili ili su možda istog oslobođeni, imaju se najdalje u roku od dve godine od dana obnarodovanja ove Naredbe podvrći ispitu za administrativnu i tehničku državnu službu po propisima ove Naredbe.

U svrhu bržeg i lakšeg regulisanja službenih odnosa odrediće se izvanredni ispiti prema podnetim prijavama u godini 1923., 1924. i 1925. i to samo za kandidate iz ovoga člana.

Dalje unapređivanje ovih kandidata neće se vršiti sve dotle, dok ovaj ispit ne polože.

Oslobođenje od ispita.

Čl. 23.

Oslobodavaju se polaganja ispita u pokrajinama, gdje ovaj ispit nije bio propisan, oni činovnici, koji su diplomirani pre oslobođenja, u pokrajinama, gdje je bio obavezan, oni, koji su diplomirali pre oslobođenja pa su pre no

što su stekli pravo na polaganje ispita, pozvati na svoju dužnost i na istoj ostali ostali najmanje godinu dana.

Prevod u status računarskih činovnika.

Čl. 24.

Državni šumarski činovnik sa spremom iz čl. 2., koji je po propisima ove Naredbe dužan položiti ovaj ispit, pa ga ne položi, uvrstiće se u status šumarskih računarskih činovnika.

Ovo važi i za šumarske činovnike pomenute u čl. 22. ove Naredbe.

Prelazna naredjenja.

Čl. 25.

Izuzetno će Ministar Šuma po saslušanju šumarskog odbora odobriti polaganje ovog ispita i onima, koji su do sada svršili šumarsku školu na strani, koja nema rang šumarskog fakulteta, ako imaju položeni ispit zrelosti.

Ovim pravom mogu se koristiti dotični kandidati do 1925. god.ne.

Čl. 26.

Ovom Naredbom ukidaju se svi propisi, koji su do sada važili u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca za polaganje državnog ispita za samostalno vođenje šumskog gospodarstva kao i sva rešenja, koja su po predmetu polaganja ovoga ispita doneta a tiču se lica iz čl. 2. ove Naredbe.

Ovom Naredbom ostaju u punoj ravnomernoj važnosti do ove Naredbe položeni ispiti za samostalno vođenje šumskog gospodarstva u zemlji ili na strani a tiču se lica sa spremom iz čl. 2. ove Naredbe s time, da se u buduće neće priznavati nikakovi praktični državni ispiti položeni u inostranstvu.

Ova Naredba dobiva važnost kad je potpiše Ministar Šuma i Rudnika a stupa na snagu od dana obnarodovanja.

Beograd, 17. juna 1923. god.

Ministar Šuma i Rudnika:

Dr. M. Srškić s. r.

Obvestilo članom gozdnim posestnikom.

Na svoječasno vlogo radi dozdevno nepravilnega postopanja pri odmerjanju davkov pri gozdnih posestvih v Mariborskem okraju je ljubljanska podružnica J. Š. U. prejela od Delegacije ministrstva financ v Ljubljani nastopno rešitev št. A-459/I z dne 24. maja t. l., ki je za vse posestnike gozdov od pomena:

»Šablonskega postopanja, kakor se očitava davčnim oblastvom pri odmeri dohodnine od dohodkov iz gozdne posesti, v obče nisem mogel ugotoviti. V konkretnem primeru, ki ga navaja p. t. udruženje, pa je prizadeti posestnik P.

itak vložil priziv, v katerem odloči prizivna komisija, ki je po zakonu jedino poklicana v to.

Delegacija je vedno pripravljena v mejah svoje kompetence uplivati na priredbo dohodnine v smislu pravične in enakomerne obremenitve, prosi pa, da se ji slučaj, v katerih se je po mnenju uglednega naslova pogrešno postopalo, vedno individualno javijo, ker je le na ta način omogočena uspešna preiskava.

Najbolj bodo pa k primerni priredbi pripomogli davčni zavezanci sami, s tem da sodelujejo v odmernem postopanju in davčnemu oblastvu podrobno navedejo dohodke in stroške, ter svoje trditve tudi dokažejo s svojimi knjigami ali vsaj zapiski in drugimi listinami. Zelo bi bil hvaležen p. t. udruženju, če bi uplivalo na svoje člane v tem smislu. — Delegat Šavnik I. r.»

Osobne vijesti.

Umrli su:

Marko grof Pejačević-Virovitički umro je dne 22. juna u Našicama u 42. godini. Pokojnik je bio prvi nasljednik vlastelinstva našičkog i sin bivšeg bana i ministra kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, grofa Teodora Pejačevića.

Svršivši pravne nauke, slušao je predavanja iz gospodarstva na gospod. akademiji u Altenburgu ug., a zatim se posvetio javnom životu, obnašajući ugledne časti raznih društava i korporacija. Tražeći nezasvinog čovjeka, koji će znati cijeniti važnost šumarstva te promicati interese ove struke, izabralo ga je 1913. god. Hrv. slav. šumarsko društvo za svog predsjednika, koju je čast obnašao sve do god. 1919., zalažući se svakom prilikom za korist i procvat društva.

Kao član utemeljač spom. društva pristupio je kao takav i sadašnjem J. Š. U.

Umro je uslijed epidemije šarlaha, ostavljajući za sobom 9 djece, od kojih petero leži na istoj bolesti.

Ing. Julije Sztehlo, nadinženjer poduzeća Destilacija d. d. u Tesliću umro je tragičnom smrću u vršenju svoje službe.

Na stručni rad našeg redovnog člana i suradnika osvrnut ćemo se поблиže u narednom broju Š. L.

Josip Alković, šumarnik brodske imovne općine umro je u 48. godini nakon duge bolesti. J. Š. U. gubi u njemu redovnog člana, a imovna općina valjanog i savjesnog činovnika.

Slava im!

Oglas.

Kod šumske uprave u Varešu prodavaće se **dne 9. jula 1923.** u ponedjeljak u 10 sati putem javne usmene i pismene dražbe oko 3000 kub. met. jelov. i omorovog drveta u šumi Budine odjel 276, 277, predjel Tribija.

Isključna cijena iznaša 58 dinara po kubnom metru prosječno korisnog i ogrevnog drveta.

Svaki nudioc mora položiti prije početka dražbe vadij od 17. 400 dinara u gotovom ili u državnim bonovima. Strani podanici polažu vadij u dvostrukom iznosu.

Stoji svakome reflektantu slobodno, da šumu prije dražbe razgleda, a uvjeti kupnje i prodaje izloženi su na uvid kod ove šum. uprave.

Ministarstvo Šuma i Rudnika bira slobodno između usmenih i pismenih ponuda i može sve bez navoda razloga odbiti.

Vareš, dne 18. juna 1923.

Šumarija Vareš.

Oglas.

dražbe hrastovih stabala.

Temeljem dozvole ministarstva šuma i rudnika, Beograd od 26. 8. 1922. br. 16.709/922 prodavat će **vlastelin Josip pl. Kiebach iz Križevca dana 6. VIII. 1923.** u 11 sati do podne putem javne pismene dražbe 7324 komada hrastovih stabala sa drvnom masom od 16.720 m^3 , koja se nalaze u šumama zvanim: Perivoj, Cerine, Osredek, Seča, Humetek i Globočec, područja kotara Križevci, upravne općine Raven uz isključnu cijenu od 4.000.000 dinara. Sve šume leže odnosno gravitiraju na cestu Križevci—Zaistovec.

Pismene ponude obložene sa 10% žaobinom isključne cijene imaju se predati dana 6. 8. 1923. do 11 sati do podne u pisarnu uprave vlastelinstva.

Potanje dražbene uvjete mogu interesenti vidjeti dnevno u spomenutoj pisarni, gdje se mogu i pobliže upute dobiti.

Broj: 533.

OGLAS.

Kod šumske uprave u Varešu prodavaće se **dne 21. jula 1923.** u subotu u 10 sati putem javne usmene i pismene dražbe oko 350 kub. met. četinjastog drveta u šumi Zvijezda odjel 223 a, b.

Isključna cijena iznaša 60 dinara po kubnom metru prosječno korisnog i ogrevnog drveta.

Svaki nudioc mora položiti prije početka dražbe vadij od 2100 dinara u gotovom ili u državnim bonovima. Strani podanici polažu vadij u dvostrukom iznosu.

Stoji svakome reflektantu slobodno, da šumu prije dražbe razgleda, a uvjeti kupnje i prodaje izloženi su na uvid kod ove šum. uprave.

Ministarstvo Šuma i Rudnika bira slobodno između usmenih i pismenih ponuda i može sve bez navoda razloga odbiti.

Vareš, dne 18. juna 1923.

Šumarija Vareš.

ОГЛАС.

Код Поглавара Среза Прњаворског у Прњавору, продаваће се дана **9. Јула 1923. год.** у 10 сати прије подне путем јавне усмене и писмене дражбе:

а) 2000 м³ храстовог корисног и огријевног дрвета на пању у одјелима: 84 ц, 85 б, ц, 916 ц, е, ф, 92 а, ф, 93 а, б, 94 а, б, 96 а, 99 а, б, и 101 а шумског предјела Мотајица планина (изван уговорног подручја);

б) 4000 прост мет. буковог огријевног дрвета на пању мјере-ног до 7 цм. на танком крају у одјелима: 95 и 99 а, шумског предјела Мотајица планина (изван уговорног подручја).

Искљичне цијене јесу следеће:

ад а) за 1 м³ храстовог корисног и огријевног дрвета на пању 240.80 Дин. просјечно;

ад б) за 1 мет. буковог огревног дрвета на пању 53.50 Дин.

Сваки нудиоц мора прије почетка дражбе положити вадидј од 69.560 Динара и таксену марку од 20 Динара. Страни припадници треба да положи двоструки вадидј.

Писмене понуде са вадидјем и таксеном марком од 20 Динара треба послати занечаћене Поглавару Среза Прњаворског у Прњавору најкашње до 10 сати дана 9 Јула 1923. год. Кашње приспеле понуде и очитовања неће се уважити.

Министарство Шума и Рудника придржава себи слободу одобрења.

Срески Поглавар: **Душан Вукмировић**, с. р.

Direkcija šuma u Sarajevu.

Broj: 15.838/23.

Sarajevo, dne 1. juna 1923.

D. š.

ОГЛАС.

Kod Direkcije šuma u Sarajevu prodavaće se **dne 11. jula 1923.** u 10 sati putem javne usmene i pismene dražbe oko 17.500 (sedamnajst hiljada pet stotina) kubnih metara bukovog drveta u državnoj šumi »Osoje« sreza više-gradskog.

Isklična cijena iznaša 25 dinara po kubnom metru prosječno. Vadij iznaša za pripadnike naše države 44.000 dinara a za strane pripadnike 88.000 dinara, koje mora svaki nudioc prije početka usmene dražbe položiti zajedno sa takse-
nom markom od 20 dinara. Pismene ponude sa vadijem i taksenom markom od 20 dinara treba poslati zapečaćene direkciji šuma u Sarajevu i moraju stići najkašnije do 11. jula 1923. u 10 sati.

Stoji svakome reflektantu slobodno, da šumu prije dražbe razgleda.

Neće se pod nikakvim uvjetom uvažiti naknadne ponude i očitovanja.

Gospodin Ministar šuma i Rudnika ima pravo da slobodno bira između prispjelih ponuda te da sve i jednu odbije bez navedenja razloga.

Dostalac dužan je da snosi troškove raspisa ove dražbe.

Pogodbe kupnje i prodaje izloženi su na uvid kod direkcije šuma u Sarajevu soba broj 90.

Oglas.

Kod šumske uprave u Varešu prodavaće se **dne 14. jula u subotu 1923.** u 10 sati putem javne usmene i pismene dražbe oko 2000 kub. mtr. omorovog i jelovog drveta sastojeci se od sušika i otpadaka, zaostalih poslije probiranja za šimlu, koje se nalazi u šumi Kucat, Rešetak, Čemerna, Karački potok i Duga brda odjeli 57, 58, 59, 62, 67 i 81.

Isključna cijena iznaša 37 Din prosječno po kub. metru.

Svaki nudioc mora položiti prije početka dražbe vadij od 7400 Din u gotovom ili u državnim bonovima. Strani podanici polažu dvostruko.

Pismene ponude propisno biljegovane sa 20 Din taksenih maraka i sa odgovarajućim vadijem treba poslati šumskoj upravi u Varešu i moraju stići do 10 sati 14. jula o. g.

Svatom reflektantu slobodno stoji drvo prije dražbe razgledati, a uvjeti kupoprodaje izloženi su kod šumske uprave u Varešu svaki dan za uredovnih sati na uvid.

Gospodin Ministar Šuma i Rudnika bira slobodno između usmenih i pisanih ponuda i može sve bez navedenja razloga odbiti.

Šumarija Vareš.

Broj: 4550/23.

Sarajevo, dne 13. juna 1923.

D. Š.

Oglas.

Kod Direkcije Šuma u Sarajevu prodavaće se u srijedu **dne 4. jula 1923. g.** u 11. sati prije podne u sobi broj 81 putem javne usmene i pismene dražbe oko 26.400 (dvadeset i šest hiljada četiri stotine) kubnih metara četinjastih drva iz državne šume Bukovica u području šumske uprave Vareš uz slijedeće isključne cijene i to:

Za svaki obli kubni metar četinjastog drveta prosječno u šumi na panju 12:50 (dvanaest i po) % (postotaka) od prosječne prodajne cijene četinjaste rezane robe (daske i gredice od 4 metra dužine, letvice od 2 metra dužine na više), koje će se postići franko vagon željezničke stanice u Kralupima odnosno ako kupac tamo nebi sagradio strugaru ili bi drva prodavao u oblom, od prosječne prodajne cijene, koja će se postići kod firme Gregersenova šumska industrija d. d. u Zavidovićima.

Kupac će se imati obvezati, da će svu jamsku japiju predati Rudarskom Odsjeku Ministarstva Šuma i Rudnika u Sarajevu po svagdašnjoj tržišnoj cijeni. Za slučaj, da se za tržišnu cijenu nebi mogli sporazumjeti, ustanoviće istu Direkcija Šuma u Sarajevu a kupcu je prost utok na Ministarstvo Šuma i Rudnika u Beogradu, čije ustanovljenje cijena konačno bezuslovno prima.

Svaki nudioc mora položiti prije početka dražbe vadij i to pripadnici Kra-
ljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 35.000 (trideset i pet hiljada dinara, a inostranci
70.000 (sedamdeset hiljada) dinara u gotovom ili u državnim vrijednosnim pa-
pirima zajedno sa taksenom markom od 20 (dvadeset) dinara.

Prodato drvo će se tako izdati da kupac primi kroz 5 (pet) godina, koje
slijede jedna za drugom, godišnje po 5280 (pet hiljada dvije stotine i osam-
deset) kubnih metara četinjastog drveta.

U pretres uzeće se samo one posmene ponude, koje stignu najkasnije do
11 sati p. p. dne 4. jula 1923. i budu propisno zapečaćene, biljegovane sa 20 di-
nara taksenom markom i snabdijevane s određenim vadijem, te na omotu ozna-
čene sa »ponuda na 26.400 kub. met. četinjastog drveta iz šume Bukovice.«

Usmena dražba neće se obdržavati ako istoj ne pristupe najmanje tri
ozbiljna licitanta. Svakom reflektantu stoji slobodno, da šumu prije dražbe
razgleda. Pogodbe kupnje i prodaje izložene su na uvid počam od 18. juna o. g.
kod Direkcije Šuma u Sarajevu soba broj 81, gdje se mogu za vrijeme uredov-
nih časova dobiti i pobliže informacije.

Kupac je dužan platiti Jugoslavenskom Šumarskom Udruženju prinos u
iznosu od 0.1% cijele kupovnine, a osim toga i troškove izvida te troškove oko
raspisa licitacije kako su prema propisima ustanovljeni d Direkcije Šuma.

Ministarstvo Šuma i Rudnika u Beogradu bira slobodno između usmenih
i pismenih ponuda i može sve i jednu bez navoda razloga odbiti. Do riješenja
vezani su nudioci na svoje ponude.

Pod nikakovim uvjetom neće se uvažiti naknadne ponude i očitovanja.

Direkcija Šuma u Sarajevu.

„SLAVEKS“

dion. društvo za šumsku industriju, Zagreb.

Proizvadj a i eksportira: Rezanu hrastovinu najbolje slavonske kakvoće sa pilane Brod n./S. Parenu i neparenu bukovu gradju znamenite kakvoće sa pilane Pakrac.

„SLAVEKS“

société anonyme d'exploitation forestière,
Zagreb.

Produit et exporte: Sciage Chêne, de meilleure qualité de Slavonië de sa scierie de Brod s./S. Sciage Hêtre de la célèbre provenance de Pakrac de sa scierie de Pakrac (Slavonie) Etuvagé égal. Usine de talons en bois de Hêtre.

SLAVONIJA

društvo na dionice
za industriju drva

ZAGREB, Mažuraničev trg 11.

Telefon broj 20 - 56 i 17 - 22.
Osnovano godina 1904.
Zaposleno 1200 radnika.

Brzjavi: „SLAVONIJA“.
Dionička glavnica K 80,000.000.
Pričuvna glavnica K 37,5000.000.

Parna pilana, tvornica furnira, pokućtva, sjedala za stolice i parketa u Brodu na Savi.

Izradjuje razanu gradju iz svih vrsti tvrdog drveta, naročito iz slavonske hrastovine, zatim furnire iz svih vrsti domačog i eksotičnog drveta te iz vočaka. Sjedala za stolice i parketa iz hrastovine i bukovine.

Proizvadj a masivno pokućtvo iz bukovine, hrastovine, brestovine, jasenovine i javorovine.

Podružnice i zastupstva u Beogradu, Brodu n. S., Wieniu, Pragu, Brnu, Budapešti, Segedinu, Oradea Mare (Nagyvárád), Aradu i Bukareštu.

NAŠIČKA TVORNICA TANINA I PAROPILA D. D.

Centrala **ZAGREB**, Mažuranićev trg br. 23.

Parne pilane u Sušine-Gjurgjenovcu,
Ljeskovici i Andrijevcima, tvornice
tanina, parketa, bačava i pokućstva
u Sušine-Gjurgjenovcu.

Preporuča sve vrsti i izradbe tvrdog
drva, parkete, bačve i uredski ame-
rikanski namještaj.

Prvo jugoslovensko d. d. za šumsko
gospodarstvo i industriju.

Destilacija drva d. d.

Centrala: **ZAGREB**, Gjorgjićeva ul. broj 2./II.

Poduzeća:

Tvornica za suhu destilaciju bukovog drveta u **Tesliću**. Parna
pilana u **Tesliću** i vlastelinstvo u **Siraču** kraj Daruvara.

Produkcija:

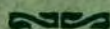
Aceton, metilni alkohol, drveni kreč, drveni ugljen, ketoni, for-
maldehyd, sredstva za denturiranje, lahka i teška ketonska i
acetonska ulja, katran i smola. Sve vrsti smrčevog, jelovog i
borovog rezanog materijala, hrastovi, javorovi i jesenovi trupci.
Vapno za građevne i tvorničke svrhe.

Osnovana godine 1846.

Prva hrvatska štedionica

u Zagrebu

Dionička glavnica Din	50,000.000.—
Pričuve „	34,000.000.—
Ulošci preko . . „	450,000.000.—

Podružnice:

Beograd, Bjelovar, Brod na Savi, Crikvenica, Celje, Čakovec, Daruvar, Delnice, Djakovo, Gjurjevac, Ilok, Karlovac, Kraljevica, Križevci, Ljubljana, Maribor, Mitrovica, Nova Gradiška, Novi Sad, Ogulin, Osijek gornji grad, Požega, Rijeka, Senj, Sisak, Sušak, Skoplje, Sv. Ivan Zelina, Subotica, Varaždin, Vel. Gorica, Vinkovci, Virovitica, Vukovar, Zemun, Zagreb Ilica broj 111 a.

Ispostave: Osijek donji grad, Rab.

Mjenjačnica: Zagreb Ilica broj 5.

Brzajavni naslov: PRAŠTEDIONA

USTRELJENO DIVJAČINO

srne, divje kozle, divje prašiče, zajce,
fazane, jerebice, kljunače, divje race

KUPUJE

vsaki čas in vsako množino po naj-
višjih cenah od oddajnih postaj

E. VAJDA

veletrgovina z divjačino

ČAKOVEC, Medjimurje, Jugoslavija.

Tel. int. št. 59, 4, 3.

Brzjavi: Vajda Čakovec.

Večje love prevzemamo potom naših
organov od lovišč.

Soliden in točen obračun.

Lasne hladilne
naprave.

Lasna prodajna
mesta v največjih
tržiških inozemstva

„FERROSTAAL“ D. D.

ZAGREB. Wilsonov trg 7. ZAGREB.

Interurban telefon 21-48, 22-65. — List. naslov: „FERROSTAAL“ d. d.
Zagreb, Pretinac br. 216.

Željezo, čelik i željeznički materijal.

Projektiranje, gradnja i prodaja svega
materijala, potrebnog za šumske i in-
dustrijalne, uskotračne i normalne že-
ljeznice.